

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE VE BALKANLAR'DAKİ YASA DIŞI GÖÇÜN EKONOMİK BOYUTU

BORA KÖPRÜ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. AYHAN GENÇLER

EDİRNE 2010

Tezin Adı: Türkiye’de Ve Balkanlar’daki Yasa Dışı Göçün Ekonomik Boyutu

Hazırlayan: Bora KÖPRÜ

ÖZET

İnsanlık tarihinin en eski zamanlarından beri var olan göç, tüm canlıların hayatlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmeleri ya da yaşamlarını devam ettirebilmelerinin ön koşulu olarak, çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen bir yer değiştirme hareketidir.

İlkel çağlarda doğal afetler, beslenme ihtiyacını ya da temel yaşam gereksinimlerini karşılayamama gibi nedenlerle göç eden insanlar, daha sonraları çoğunlukla ekonomik ve siyasi nedenlerle ülke içerisinde veya uluslararası düzeyde göçlerini sürdürmüşlerdir. Özellikle iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesiyle daha da hız kazanan sınıraşan yasadışı göç hareketleri, bugün dünyanın karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi haline gelmiştir.

Ülkemizin Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasındaki ulaşım güzergâhları üzerinde bulunması ve komşu ülkelerde savaş ve istikrarsızlık durumlarının yaşanması ise, özellikle yasadışı göç ve göçmen kaçakçılığı konularında Türkiye’yi kritik bir noktaya koymaktadır.

Çalışmada son olarak Türkiye’de yasa dışı göç, insan kaçakçılığı ve insan ticareti ile mücadele çerçevesinde, gerek yasal ve kurumsal bazda yapılan değişiklikler ve alınan önlemler, gerekse eylemsel olarak kanun uygulayıcı makamların ortaya koyduğu çabalar incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, insan ticareti, idari ve yasal önlemler

Name of Thesis: Economic Aspects of Illegal Immigration in Turkey and the Balkans

Prepared by: Bora KÖPRÜ

ABSTRACT

Existing since the very early times in the history of human beings, migration is the act of changing place, committed by all living things because of various reasons for the continuation their lives in better conditions or as a prerequisite for the maintenance of their lives.

Having migrated in early ages because of disasters or because they can not meet their needs for food or their basic needs, human beings continued migrating inside the country or internationally due to the reasons which are often economic and political.

Migration that accelerates more as a result of improvement of communication and transportation possibilities, today, has become one of the most important problems that the whole world faces.

The fact that our country lies on the transportation destinations between the continents of Asia, Europe and Africa and the frequent states of war and instabilities in the neighbouring countries, have put Turkey on a key point regarding the illegal migration and human smuggling.

The study finally provides an overview of the legal and institutional changes and measures in addition to the actual efforts of law enforcement officials in order to combat illegal migration, human smuggling and human trafficking in Turkey.

Key words: Migration, illegal migration, human smuggling human trafficking, institutional and legal measures.

ÖN SÖZ

Göç olgusu, dünyanın ve beraberinde ülkemizin bu günlerinin ve yarınlarının oluşmasında etken bir hareketlilik olarak devam etmektedir. Tüm canlılar gibi insanlar da dünya coğrafyası üzerinde çok çeşitli nedenlerle göç etmektedirler. Bu çalışmada sürekli iç içe yaşadığımız ya da çevremizde şahit olduğumuz göç olgusu ve yasadışı göç hareketleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Öncelikle bu alanda yol almamı sağlayarak gerek yüksek lisans dersleri gerekse çalışmam boyunca her türlü desteği ve emeği veren, beni böyle bir çalışma yapmaya yönlendiren ve rehberlik eden tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ayhan GENÇLER'e ve Yrd. Doç. Dr. Adil OĞUZHAN hocama teşekkürlerimi ve saygılarımı sunmak isterim.

Ayrıca, hayatım boyunca beni destekleyen sevgili Anneme, Babama, kız kardeşime, çalışmam boyunca bana yardım eden ve sabreden eşim Tuğba KÖPRÜ'ye ve canım oğlum Kayra Kazım'a, yardım ve desteklerinden dolayı Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ndeki değerli hocalarıma ve tüm idari personeline teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLOLAR LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
GRAFİKLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL OLARAK YASADIŞI GÖÇ	4
1.1. YASAL GÖÇ-YASADIŞI GÖÇ AYRIMI	4
1.2. Göç Tipleri	9
1.2.1. İç Göç	10
1.2.2. Dış Göç	10
1.2.3. Mevsimlik Göç	10
1.2.4. Daimi Göç	11
1.2.5. İradi Göç	11
1.2.6. Zorlama Sebebiyle Göçler	11
1.2.7. Kitle Göçü	11
1.2.8. Katkısız Göç	11
1.2.9. Seçimli Göç	11
1.3. YASADIŞI GÖÇ KONUSU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAM VE TERİMLER	12
1.3.1. Yasadışı Göçle Doğrudan İlgili Temel Kavram ve Terimler	12
1.3.2. Yasadışı Göçle Dolaylı İlgili Temel Kavram ve Terimler	16
1.3.3. Yasadışı Göçün Nedenleri	22
1.4. Yasadışı Göçle Mücadele Alanında Yaşanılan Sorunlar	25
1.4.1. İdari Açından	25

1.4.2. Ülkelerle Yaşanan Sorunlar	25
1.4.3. Yasadışı Göçmenlerin Getirdiği Maddi Yükün Sebepleri	25
1.5. Göçmen Kaçakçılığının Görünmeyen İktisadi Boyutları	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. AB’NİN YASADIŞI GÖÇ POLİTİKALARI.....	30
2.1. Yasadışı Göç Konusunun AB’nin Politikalarındaki Yeri Ve Önemi	30
2.2. AB’de Yasadışı Göç Konusunun Genel Değerlendirilmesi	31
2.3. Hukuki Yapısındaki Yeri ve Önemi	34
2.3.1. Taşıyıcı Sorumluluğunun Tanımlanması	38
2.3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele.....	38
2.3.3. Kolaylaştırıcının (kaçakçı veya tacirlerin) Eylemlerinin Önlenmesi ..	38
2.4. İdari/Kurumsal Yapısındaki Konumu ve Önemi	39
2.4.1. Veri Toplama ve Bilgi Değişiminin Güçlendirilmesi.....	39
2.4.2. Yasadışı Göçle Mücadeleye Yönelik Bilgi Sistemleri ve İlgili Kurumlar	39
2.4.2.1. Avrupa Göç Birimi	40
2.5. AB PROGRAMLARI.....	41
2.5.1. ODYSSEUS Programı.....	42
2.5.2. ARGO Programı	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE VE YASADIŞI GÖÇ	44
3.1. Türkiye’nin AB’ye Uyum Süreci ve Güvenlik Olgusuna Genel Bakış.....	53
3.2. Türkiye’nin AB’ye Uyum Sürecinde Yasadışı Göç Politikası Alanında Yapması Gerekenler.....	58
3.3. Yasal Düzenlemeler	66
3.4. İdari/Kurumsal Düzenlemeler.....	68
3.4.1. Uluslararası Faaliyetlere Katılım	68
3.4.2. Geri Kabul Anlaşmaları	71
3.4.3. Yasadışı Göçle Mücadele Alanındaki AB Projeleri	74
3.5. Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanması İçin Bir	

Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlama Eşleştirme Projesi	76
3.6. Türkiye'nin İltica ve Göç Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlama Eşleştirme Projesi.....	77
3.7. İnsan Ticareti İle Mücadelenin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi	78
3.8. Diğer İdari Düzenlemeler	79
3.9. Türkiye-AB Üyelik Müzakerelerinde Yasadışı Göçün Önemi ve Yansımaları	80
3.9.1. Yasadışı Göç Sorunsalı Bağlamında AB Uyum Sürecinin Türkiye Etkileri Açısından	81
3.9.2. Yasadışı Göç Sorunu Bağlamında Uyum Sürecinin AB'ye Olan Etkileri ise Şöyle Belirtebiliriz	85
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	89
KAYNAKÇA.....	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Güvenlik nezaretinde bulunan masrafları	28
Tablo 2. Tahliye Giderleri (Ulaşım).....	29
Tablo 3. 2008-2010 arası yakalanan uyruklarına göre yasa dışı göçmenler	47
Tablo 4. Yasadışı göçmen ve organizatörlere ilişkin sayısal veriler.....	52
Tablo 5. Geri Kabul Anlaşmaları ve Türkiye.....	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yasadışı Göçün Nedenleri.....22

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Yakalanan Yasadışı Göçmenlerin Bölgesel Dağılımı (2007-2008).....46

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APK	: Araştırma Planlama ve Koordinasyon
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği
DİE	: Devlet İstatistik Kurumu
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
KOMDB	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
YHİDB	: Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı
VB	: Ve benzeri
VS	: Ve saire

GİRİŞ

Göç denilince genellikle akla bir mekândan/yerden bir diğerine gitmek, insanların coğrafi manada bir yerden başka bir yere belli bir süreliğine ya da sürekli olarak gitmesi gelmektedir.

Göç, insanlar gibi, diğer canlıların büyük bir kısmı için de hayatlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmek ya da yaşamlarını devam ettirebilmenin ön koşulu olarak, çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen yer değiştirme hareketidir. Ayrıca insanların hayatlarının sona ererek ölümü de toplumda göç olarak nitelendirilmektedir.

İnsanoğlu tarihinin ilk dönemlerinden beri sürekli göç etmiştir. İlk çağlarda insanlar doğal afetler, beslenme ihtiyacını ya da temel yaşam gereksinimlerini karşılayamama gibi nedenlerle göç etmekteyken, daha sonraları sanayileşmeyle birlikte, çoğunlukla ekonomik ve işgücü ihtiyacını karşılama vs. nedenlerle göç etmişlerdir. Dünya coğrafyasına yayılma da bu şekilde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda göçün insanlık tarihinin başlangıcından beri var olduğu ve toplumların ayrılmaz bir parçası olduğu söylenebilir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan ve tarihin her döneminde, toplumların demografisinde, kültüründe, ekonomisinde, siyasetinde etkili faktörlerden birisi olan göç, bu çok yönlülüğü nedeniyle farklı bilimsel disiplinler tarafından incelenen bir olgudur. İşte bütün toplumları etkilemiş olan ve halen de etkilemekte olan göçler, çeşitli nedenlere bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Zorunlu göçler, gönüllü göçler, mevsimlik göçler, iç göçler, uluslararası göçler, yasadışı göçler gibi. İnsanlar belli bir zaman sonra, basta ekonomik nedenler olmak üzere, bir çok nedenle imkanları ve fırsatlar dâhilinde ülke içerisinde ya da dışında, daha iyi şartlarda hayat sürdürebilme arzusuyla göç etmişlerdir.

Ülkemizde de, Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak insanlar göç etmişlerdir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ülke içerisinde iç göçler, uluslar arası boyutta dış göçler şeklinde göçler yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir.

Ülke içinde gerçekleşen iç göçlerle belli şehirler kozmopolit hale gelmiş, kentsel yapı ve kent kültüründe değişimler yaşanmıştır. Bireysel girişimler ya da devletlerarası imzalanan anlaşmalarla Türkiye'den dışa doğru gerçekleşen göçlerle de, özellikle Avrupa ülkeleri olmak üzere milyonlarca Türk, dünyanın çeşitli kıtalarına genellikle daha iyi yaşam koşullarına, ekonomik statüye sahip olabilmek amacıyla dağılmıştır. Bu süreç işgücü

göçünün resmi manada durdurulmasıyla birlikte, yapılan araştırmalar ve güvenlik kuvvetlerinin çalışmalarına göre, karakter değiştirerek yasal ve yasadışı göçler şeklinde devam etmekte olduğu görülmektedir.

Günümüzde gelişen iletişim ve ulaşım olanakları, düzensiz göçle mücadeleyi olumsuz yönde etkilemiş, nüfus artısına paralel olarak ihtiyaçların karşılanamaması, ülkeler arasındaki gelişmişlik-gelişmemişlik dengesinin artması gibi etkenler, bilinçsiz ve sahipsiz insanların hayallerini sömüren ve bu yolla ciddi miktarda yasadışı gelir elde eden suç şebekelerince yönetilen sınıraşan suçların dogmasına ve tehlikeli boyutlar kazanmasına sebep olmuştur.

Ülkemizin Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasındaki ulaşım güzergâhları üzerinde bulunması, komşu ülkelerdeki savaş ve istikrarsızlık durumunun sürekliliği, fiziki yapısı gibi etkenler Türkiye'yi batılı ülkelerde yaşanan yasadışı göç deneyimlerinden farklı bir noktaya koymaktadır.

Türkiye, 1990'lı yıllardan itibaren, topraklarından Batı Avrupa'ya yönelen, özellikle Afganistan, İran, Irak, Pakistan ve Bangladeş kaynaklı yasadışı göç hareketlerine maruz kalmış, Sovyet Bloğu'nun dağılmasından sonra, Romanya, Rusya, Moldova, Ukrayna ve Belarus gibi ülke vatandaşlarının yasadışı göçlerinin hedefi haline gelmiş, diğer yandan vatandaşlarımızın Avrupa'ya yasadışı geçişleri bakımından bir kaynak ülke haline gelmiştir.¹

Yasadışı göç hareketleri, kaynak ve hedef ülkeler ile göçmenlerin güzergâhta kullandıkları transit ülkeleri çeşitli şekillerde artan boyutlarda olumsuz etkilemesi, ulusal ve uluslararası boyutta yasadışı göçle mücadelenin önemini ortaya koymuştur.

Bu çalışmamızda, son yıllarda önemi artarak karşımıza çıkan ve ülkemizi birçok yönden etkileyen göç olgusunu kavramsal olarak anlamlandırmak amacıyla sosyolojik olarak göç olgusu, göçün tarihsel boyutu, Türkiye'de gerçekleşen göçler ve yasadışı göç hareketleri ortaya konularak, insanları göç etmeye iten ulusal ve uluslararası nedenler, göçün sonuçları ile olası çözüm yolları incelenecektir.

¹ EGM, YH_DB, Dünya'da ve Türkiye'de Yasadışı Göç, EGM Basımevi, Ankara, 2001, s.21.

Birinci bölümde, sosyolojik olarak göç kavramı açıklandıktan sonra, çeşitli açılardan göç olgusu ele alınarak, göçle doğrudan ilişkili bilimsel teoriler incelenecek ve göç çeşitleri üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde ise yasadışı göçle mücadele çalışmaları ve Avrupa Birliği üyeliği sürecinde Türkiye'den beklenen ve gerçekleştirilen düzenlemelere yer verilecektir.

Üçüncü bölümde, yasadışı göç, mülteci ve göçmen kaçakçılığı kavramları açıklanarak aralarındaki farklar belirlenecektir. Bu bağlamda yasadışı göçün nedenleri, göçmenler ve göçmen kaçakçıları tarafından kullanılan yöntemler ve mücadelede kullanılan uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemelerin neler olduğu sorusuna yanıt aramaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL OLARAK YASADIŞI GÖÇ

1.1. YASAL GÖÇ-YASADIŞI GÖÇ AYRIMI

Yasadışı göç sorunsalına geçmeden önce yasal göçten ne anlaşılması gerektiğini ortaya koymakta yarar vardır. Yasal göç ile ilgili olarak net bir tanım dizgisinden söz etme olanağı bulunmamakla beraber sistematik bir yaklaşımla yasal ve yasadışı göç ayrımı yapılabilir.¹

Yasal göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Zorunlu-gönüllü göçler tarihin ilk çağlarından beri günümüze kadar yaşana gelmiştir. Örneğin Ortaçağ Avrupa'sında göçlerle beraber nüfus artışından, Avrupa'nın merkezinden dışarıya doğru gerçekleşen nüfus ve insan hareketlerinden söz edebiliriz.²

Yasal göçü 'herhangi bir amaçla kişilerin kendi ülkelerinin dışına çıkarak diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmesi adına gerçekleştirmiş oldukları insan hareketleri' olarak tanımlayabiliriz. Bu tür insan hareketlerinde en önemli nokta yasallılık (legalite) ilkesidir. Söz konusu edilen yabancılar, gittikleri ülkenin yasalarına uygun bir şekilde ülkeye giriş yapmış ve yine bulunuş amaçlarına uygun olarak gerekli izinleri aldıktan sonra ikamet eden kişilerdir.³ Bu izinler; ikamet, çalışma ve öğrenim gibi izinler olup yabancıya yasal çerçevede çeşitli haklar tanımaktadır.⁴ Ayrıca, göç eden kişilerin kabulüne ilişkin yaklaşımlar, her ülkenin kendi iç düzenlemeleri, siyasi ve sosyal politikaları çerçevesinde şekillenmektedir.⁵

Ayrıca, göçün diğer bir tanımı ise, vatandaş olmayanların yerleşme niyeti veya başka bir amaç ile herhangi bir ülkeye gitme sürecidir.⁶ Bu bağlamda, kişinin (yabancının) yasal yolları kullanarak bir ülkeden bir başka ülkeye gitme eylemi, göç olgusunun bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bununla beraber, uluslararası düzenleme ve hukuki

¹ 18.03.2003 tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2005)

² Robert Bartlett, **The Making Of Europe**, Penguin Books, 1994, s.: 111-113.

³ Aydoğan Asar, **Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları**, Emek Ofset, Ankara, 2004, s. 242.

⁴ Yasal göç konusu kapsamında, uzun/kısa süreli ikamet izinleri, çalışma izni, aile birleşimini kolaylaştırıcı tedbirler değerlendirilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İltica ve Göç Konulu Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi Yayını, Şubat 2005, Ankara, s. 39-41.

⁵ Aysel Çelikel, **Yabancılar Hukuku**, İstanbul, 1987, s. 20, (aktaran), Asar, **a.g.e.**, s. 217.

⁶ International Organization For Migration (IOM), **International Migration Law Glossary on Migration**, Geneva, 2004, s. 31.

metinler ile yasal göçün çerçevesi çizilmektedir. Buna karşılık olarak anılan yasal çerçevenin dışına çıkılması halinde yasadışı göçün gerçekleştiğini görmekteyiz. Dolayısıyla yasadışı göçün mücadele edilmesi gereken bir olgu olmasının temel nedeni göçün kontrol edilememesi ve ulusal yasal düzenlemelerin bertaraf edilerek bu eylemin gerçekleşmesidir.

Göç; sosyoekonomik veya siyasi nedenlerle bireylerin yer değiştirmesi olarak tanımlanmakla birlikte bazı sosyologlar, bireylerin kendi istençleri ile gerçekleşmeyen yer değiştirmeleri göç olarak kabul etmemektedirler. Örneğin, güç kullanımı ya da baskıya dayalı yer değiştirmeler, bireylerin öznel istençleri doğrultusunda gerçekleşen bir eylem olmadığı için bu görüşlerin sahiplerine göre göç kapsamı içinde değerlendirilemez.⁷

Bu tür ve bireyin gönüllülikle seçmediği, özgür istenci doğrultusunda gerçekleştirmediği yer değiştirmeler; örneğin savaşlar, iltica hareketleri, nüfus transferleri, siyasi nedenlerle sürgünler, seçim ve istek dışı zorunlu göçler olarak değerlendirilmektedir.⁸

Bireyin ekonomik kaygıları, daha iyi bir sosyal yaşam gibi ağırlıklı nedenlerle kendi seçimi ve istenci doğrultusunda gerçekleştirdiği yer değiştirme ve yerleşmeler ise gönüllü göçler olarak adlandırılmaktadır.

Birleşmiş Milletler ise, bir yılı aşan süre ile yapılan yer değiştirmeleri ‘göç’ olarak kabul etmektedir.⁹

Yasal olmayan (yasadışı) göçte ise, giriş yapılan ülkenin yasal giriş ve çıkışı için gerekli olan şartlarına uyulmayarak sınırın geçilmesi veya ülkeye yasal yollardan gelindikten sonra izin alınmaksızın ikamet edilmesi söz konusudur.¹⁰ Bu durumun neticesinde, gerek amaca ulaşma için gerekse amaca ulaştıktan sonra yasadışılığa (illegaliteye) ihtiyaç duyulmaktadır.

Yasal göçte devletler nezdinde bir korumadan söz edebiliriz. Ulus devletlerin yasal düzenlemelerinde göç korunmaya alınmıştır. Hatta, 1182 tarihli ‘Santa Maria de Cortes’ kanunlarında, göç neticesinde korunma altına alınacaklar kategorik olarak sıralanmış ve kanunda “yerleşme niyeti ile gelen asiller ve şövalyeler ile müslümanlar ve yahudiler, diğer yerleşik durumda bulunanlarla aynı yargısal rejime ve cezai düzenlemelere tabi

⁷ Yrd.Doç.Dr.Ayhan GENÇLER: Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği,

⁸ Gençler, a.g.e., s.132

⁹ Gençler, a.g.e., s.134

¹⁰ Asar, a.g.e., s. 248

olacaklardır.” hükmüne yer verilmiştir.¹¹ Görüldüğü üzere yasal göç tarihi süreç içerisinde korunma altına alınmıştır.

Yine, Ortaçağ Avrupa’sında göçle ilgili yargısal düzenlemelerin yaygınlaştırılmasından imtina edilmemiş olup ekonomik ve yasal açıdan yasal göçün getirilerinden yararlanılmış ve hatta kasabaların oluşumunda, yeni ve genişleyen şehirlerin gelişiminde nüfusun yerleşimi ve devamında göç akımlarına ihtiyaç duyulmuştur.¹²

Ancak yasadışı göç ise, günümüzde en önemli sınır aşan sorunlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Dünya refah düzeyindeki dağılımın da etkisiyle insanlar hareketleri gündeme gelmiş gerek yasal anlamda gerekse ulusal politikalar nezdinde kabul görmeyen bu hareketlere karşı uluslararası düzlemde bazı tedbirlere başvurulmuştur. Bu çerçevede, 12-15 Aralık 2000 tarihinde “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne “Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol” imzalanmış ve 18 Mart 2003 tarihinde de Resmi Gazetede yayınlanan bu Sözleşme uygun bulunarak iç hukukumuzun bir parçası olmuştur. Sözleşmeyle birlikte yorumlanacak olan Protokol ile göçmen kaçakçılığı ile mücadele edilmesi, bu alanda yapılan işbirliğinin (eğitim-tekniik işbirliği ortamının) geliştirilmesi, sınır kontrollerinin güçlendirilmesi, belge sahteciliğinin önlenmesi ve belge güvenliğinin sağlanması adına gerekli tedbirlerin alınması hususlarına değinilmiştir.¹³ İlk defa, uluslararası bir Sözleşme kapsamında, yasadışı göçle ilintili olan insan kaçakçılığı ve insan ticareti konuları suç olarak kabul edilmiştir. Bununla beraber, anılan Protokolün dibacesinde uluslararası forumlarda bu konularda çeşitli çalışmalar yürütülmesine rağmen göçmen kaçakçılığı ve ilgili diğer konuları tüm yönleri ile ele alan evrensel bir belgenin mevcut olmadığı, ayrıca, hususu da dikkatlere sunulmuştur.

Sonuç olarak yukarıda dile getirilen düşünceler ışığında, yasal göçte bir ‘bona fide’ durum söz konusu iken yasadışı göçte ‘mala fide’ bir durum daha çok kendisini hissettirmektedir. Diğer bir deyişle; sonuç ve etki bakımından iyi niyet ve amaçlarla beraber elverişli koşulları yerine getiren bir kişinin kendi ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye gitmesi yasal göçün; yine sonuç ve etki bakımından iyi olmayan ve elverişli kabul

¹¹ Bartlett, a.g.e., s. 132.

¹² İbid., s. 177.

¹³ 18.03.2003 tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2005)

edilmeyen koşul ve şartlarla bir kişinin kendi ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye gitmesi ise yasadışı göçün oluşumunu ortaya çıkaracaktır. Bu kavramsal yaklaşım ile yasal göç ile yasadışı göçün hangi bazda ele alınması gerektiği dile getirilmektedir.

Ayrıca, düzenli-düzensiz göç bağlamında yasadışı göçün konumunu belirlemek amacıyla uluslararası düzlemde faaliyet gösteren örgütler de bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), göçle ilgili konularda etkin olan uluslararası oluşumlardan birisidir.¹⁴ IOM, düzensiz göç kapsamında, özellikle, yasadışı göç ile ilgili olarak bazı görevleri de yerine getirmektedir.¹⁵

Düzensiz göç bağlamında, yukarıda ifade edilen IOM'un yaklaşımı ve değerlendirmeleri çerçevesinde, düzensiz göçün, göç veren ve alan ülke kapsamında ele

¹⁴ Uluslararası Göç Örgütü, (IOM) II. Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmelere paralel olarak 1951'de kurulmuştur. 2004 tarihi itibarıyla 12 milyon göçmene doğrudan destek sağlamıştır. IOM, tavsiye ve yardımda bulunan bir birimdir. Türkiye, 8 Ocak 2005 tarihine kadar gözlemci statüsünde iken bu tarihten sonra Örgütün asil üyesi olmuştur. 2005 yılı itibarıyla Örgütün 109 üye ve 27 gözlemci statüsüne sahip ülkeden oluşan bir yapısı bulunmaktadır. IOM, düzenli göçün sağlıklı bir şekilde işlemesi için çeşitli çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin, IOM, legal (düzenli) göç imkanlarının araştırılması, araştırma safhasında insani ve uluslararası standartlara dikkat edilmesi, eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının işlerlik kazanması, bilgi alışverişini de içeren teknik işbirliği ortamının oluşturulması, geri gönderilen kişinin re-entegrasyonunun sağlanması adına girişimlerde bulunması gibi çeşitli faaliyetleri yürütmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Uluslararası Göç Ofisini (IOM) tanıtıcı 2000, 2001, 2004 ve 2005 tarihli broşürler, Ankara, ankmission@iom.int.

¹⁵ 21.04.2005 tarihinde, Uluslararası Göç Örgütü'nün Ankara'daki Ofisinde görevli Yaşar OĞUL (yogul@iom.int.) ile yapılan mülakat çerçevesinde ve IOM'u tanıtıcı broşürlerden yararlanılarak IOM'un görevleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda;

“Koruma: İnsan kaçakçılığından mağdur olmuş kişilere hükümet, uluslararası örgüt ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon içinde koruma sağlamaktadır.

Danışmanlık: İnsan Kaçakçılığına maruz kalmış kişilere danışmanlık ve yardım sunmaktadır.

Geri dönüş ve topluma kazandırma: IOM, insan ticareti mağdurlarına geri dönüş imkanları sağlamak ve topluma yeniden uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Bilgilendirme Programları: IOM, göç veren ülkelerde yaygın bilgilendirme kampanyaları düzenleyerek potansiyel göçmenleri usulsüz göç ve insan kaçakçılığı tehlikeleri hakkında bilinçlendirmeye çalışmaktadır.

Kapasite artırımı: IOM, göçmen kaçakçılığına yönelik hükümet ve diğer kuruluşlarda kapasite artırımı kapsamında eğitim vermektedir.

Araştırma: İnsan kaçakçılığı sorununa yönelik bilinç düzeyini artırmak, mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi bağlamında araştırmalarda bulunmaktadır.

Seminerler ve Politika: İnsan kaçakçılığı konusunda politika ve tedbirleri koordine etmek, düzenlemek, genel bilimsel düzeyi artırmak üzere seminer ve forum faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Ülkelerin her geçen gün daha fazla göç baskısı ile karşı karşıya kalmaları nedeniyle düzenli bir göç sürecinin sağlanması için etkin bir göç yönetimine duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu bağlamda, IOM'un göç konusunda Teknik İşbirliği Programı, hükümetlerin göç yönetimi kapasitelerini artırmada teknik, düşünsel ve stratejik araçlar sunmaktadır. Bu bağlamda, IOM, göçmenler ve hükümetlerle birlikte çalışarak gönüllü dönüş programları geliştirmekte ve uygulamakta olup hükümete yönelik kayda değer bir destek sunmaktadır. Bu anlamda, göç alan ve veren ülkelerle transit ülkeler arasında işbirliği, diyalog ortamının oluşturulması, kuzeyden güneye doğru dönüşü kolaylaştıracak tedbirlerin alınması usulsüz göçün önlenmesi açısından önem arz etmektedir.” Uluslararası Göç Ofisini (IOM) tanıtıcı 2000, 2001, 2004 ve 2005 tarihli broşürler, Ankara, ankmission@iom.int,

alınması gerektiği dile getirilmiştir. Ayrıca, bu çalışmaya konu alan yasadışı göçün düzensiz göçün salt bir yönünü oluşturduğu, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı konularının da düzensiz göç kapsamında değerlendirildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla ‘yasadışı göç, düzensiz göçün salt bir kısmını oluşturmakla beraber göç veren ve alan ülkelerin bu kapsamda ortak hareket etmesi gereken bir olgudur’, değerlendirmesini yapabiliriz.

Yasal-yasadışı göç hareketinin oluşumunda bazı faktörler ele alınmakla birlikte bunlar literatürde, ‘çeken ve iten faktörler yaklaşımı’ ve ‘merkez-çevre modeli’ olarak adlandırılmıştır. Bu model ve yaklaşımları, köyden kente göçten, uluslararası göçe kadar her ölçekte meydana gelen göç olgusunu açıklamada kullanmak mümkündür. Ayrıca, bu model ve yaklaşımların ortaya koyduğu dinamiklerin düzensiz ve yasadışı göçü irdelemek açısından da uygulanma kabiliyetine sahip olduğu vurgulanmalıdır.¹⁶

IOM’u tanıtıcı dokümanlarda da belirtildiği üzere göçmenleri yasadışı göçe teşvik eden en önemli sebep, göçmenlerin düzenli (yasal) göç kanallarından istedikleri ülkeye gidememeleri ve ülkeye giriş koşullarının giderek katılaşmasıdır. Bu paradoksal durum, yasadışı göçmenlerin, sınırları aşmak için göçmen kaçakçılara başvurmalarına ve insan tacirlerinin eline düşmelerine sebep olmakta ve artık yasadışı göç kriminal bir boyut kazanmaktadır.¹⁷ Bu bağlamda, yasadışı göç olgusunun tüm yönleri ile tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yukarıda ana hatları ile yasal/yasadışı göçün ne olduğu, bu alanla ilgili uluslararası yapılanmalar dile getirilmiştir. Bundan sonraki bölümde ise yasadışı göçle ilgili kavram, terim ve açıklamalara yer verilecektir.

¹⁶ ‘Çeken ve iten faktörler’ yaklaşımına göre (Çiçekli, 1998: 23-26), göçe kaynaklık eden bölge ve ülkelerdeki işsizlik, fakirlik, geri kalmışlık gibi sosyal, ekonomik, politik vs. Koşullar göçün oluşumunu teşvik edici unsurlar olarak rol oynamaktadır. Diğer taraftan, nüfus hareketlerine ve göçe hedef oluşturan ülke ve bölgelerdeki yüksek gelir düzeyi, iş imkanları, refah seviyesi gibi faktörler nüfus hareketlerini çeken bir etkiye sahip olmaktadır. ‘Merkez-çevre’ modeline göre ise (Amin, 1974; Schiller, 1976; Abadan-Unat, 1976), ekonomik gelişme, zenginlik ve refah, bir takım merkezi bölge ve ülkelerde yoğunlaşmaya başlamakta ve bir çekim ve cazibe noktasına dönüşmektedir. Çevre olarak nitelenebilecek bölge ve ülkelerde yaşayabilecek insanlar ise oranın görece kötü ekonomik ve sosyal koşullarından dolayı merkezin cazibesine kapılarak buralara akın etmektedirler. Bülent Çiçekli, Yasadışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İle Mücadele Türkiye, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.:7, S.:1, Ankara, 2005, s. 45.

¹⁷ Bülent Çiçekli, Yasadışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İle Mücadele Türkiye, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.:7, S.:1, 2005, s. 47.

1.2. Göç Tipleri

Göçleri tür olarak sınıflandırmaya tabi tutmadan önce ilk olarak göçlerin gerçekleşme güdüsü açıklanmalıdır. Göçlerin temel sebebi itici ve çekici faktörlerinin varlığı ile açıklanabilir¹¹. İtici faktörler arasında; toprağın düşük verimi, düşük ücret, sınırlı iş olanakları, eğitim, sağlık, vb. imkanlardan yoksunluk, kıtlık, sınırlı toplumsal hareket, toplumsal çatışma ve terör olarak sıralayabiliriz. Çekici faktörler ise; gidilmesi düşünülen yerdeki yeni iş olanakları, yüksek ücret, ucuz ya da verimli toprak, yükselme olanakları, sağlık, eğitim vb. imkanların mevcudiyeti, gıda maddelerinin bol ve çeşitli oluşu, konut imkanı, toplumsal güven ve huzurun var olması gösterilebilir.

Bu faktörlere bir de iletici faktörleri ekleyebiliriz. İletici faktörle kastedilen mana göçün gerçekleşmesinde olanak sağlayan etkilerdir. Bu etkileri belli başlı olarak karayollarının yapılması, toprak mülkiyeti konusundaki yasal düzenlemeler, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, taşıt sayısının artması, politik özendirmeler, gibi etkiler sayılabilir.

Göç kavramını basit olarak kent ve köy gibi yerleşim birimlerinden birinden diğerine doğru yerleşmek amaçlı nüfus hareketi diye tabirinden hareketle öncelikli olarak göç tiplerini tanımlamakta kullanılan aşağıdaki kriterleri açıklamakta fayda vardır.

1 - Mesafe kriteri: Göç edilen yerin uzaklığı esas alınarak yapılan tanımlamalarda kullanılmaktadır. Buna göre göçler, bulunulan yerin yakınına ya da çok uzağına gerçekleştirilebilir. Özellikle ülke içersinde yapılan iç göçler ve yurt dışına yapılan dış göçler bu kriter kapsamına girmektedir.

2 - İrade kriteri: Göç kararının iradi olarak ya da zorlama sebebiyle alınıp alınmadığı hususunda tasnife tabi tutulmasıdır. Buna göre göçler gönüllü ya da zorunlu olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu göçlere teçhiller, sürgünler örnek verilebilir. İradi göçe ise iş bulma ümidiyle kente ya da kasabaya giden bir kişinin durumu örnek verilebilir. İradi göçler içsel gereksinimlerden kaynaklanan nüfus hareketleridir.

3 - Siyasi sınırlar kriteri: Göç esnasında milli sınırların aşılp aşılmadığı tespit edilmeye çalışılır. Ülke içi ya da ülke dışı göçler bu kapsamda yer almaktadır. Genellikle teçhir adı verilen zorlama sebebiyle göçlerde genellikle siyasi sınırlar aşılarak ülke dışı topraklara göçe zorlanmaktadır.

4 - Zaman kriteri: Göç, temelli yada belli bir süre ile sınırlı olup olmaması konusunda da bir ayrıma tabi tutulabilir. Geçici, mevsimlik ile sürekli göçler bu kriter bazında değerlendirilmektedir.

Tüm bu kriterlerin ışığında Sosyoloji biliminde yer alan belli başlı göç tanımları şu şekilde sıralanabilir.

1.2.1. İç Göç

Ülke sınırları içerisinde meydana gelen göçtür. Ülke içerisinde köy, kasaba, il ve bölgeler arasında birbirlerine doğru yapılan nüfus hareketidir. Yeryüzünde ve ülkemizde en yaygın olan göç tipidir. İç göçler içerisinde kırsal alanlardan şehirlere doğru olan göçler en önemli bir yer tutar. Türkiye açısından şehirlerin çekici, kırsalın itici ve ikisi arasında etkileşimi sağlayan iletici nedenlerle şekillenen iç göç, en yoğun olarak gerçekleşen göç şeklidir. Kırsaldan şehre doğru olan iç göç sebebiyle şehirlerin etrafı hızla dolmakta, üretim ve bölüşüm yapısı değişmektedir. İçgöçler kentsel hizmetlerin kalitesini düşürmektedir. Planlama ve ekonomik yetersizliklerle eşit yatırım imkanlarına sahip olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, bu tür göçün etkisi belli şehirler irileşmekte, etrafları sağlıklı yerleşimlerle dolmaktadır.

1.2.2. Dış Göç

Genellikle içgöçe göre daha uzun bir zaman dilimini kapsayan ve yerleşme ya da çalışma amacı güderek bir ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketidir¹⁴. Bu tür göç hareketleri, nüfusun memleket sınırlarını aşarak bir memlekettten diğer bir memlekete doğru kayması şeklinde de vuku bulduğu¹⁵ için ülke nüfusunun azalmasına yol açmaktadır. Dış göç eğer ülkeye döviz girdisini sağlıyorsa yararlıdır. Ayrıca dış göçlerin kültürlerin kaynaşması, ülkeler arasında bilgi ve emeğin dolaşımı dolaşımını sağlamak gibi yararlı yönleri, kültürel asimilasyon, yabancılaşma gibi de zararlı yönleri vardır. Nitekim ülkemiz açısından 1960'lı yıllarda ülke dışına giden işçilerimizin 1970'li yıllarda ülkemize gönderdiği 1 milyar dolara varan döviz, o yıllarda ülke ekonomisi üzerinde olumlu etkiler yaratmış bulunmaktadır.

1.2.3. Mevsimlik Göç

Yılın belli mevsimlerinde ekonomik sebeplerden, ya da turistik amaçlı olarak birkaç ay süre ile buldukları şehirlerden başka şehirlere ya da bölgelere göç edilmesidir. Genellikle bahar ve yaz mevsimlerinde bu tür göç hareketleri görülmektedir. Ülkemizde

Karadeniz bölgesindeki fındık işçiliği, Çukurova bölgesindeki pamuk işçiliği bu tür göçlere örnek teşkil etmektedir. Mevsimlik göçler, nüfusun üzerinde önemli bir artma veya azalmaya sebep olmamasının yanında kalınan zamanın azlığı sebebiyle, temel sosyal değişimlere yol açmazlar.

1.2.4. Daimi Göç

Temelli yerleşme amaçlı nüfus hareketleridir. Bu tip göçte bulunduğu mekandan ayrılan insan artık yerleşmek maksatlı başka bir yere gitmiş olup, ziyaret ve ya turizm amacı dışında tekrar eski yurduna dönme amacı gütmemektedir.

1.2.5. İradi Göç

Kişilerin baskı ve zorlama olmadan tamamen kendi gereksinimleri sonucu göç etmeleridir. Bu göç tipinde hükümet ya da herhangi bir otoritenin baskısı ve zorlaması olmamaktadır. İçsel gereksinimlerden ortaya çıkmaktadır. Büyük sanayi toplumlarında, köyden şehre doğru sürekli şekilde gerçekleşen göçler bu tür göçe örnek verilebilir.

1.2.6. Zorlama Sebebiyle Göçler

Bu tür göçler ise insanların hükümetin ya da herhangi bir otoritenin emir ve talimatları ya da baskı ve şiddeti doğrultusunda göç etmesidir. Hareketin temeli baskı ve şiddettir ya da yasal zorlamadır. Devletin sosyal ekonomik, güvenlik vb. konularda aldıkları kararların uygulanması sonucunda nüfusta yarattıkları mobilitate de güdümlü göçü oluşturur. Keban barajının inşası sırasında bu bölgedeki nüfusun göçe tabi tutulması bu tip göçe örnek olarak verilebilir¹⁸.

1.2.7. Kitle Göçü

Çok sayıda kişinin bir anda göç etmesidir. Savaş, doğal afetler, beslenme kaynaklarının tükenişi vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır

1.2.8. Katkısız Göç

Bu göç tipi ile kastedilen mana belli bir zamanda bir ülkenin ya da bölgenin aldığı göç oranı ile verdiği göç oranı arasındaki meydana gelen farktır. Bu fark artı ise net giriş, eğer eksi ise net çıkış adı verilir.

1.2.9. Seçimli Göç

Göç alan ülkelerin ülkelerine gelen vatandaşlarda belli nitelikleri araması, tercih etmesi yoluyla gerçekleştirilen göçtür.

1.3. YASADIŞI GÖÇ KONUSU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAM VE TERİMLER

Yasadışı göç alanında kullanılan terimler oldukça çelişkili, belirsiz ve net olmayan bir nitelik arz etmektedir. Bu alanda evrensel olarak standarda kavuşmuş ortak bir terim yaklaşımından söz etmek oldukça zordur. Ülkelerin, coğrafik, sosyal, kültürel ve geleneksel yapılarının da etkisiyle göç olgusuna bakış açılarının farklı olması, göç alanında kullanılan terimleri de farklılaştırmış ve ortak bir terim anlayışına ulaşılamamıştır.¹⁸ Ancak, Uluslararası Göç Örgütüncü hazırlanan ‘Uluslararası Göç Hukuku Alanında Göç İle İlgili Terimler Sözlüğü’ var olan bu açığı kapatacak niteliktedir.

Derleme bu eserde karşılaşılan bir diğer husus ise benzer ve anlam olarak da aynı kabul edilen bir olguyu tanımlarken farklı terimlerin kullanılmasıdır. Örneğin, uluslararası literatürde, ‘yasadışı göçle’ beraber benzer anlamda ‘belgesiz göç, düzensiz göç ve gizli göç’ terimleri kullanılmakta olup bu terimler arasında nüans olabilse de bir dereceye kadar bu terimler arasında geçişken ve yer değiştiren bir durumun varlığından söz edilebilir.¹⁹ İşte terimler arasında bu anlam kaymalarının giderilmesi bağlamında yasadışı göçü ilgilendiren kavram ve terimlere yer verilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca, yer alan kavram ve terimlerin mantık dizgisi çerçevesinde daha kolay değerlendirilebilmesi açısından iki kısımda sınıflandırmanın yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Bunlar, ilk olarak yasadışı göçle doğrudan ilgili temel kavram ve terimler ve ikinci olarak yasadışı göçle dolaylı ilgili temel kavram ve terimlerdir. Bu tür bir sınıflandırmaya giderken yasadışı göç kavramının Avrupa Birliği bağlamındaki politika yansımaları ve algılamaları da dikkate alınmıştır.

1.3.1. Yasadışı Göçle Doğrudan İlgili Temel Kavram ve Terimler

Sınır, bir ülkeyi diğer ülkenin deniz veya toprak bölgesinden ayıran hat olarak tanımlanmaktadır.²⁰ Bununla beraber coğrafik bir ayrışmanın da ötesinde siyasal boyutta sınır bir ülkenin topraklarını egemenliğini sürdürdüğü yetki bölgesini ayıran ve belirleyen

¹⁸ IOM, **a.g.e.**, s. 3.

¹⁹ *Ibid.*, s. 4.

²⁰ IOM, *op. cit.*, s. 10.

çizgidir.²¹ Bu çalışma kapsamında değerlendirilen Avrupa'daki sınırlar açısından sınır tanımı ise, ileriki bölümünde 'iç ve dış sınırlar' olarak ele alınacaktır.

Sınır kontrolü, bir ülkenin kendi egemenlik alanına giren topraklarda kişilerin girişine ilişkin düzenlemeleri içermektedir.²²

Sınır yönetimi, yasal olarak seyahat eden kişilerin ülkeye girişini kolaylaştırmak ile uygunsuz ve belgesiz olarak ülkeye girmek isteyenleri önlemek arasında kurulan dengeyi ve buna ilişkin uluslararası standartları kapsamaktadır.²³

Sınır görevlileri, başlıca görevleri bir ülkenin sınırlarını koruma ve göç hukukunu uygulamak olan resmi birimlerdir. Bunlar sınır muhafızları, sınır polisi veya yabancılar polisi olarak da adlandırılmaktadırlar.²⁴

Hedef ülke, yasal veya yasadışı olarak göçmen akınları için hedef konumunda bulunan ülkedir.²⁵

Kaynak ülke, yasal veya yasadışı olarak göçmen akınları için kaynak durumunda bulunan ülkedir.²⁶

Transit ülke, yasal veya yasadışı olarak göçmen akımları için transit geçiş konumunda bulunan ülkedir.²⁷

Yasadışı giriş, yasal giriş için gerekli koşullara uyulmaksızın sınırlardan geçilerek bir ülkeye girilmesi eylemini ifade etmektedir.²⁸

Sınır dışı, bir ülkenin egemenlik alanının sonucu olarak yasadışılığı söz konusu olan bir yabancıнын kendi ülke topraklarında kalma isteğinin kabul edilmemesi neticesinde o kişinin o ülke sınırlarından uzaklaştırılması işlemidir.²⁹

Düzensiz göç, kaynak hedef ve transit ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleştirilen hareketlerdir. Düzensiz göçe ilişkin olarak evrensel düzlemde kabul edilmiş açık bir tanım bulunmamaktadır. Ancak ülkelerin niteliği ve durumuna göre

²¹ M. Nail Alkan, **Avrupa'da Sınırlar**, Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2002, s. 5.

²² IOM, **a.g.e.**, s. 10.

²³ **ibid.**, s. 10.

²⁴ **ibid.**, s. 10.

²⁵ **ibid.**, s. 15.

²⁶ **ibid.**, s. 15.

²⁷ **ibid.**, s. 15.

²⁸ **ibid.**, s. 31.

²⁹ **ibid.**, s. 18.

‘düzensizlik’ değerlendirilebilmektedir. Bu bağlamda, hedef ülke açısından göçmenin o ülkede göç ile ilgili kurallar doğrultusunda gerekli belge veya izin olmaksızın o ülkeye girmesi, kalması veya çalışmasıdır. Kaynak ülke açısından ise düzensiz olarak görülen durum, kişinin uluslararası sınırı geçerli bir pasaport veya seyahat belgesi olmadan geçmesi veya ülkeden ayrılmak bağlamında idari gerekleri yerine getirmemesidir.³⁰ Bununla beraber insan ticareti ve insan kaçakçılığı olayları için yasadışı göç teriminin kullanılmasının sınırlandırılması yönünde bir eğilim vardır. Uluslararası literatür kapsamında yasadışı göç sorununun adıdır; insan ticareti ile insan kaçakçılığı ise suçun adı, göçün kriminal boyutudur. Düzensiz göç hareketleri, ülkelerin kendi yasalarına bağlı olarak farklı yasadışılık türlerin içerebilmektedir. Düzensiz göçmenlerin düzensizlikleri farklı nedenlerden dolayı kaynaklanabilmektedir. Genel olarak farklı düzensiz göçmen gruplarını yansıtan üç temel yasadışılık türü vardır:

- “1. Yasadışı sınır geçme,
2. Yasadışı ikamet ve
3. Yasadışı çalışma”³¹

Çiçekli, yukarıda belirtilen yasadışılık türlerini yabancıların yasadışı konumu bağlamında şöyle değerlendirmektedir:

- “1. Yasadışı Giriş-Çıkış,
2. Vize ve İkamet İhlali
3. Kaçak Çalışma”³²

Yukarıda belirtilen ve düzensiz göçü ortaya çıkaran yasadışılık türlerinden yasa dışı sınır geçmede (ülkeye yasadışı yoldan giriş veya çıkış) yabancılar söz konusu olmakla beraber vatandaşlar da yasadışı sınır geçme olaylarına karışabilmektedir. Ancak ulusal mevzuat gereği yukarıda dile getirilen yasadışılık türlerinin tespit edilmesi halinde yabancılar sınırdışı edilirken, vatandaşın sınırdışı edilemeyeceği Anayasa madde 23 ile koruma altına alınmıştır.

³⁰ *ibid.*, s. 34-35.

³¹ IOM, **Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği**, 2003, İstanbul, s. 15-17.

³² Bülent Çiçekli, **Yabancılar ve Polis**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 91.

Göç yönetimi, bu terim, sınır geçişi yönetimine dair ulusal sistemi ve hükümet faaliyetlerini, özellikle, yabancıların durumu, ülkeye girişi ile beraber mültecilerin korunması ve diğer kişiler için gerekli korumaları kapsamaktadır.³³

Göçmen kaçakçılığı, “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne “Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolün” 3. maddesinde, göçmen kaçakçılığı, ‘doğrudan ve dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişin temini’ olarak tarif edilmiştir.³⁴ Ayrıca, Türk Ceza Kanununun (TCK’nın) 79. maddesinde, (Eski 201/a maddesinde), göçmen kaçakçılığı, ‘doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla, yabancı bir devlet tabiiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamak’ olarak tanımlanmıştır.³⁵ İnsan ticaretinin aksine göçmen/insan kaçakçılığında istismar, zorlama veya insan haklarının ihlali gibi durumlara rastlanılmamaktadır.³⁶

İnsan ticareti, “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”ün 3. maddesinde, insan ticareti, ‘kuvvet kullanarak

³³ IOM, **a.g.e.**, 2004, s. 41.

³⁴ 18.03.2003 tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:22.05.2005)

³⁵ Remzi Özmen, **Notlu-Gerekçeli-Karşılaştırmalı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.: 259.

³⁶ İnsan/Göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti iki farklı kavram olup bazı farklar arz etmektedir.

- İnsan/Göçmen kaçakçılığı Yeni TCK 79. (Eski 201/a) maddede, insan ticareti ise Yeni TCK 80. (Eski 201/b) maddede düzenlenmiştir.
- İnsan/Göçmen kaçakçılığı devlete aleyhine insan ticareti ise insana karşı işlenen bir suçtur.
- İnsan/Göçmen kaçakçılığında esas olan kişilerin gönüllüğüdür. İnsan ticaretinde ise kişinin gönüllüğünden söz edilemez. İnsan ticaretinde zorlama, baskı, zulüm vb. söz konusudur.
- İnsan/Göçmen kaçakçılığında, şahıslar kaçakçılar ile irtibat kurarak hedef ülkeye gitmesinin ardından kaçakçı ile ilişkisine son verir. İnsan Ticaretinde ise, şahıslar başta gönüllü olarak insan tacirleriyle irtibat kurarak veya vaatlerle kandırılarak veya zorla kaçırılarak hedef ülkeye varmasının ardından insan taciriyle irtibatı kesilmez ve şahısların sömürülmesi başlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.egm.gov.tr/asayis/asayisinsantic.asp>, (Erişim Tarihi: 18.08.2005)

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti konusu göçmen tacirlerine ve organize suç odaklarına büyük kazançlar sağlayan global bir gelir kaynağı haline gelmiştir. ABD Adalet Bakanlığı yılda 700 bin kadın ve çocuğun sınır aşan hareketinin sözkonusu olduğu tahmininde bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. IOM’u Tanıtıcı 2000, 2001, 2004 ve 2005 tarihli broşürler, Ankara, ankmission@iom.int.

veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi bulunan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç ve çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması' anlamına gelir. İstismar terimi, genel olarak, 'başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu ve organların alınmasını' içermektedir.³⁷ Ancak, hem bu Protokolde hem de "Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne "Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolün" dibacesinde ifade edildiği gibi insan ticaretini tüm yönleriyle ele alan evrensel bir belgenin mevcut olmadığı hususu vurgulanmıştır.

Geri kabul anlaşması, düzensiz (illegal) bir durumda bulunan yabancıların kendi ülkelerine veya hedef ülke yolunda geçmiş oldukları ülkeye geri gönderilmesine ilişkin kuralların yer aldığı anlaşmadır.³⁸

1.3.2. Yasadışı Göçle Dolaylı İlgili Temel Kavram ve Terimler

Yabancı, bir devletin vatandaşı dışındaki kişileri ifade etmektedir.³⁹ Diğer bir tanımla yabancı, 'ülkesinde bulunduğu devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kimse' olarak tarif edilmektedir.⁴⁰

Göçmen terimi için evrensel olarak kabul edilmiş olan bir tanım bulunmamaktadır. Göçmen terimi, genellikle, kişisel durumundan dolayı ve dış faktörlerin etkisi olmaksızın kişinin göç etme kararı alarak göç eylemini gerçekleştirmesini kapsamaktadır. Bundan dolayı kişiler ve aileler bir başka ülkeye maddi ve sosyal koşullarının daha iyi olması için göç edebilmektedirler.⁴¹

Göçmen Akını, çok sayıda göçmenin belirli bir süreliğine yerleşme veya iş bulma amacıyla bir ülkeden başka bir ülkeye hareketi veya hareket ettirilmesidir.⁴²

Mülteci, sıradan kullanımıyla mülteci kavramı geniş, çok net olmayan manasında kişinin kaçış halinde olmasıdır. Ki bu durum, katlanılmaz bulunan kişisel konum ve

³⁷ 18.03.2003 tarihli Remi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:22.05.2005).

³⁸ IOM, **a.g.e.**, 2004, s. 52.

³⁹ **ibid.**, s. 6

⁴⁰ Asar, **a.g.e.**, s. 5.

⁴¹ **ibid.**, s. 40.

⁴² **ibid.**, s. 41.

koşullardan kaçıışı ifade eder. Varılacak yer belli olmamakla birlikte bu kaçış eylemine güvende ve özgür olmak için başvurulmaktadır. Kaçışın sebepleri ise çok olup bunlar baskı, ölüm tehdidi, zulüm, yoksunluk, ezici sefalet, savaş veya iç kargaşa, doğal felaketler, depresyon, sel, kuraklık, açlık olarak ifade edilebilir. Bu durumlara uygun olduğu farz edilen ilgili kişiye yardım edilmeli gerekirse kaçışın sebep ve sonuçlarından dolayı korumaya alınmalıdır.⁴³ Mülteci statüsünü ortaya koyan bu genel tanımdan sonra mültecilere ilişkin olarak özel anlamda birçok tanımlamaları görmek mümkündür. Şöyle ki, 12 Mayıs ve 30 Haziran 1926 tarihli düzenleme ile Rus veya Nansen Ermeni veya Nansen Mültecileri; 30 Haziran 1928 tarihli düzenleme ile Asuri ve Türk Mülteciler; 28 Ekim 1933 tarihli Sözleşme ile İspanyol Mülteciler; 10 Şubat 1938 tarihli Sözleşme ile Almanya'dan gelen mülteciler; 14 Eylül 1939 tarihli Sözleşme ile Avusturyalı mülteciler tanımlanmıştır.⁴⁴ Her ne kadar bu tür tanımlar özel anlamda ele alınsa da genel nitelikli ilk düzenleme 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsünü İlişkin Sözleşmedir.

Anılan Sözleşmenin 1A maddesinin 2. fıkrasında ise, mülteci, '1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceler yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanan statü' olarak tanımlanmıştır.⁴⁵ Tanımda da görüldüğü üzere 1 Ocak 1951 tarih sınırlamasına yer verilmiştir. Bu tarih sınırlamasıyla dar ve genel nitelik arz etmeyen bir tanım ve çerçeve çizilmiştir.

Bu bağlamda Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile tanımda ortaya çıkan bu açık giderilmiştir. Bahse konu Protokolün 1. maddesinin 2. fıkrasında işbu Protokol bakımından (...) Sözleşmenin 1. maddesinin A2 kısmında mevcut '1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve....' ile 'söz konusu olaylar sonucunda' ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, 'Sözleşmenin 1. maddesinde yer alan tanıma

⁴³ Guy S. Goodwin-Gill, **The Refugee In International Law**, Oxford University Press, 1998, s. 3.

⁴⁴ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, **Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler**, Ankara, 1998, s. 164-165.

⁴⁵ **ibid.**, s. 68.

giren her şahıs' mülteci olarak addedilecektir, hükmüne yer verilmiştir.⁴⁶ Ayrıca, Sözleşme ve Protokolde geçen mülteci ve iltica talebinde bulunana yönelik tanımlamalar ulusal hukukumuzda da mülteci ve sığınmacı olarak yerini bulmuştur.

Bu bağlamda, gerek literatüre göre gerekse uluslararası düzenlemelere göre, iltica etme hakkı ve bunun sonucu mülteci olma; hukuki bir statünün kazanılmasını, sığınma hakkı ile sığınmacı olmaktan ise, hukuki bir statünün kazanılmasından daha çok, fiili ve sığınılan ülkenin yasalarından mülteciler gibi yararlanılmasını öngörmeyen kısa süreli bir barınma durumunu ifade edilmektedir. Bu bakımdan, 1951 Sözleşmesinde belirlenen mülteci statüsünün kazanılmasına ilişkin nitelikleri ve koşulları taşımayan kişilere mülteci statüsünün verilmesine ve bu tür kişilere mülteci denilmesine uluslararası hukuk ile ulusal mevzuatımız olanak tanımamaktadır. Kaldı ki, 1934 tarihli olan 2510 sayılı İskân Kanunu'nun üçüncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Türkiye'de yerleşmek amacıyla olmayıp bir zaruret ilca sile muvakkat üzere sığınanlara mülteci denir." şeklindeki ibareler de sığınma kelimesinin fiili bir durumu ifade etmek, mülteci kelimesinin ise, sığınma olgusu gerçekleştikten sonraki statüyü belirlemek için kullanıldığını ortaya koymaktadır.⁴⁷ İlgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde geçen mülteci tanımlarına paralel olarak ulusal hukukumuzda yeni düzenlemeler yoluna gidilmiştir. Ancak, ulusal hukukumuzda mülteci ile iltica talebinde bulunan kişi tanımlanırken farklı tabirlere yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, yabancı dildeki iki değişik kelimeye (refugee; asylum seeker) karşılık olarak Türkçede kullanılan mülteci ve sığınmacı terimleri aralarında gerek terminolojik gerekse hukuki açıdan önemli farklar bulunmasına karşın, her iki kelimenin eş anlamlı olarak kullanılması konuyu daha karmaşık hale getirmekte ve anlaşılmasını güçleştirmektedir. Ancak, bu terim sorununa karşın 30 Kasım 1994 tarihli Mülteciler ve Sığınmacılar İle İlgili Yönetmelik; 1951 Sözleşmesi ile Ülkesel Sığınma Bildirisinde belirtildiği şekilde mülteci ve sığınmacı ayrımını tam anlamıyla yapmamış olsa dahi bu iki terimi iki ayrı hukuki statü için kullanmak suretiyle, terim sorununa bir ölçüde açıklık getirilmeye çalışmıştır. Durum böyle olmakla birlikte, şayet uluslararası hukuk açısından

⁴⁶ *ibid.*, s. 88.

⁴⁷ Tevfik Odman, **Mülteci Hukuku**, A.Ü.S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:15, Ankara, 1995, s. 189-190.

Türkçenin bu konuda yeterli kelimeye sahip olmadığı ve mevzuatımızın yabancı dillere çevirisi sonunda birtakım ters anlamların ortaya çıkabileceği gibi bir endişe mevcut ise, o takdirde ‘asylum seeker ve refugee’ kelimelerinin karşılıklarının Türkçede yerleşik olarak bulunması gerekmektedir.⁴⁸ Bu bağlamda, ‘refugee’ mülteci statüsüne hak kazanmış kişi; ‘asylum seeker’ ise, iltica başvurusunda bulunan kişi olarak tanımlanabilmektedir.

Ayrıca, Çorabatır, kavramsal dizgi etrafında, düzensiz göç bağlamında iltica ve yasadışı göç olgularının benzeşen ve ayrışan yönlerini şöyle ifade etmektedir:

“Sığınmanın temelinde insan hakkının korunması⁴⁹ yer alırken yasadışı göçte sosyo-ekonomik yönden hayat endişesi taşıyan kişinin yasadışı hareketi temelinde bir eylemden söz konusudur.

Ayrışan yönlerinden birisi de şudur. Göçü, zorunlu-zorunlu olmayan göç olarak iki ayırabiliriz. Zorunlu olmayan göçü de yasal ve yasadışı olarak ikiye ayırırız. Zorunlu göç kapsamında iltica konusunun değerlendirilmesi gerekir.⁵⁰ Dolayısıyla bu ayrışım yönüyle de yasadışı göç ile iltica birbirinden farklı bir durum arz etmektedir.

İltica talebinde bulunmayı etkileyen nedenler devlet veya insan eliyle olabileceği (siyasi düşünce, savaş, ölüm tehdidi) gibi tabii afetler, doğal felaketler de iltica etmek için yeterli görülen etkenler arasında yer almaktadır. Fakat bu durumun aksine yasadışı göçün nedenleri arasında bu gibi hususlara rastlanılmamakta sosyo-ekonomik refah düzeyinden kaynaklanan eksiklikler kişileri yasadışı göç eylemine itebilmektedir.

Mülteci tanımında geçen zulmün aracı bağlamında, BMMYK’nın yaklaşımı devlet ya da devlet dışı organizasyonlar olabileceği yönündedir. Diğer bir deyişle zulmü devlet işleyebileceği gibi devlet dışı organizasyonlar da bu zulme ortak olabilir.

Diğer taraftan uygulayıcılar (BM Kaynakları) ve akademisyenler, Mültecilerin Hukuki Statüsünü İlişkin Sözleşmesi kapsamında coğrafik çekince yerine coğrafi kısıtlama⁵¹ tabirinin kullanılmasında hemfikirdirler. Bu kapsamda, Avrupa’dan gelen iltica

⁴⁸ **ibid**, s. 191.

⁴⁹ Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır: İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Madde 14 (1), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Parlamentolararası Birlik, **Parlamentolar İçin El Kitabı**, 2001.

⁵⁰ Zorunlu Göç bağlamındaki iltica hareketlerine yönelik olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Kirişçi, Zorunlu Göç ve Türkiye, s. 37-67., Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, **Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye’deki Yargı Kararları**, Ankara, 2000.

⁵¹ Türkiye,1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesini, (1951 Cenevre Sözleşmesi) 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylayarak

talebinde bulunanlara yönelik olarak mülteci statüsü verilebilirken Avrupa dışından gelen ve iltica talebinde bulunanlar ilk olarak sığınmacı statüsünde değerlendirilmektedir.”⁵²

Çorabatır ile yapılan mülakat çerçevesinde, iltica olgusu daha çok zorunlu göç kapsamında değerlendirilmekte olup bu ayrışım yönüyle de yasadışı göçten farklı olarak kabul edilmektedir. Yasadışı göç konusunda olduğu gibi düzenli-düzensiz göç ayrımı yapılmamakla beraber iltica konusuna zorunlu-zorunsuz (zorunlu olmayan) göç sınıflandırılması ile yaklaşılmıştır.

Schengen Anlaşması, 1985 yılında imzalanan hükümetler arası bir anlaşma olup kara, deniz ve hava sınırları olmaksızın Avrupa’da serbest dolaşım alanı yaratmayı amaçlamaktadır. İç güvenliği sağlamak için üye devletlerin vize, göç ve dış sınır kontrollerine ilişkin birtakım tedbirler alınmıştır. Schengen Anlaşması, AB bağlamında değerlendirilmemesine rağmen 1997 tarihli Amsterdam Anlaşması ile Avrupa Topuluklarının gündemine alınmıştır.⁵³ Ancak Schengen anlaşması ile ilgili olarak Alkan, ilginç bir hususu ortaya koymaktadır; Schengen Anlaşmasına taraf devletlerden bazıları sınır dışında yer alan başka bir devletin vatandaşı için vize zorunluluğu getirirken, diğer bazı taraf ülkeler aynı devletin vatandaşları için vize aramamaktadır. Diğer taraftan Avrupa Birliği’ne üye olan devletlerin tamamı Schengen Anlaşmasına taraf değillerdir. Bu sınırları

kabul etmiştir. Türkiye, söz konusu sözleşmenin 42nci maddesinde yer alan “*Her Devlet, imza, tasdik veya katılım esnasında sözleşmenin 1,2,4,16,33 ve 36-46 maddeleri haricindeki maddeler hakkında kısıtlayıcı kayıtlar beyan edebilir*” hükmü çerçevesinde, içerisinde bulunduğu bölgeyi göz önünde bulundurarak, mülteciliğin belirlenmesi yönünden öngörülen seçme hakkını kullanarak (coğrafi kısıtlama ile) yalnızca Avrupa’dan Türkiye’ye gelerek iltica etmek isteyen yabancıları sözleşme kapsamında mülteci olarak kabul edeceğini 359 sayılı Kanunla yayınladığı deklarasyonda belirtmiştir.

Türkiye, 1 Temmuz 1968 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul ettiği 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokolünde de (1967 Protokolü) coğrafi kısıtlamayı muhafaza etmiştir.

Türkiye, coğrafi kısıtlama seçeneğini uygulasa da, Avrupa dışındaki dünyanın diğer bölgelerinden gelmekte olan ve 1967 Protokolündeki mültecilik tanımına uyan sığınmacılara da 1994 İltica Yönetmeliği ile üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar makul bir süre Türkiye’de ikamet etmelerine izin vererek geçici sığınma hakkı tanımaktadır.

Bunların yanında, Türk yetkililerden sığınma talebinde bulunmadığı halde BMMYK tarafından mülteci statüsü tanınmış yabancıların durumları da değerlendirmeye alınarak, üçüncü ülkeye çıkışlarına izin verilebilmektedir.

Geçici sığınmadan yararlanan bu kişiler, doğrudan üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilerek ya da BMMYK ve/veya diğer uluslararası kuruluşların yardımı ile üçüncü bir ülkeye yerleştirilerek ya da gönüllü geri dönüş nedeniyle kalıcı çözüm bulabilmektedirler., BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, **İltica ve Göç Mevzuatı**, İltica ve Göç Konulu Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi Yayını, Şubat 2005, Ankara, s.12-14

⁵² 25.04.2005 tarihinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Temsilciliği Dış İlişkiler Sorumlusu Metin ÇORABATIR (corabati@unhcr.ch) ile yapılan mülakat çerçevesinde iltica-yasadışı göç ilişkisi değerlendirilmiştir.

⁵³ IOM, a.g.e., 2004, s. 58.

kalkmış Avrupa projesine Birleşik Krallık ve İrlanda katılmayı istememektedir.⁵⁴ Her ne kadar anılan çekince ve uygulamaya dair çeşitli sıkıntıları olsa da Schengen Anlaşması, Avrupa Birliği alanında iç sınırlardan kontrollerin kaldırılmasını ve dış sınır kontrollerinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla bir Avrupa Kalesi yaratma yolu ile yasadışı göç akınının önüne geçilmesi öngörülmektedir. Aday ülke açısından bu anlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü Amsterdam Anlaşmasına eklenen Schengen Müktesebatını Avrupa Birliği Çerçevesiyle Bütünleştiren Protokolün 8. madde ile aday ülkelerin, Schengen Müktesebatını benimsemeleri gereği belirtilmektedir. Aday ülkelerin üye olmadan Schengen anlaşmasını uygulama kapasitesinde olacak ve üye ülke olduğunda ise anlaşma hükümlerini uygulayacaktır. Dolayısıyla, İngiltere ve İrlanda'nın koymuş olduğu çekinceleri yeni üye ülkeler koyamayacaktır. Bununla beraber Schengen dostları olarak adlandırılan Norveç ve İzlanda devletleri de oluşturulmuş bu yapıyı desteklemektedirler.

İç sınırlardan, anlaşılması gereken Avrupa Birliği içerisindeki sınırlar olup aslında üye devletlerarasındaki sınırları ifade etmektedir. İç sınır kontrolleri Schengen müktesebatı ile kaldırılmıştır. Bu durumda Birlik içi sınırları Avrupa bütünleşmesi sürecinde, birbirlerine yakınlaşma gayreti gösteren ve artıran toplumlar arasındaki sınırlar olarak görebiliriz.

Dış sınırlar ise, Avrupa Birliği Üyesi Devletleri üye olmayan devletlerden ayıran sınırlardır. Avrupa Birliği ile ilgili olarak belli başlı 3 ana bölgeyi belirginleştiren sınırlar çıkmaktadır. Bu sınırlar:

1. Avrupa Birliğine katılmış olan EFTA devletlerinin sınırları.
2. Doğu ve Merkezi Avrupa Devletlerinin sınırları
3. Türkiye ve Kuzey Afrika'yı da içerir şekilde Avrupa Birliğinin güney sınırları”

Bu bölümde, yasadışı göçle ilgili temel kavram ve terimler açıklanmaya çalışılmıştır. Bundan sonraki bölümde ise, Avrupa Birliği'nin yasadışı göçle mücadele politikası ele alınmaya çalışılacaktır. AB'de yasadışı göçle mücadele anlayışının ortaya çıkışı, güvenlik sürecinin gelişimi ve yasadışı göçün güvenlik konsepti açısından konumu yine II. Bölüm kapsamında değerlendirilecektir.

⁵⁴ Alkan, a.g.e., s. 22.

1.3.3. Yasadışı Göçün Nedenleri

Yasadışı göç hareketinin açıklanmasında “çekici “ ve “itici” etkenlerden ve bunların etkileşiminden söz edilmektedir. Dünyadaki göç hareketlerini tetikleyen, göçmenlerin ülkelerinde içinde buldukları sosyo-ekonomik, siyasal ve diğer sorunlar, buna ivme kazandıran ise hedef ülkelerde oluşan “çekim gücü”dür.

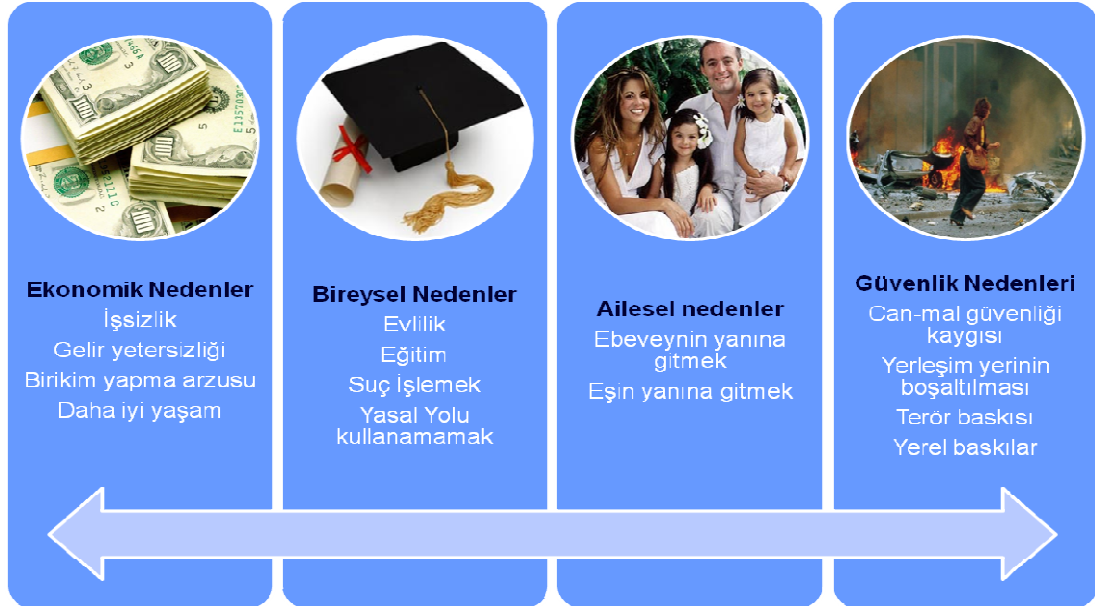
İtici Faktörler:

- Dünya nüfusunun hızlı artışı.
- Üçüncü dünya ülkelerinde işsizliğin kronik olarak devamı.
- Ulaşım ve iletişim olanaklarının kolaylaşması.
- Fakir ülkelerdeki insanların beklentilerinin yükselmesi.

Çekici Faktörler:

a. İnsan hakları ihlallerinin yarattığı endişe nedeniyle, mülteci ve sığınmacılar için daha geniş yardım politikalarının üretilmesi ve uluslararası yardım kuruluşlarının daha etkin rol alması.

- Ucuz işgücüne olan talebin artması.

Şekil 1. Yasadışı Göçün Nedenleri

Tarih boyunca insanları göçe iten nedenler genel olarak, politik, dini ya da etnik sebepler veya ülke içindeki sıkıntılar olsa da, içinde bulunulan zamana göre farklılıklar göstermiştir. Genelde göçlerin, toplulukların temel gereksinimlerini giderememesi veya

daha iyi yaşam şartlarına kavuşma isteği gibi temelinde ekonomik nedenlerin bulunduğu görülmektedir.

Göçlerin ve Türkiye’de göçün tarihçesi kısmında daha önce belirtildiği üzere, 1960’lı yıllarda gelişmiş Avrupa ülkeleri işgücü açığını göç alarak kapatmışlardır. Zaman içerisinde gerçekleşen bu yasal göçler, insanlar için zorlaşmaya başlamıştır. 1970’li yıllarda dünyada bas gösteren ekonomik kriz neticesinde göç alan ülkelerin kendi vatandaşlarına iş imkânı sağlamada sorunlarla karşılaşması, dışarıdan serbest olarak aldıkları göçmen sayısını azaltmalarına ve bu kısıtlamayı temin etmek için de ülkelerine girişleri zorlaştırmalarına neden olmuştur.

Bu ülkeler, topraklarına ancak iyi eğitilmiş ve yetişmiş insanları kabul etmeye başlamış, niteliksiz insanların ülkelerine girmelerini sıkı politikalarla engellemeye çalışmışlardır. Ancak göç veren ülkelerdeki sorunların durumunda bir düzelme olmadığı gibi göçe neden olan faktörlerin artması, sıradan insanların göçe talebini bu engelleme politikalarına rağmen azaltmak yerine artırmıştır. İnsanların yasal yollardan karşılanmayan bu istek yasadışı yollardan gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Yasadışı göçün belirgin şekilde artış göstermesinin ardından, zengin ülkelere girmek isteyenlerle, bu ülkelere girişi düzenleyen vize, çalışma izni gibi hukuksal olanaklar arasında belirgin bir dengesizlik oluşmuştur. Bu dengesizlik göçmen kaçakçılığı yapan suç örgütlerinin oluşumuna neden olmuştur.

Genelde çoğunlukla ekonomik, siyasi, savaş vs. nedenlerle gerçekleşen yasadışı göç, sınıraşan özelliği ile, bölgesel düzeyde birkaç ülkenin değil, hemen tüm dünya ülkelerinin az ya da çok karşılaşmakta oldukları bir sorun olmuştur. Değişik nedenlerle, yasadışı bir şekilde gerçekleşen bu hareketlerin çoğunlukla, ekonomik durumlara dayanan itici ve çekici nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Örneğin, Sovyetlerin dağılması ile başlayan yeni çatışma ve istikrarsızlık kaynaklarının oluşmasına neden olmuştur.

Günümüzde ulaşım ve iletişim alanında yaşanan gelişmeler sayesinde, seyahat süreleri azalmış, internet, mobil telefon ve uydu aracılığı ile her türlü bilgiye ulaşım kolaylaşmıştır. Batının "güzel" tüketim toplumu görüntüsü gerek medya ve gerekse geri dönen göçmenlerce herkese ulaşmıştır. Böylece, fakir ya da gelişmekte olan ülkelere yaşayan insanlar, zengin ülkelerdeki insanların yaşam standartlarını öğrenmişlerdir.

Fakir ülke insanları kendi ülkelerindeki olumsuzlukların da itici etkisiyle, refah içerisinde yaşayan insanların yaşam standartlarının çekici etkisine kapılarak, kendi buldukları ülkelerden bu ülkelere gitmenin yollarını aramaya başlamışlar, amaçlarına ulaşmak için her türlü yasal ya da yasadışı yolları denemekten çekinmemişlerdir. Göçün ve iç göçün nedenlerinde daha önce açıklandığı gibi, gerçekleşen yasadışı göç hareketinin karar alma sürecinde de "itici" ve "çekici" etkenleri bulunmaktadır. Dünyadaki göç hareketlerini tetikleyen "itici", göçmenlerin ülkelerinde içinde buldukları sosyo-ekonomik, siyasi ve diğer sorunlar, buna ivme kazandıran ise hedef ülkelerde oluşan "çekim gücü"dür.

Yasadışı göçün temel nedeni olan ekonomik etkenler göz önünde alınarak, yasadışı göçe neden olan dünya nüfusunun hızla artması, bölgesel ve iç savaşlar, iç karışıklıklar, açlık ve kıtlık sorunu, bazı gelişmiş ülkelerin siyasi iltica veya yasadışı göçü özendirici politikaları ile göçmen ve mültecilere yapılan maddi yardımlar, gelişmemiş ülkelerde işsizlik oranının yükselmesi, ülkeler arasındaki gelir dağılımı uçurumundan etkilenen kitlelerin daha rahat ve iyi bir yaşam sürme arzusunun artması, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi ve yaygınlaşması, Çekici Faktörler ise ucuz işgücüne talebin fazla olması, yasadışı göç ile mücadele yasalarının etkin olmaması, mülteci ve sığınmacılar için geniş yardım politikalarının oluşturulması ve etkin olarak uygulanması şeklinde özetlenebilir.

Bu tür yöntemlerin hem yasadışı göçmenler hem de göçmen kaçakçılığı örgütlerince seçilmesinin nedeni maliyetin ve riskin hudut kapılarından ve hava yolundan sahte belgelerle geçme yönteminden daha az olmasıdır.

Hava yolu ile yasadışı göç, sahte seyahat belgelerinin kullanılması ile mümkündür. Bunun dışında bir yöntemin kullanılması olanaksızdır. Çünkü havayolu ulaşımı yolcuların giriş ve çıkışlarının üst seviyede kontrol altında bulundurulduğu bir ulaşım seklidir. Hava sınır kapılarında ve havaalanlarında yolcu giriş ve çıkış işlemleri diğer sınır kapılarına oranla daha iyi tecrit edilmiş durumdadır.

Sahte kimlik veya sahte seyahat belgesi kullanılarak gerçekleştirilen yasadışı göç hareketleri genelde hava yoluyla, zaman zaman da kara ve deniz hudut kapılarından çıkma yoluyla olmaktadır. Sahte belge kullanımı, tamamen sahte olarak düzenlenmiş pasaport, kimlik ya da yerine geçen belge, geçerli bir belge üzerinde tahrifat yapılması veya

başkasına ait belgelerin olduğu gibi kullanılması şeklinde olmaktadır. Bazen de bu yöntemlerden birden fazlasının aynı anda kullanıldığı yasadışı göçler olabilmektedir.

1.4. Yasadışı Göçle Mücadele Alanında Yaşanılan Sorunlar

1.4.1. İdari Açından

Yasadışı göçmenlerin üzerlerinde, ülkelerine geri gönderilebilmesini sağlayacak kimlik, pasaport ve benzeri belgeleri bulunmamaktadır.

Türkiye’de illegal durumda yakalanan yabancıların geri gönderilme işlemlerinin uzun sürmesi nedeniyle, bu sürede nezarete tutulmaları da mümkün olmadığından bu yabancıların durum ve temaslarının kontrol altında tutulabileceği merkezler bulunmamaktadır.

1.4.2. Ülkelerle Yaşanan Sorunlar

Genel olarak Afrika ülkelerinin birçoğunun Türkiye’de temsilciliği olmaması nedeniyle, bu ülkelerin vatandaşlarına seyahat belgesi akredite ülke temsilcilikleri aracılığıyla temin edilmeye çalışılmakla birlikte herhangi bir netice alınamamaktadır.

Afrika ülkesi vatandaşlarının, akredite olan ülkeleri veya fahri konsoloslukları tarafından, ülkelere geri gönderilebilmeleri için seyahat bileti temininde yardımcı olunması talep edilmektedir. Ancak bu miktarlar çok yüksek nedeniyle, bütçeden karşılanamamaktadır.

Fas, Filistin gibi ülke vatandaşı yasadışı göçmenler yakalandıktan sonra ülkelere geri götürülmek üzere temsilciliklerine teslim edildiğinde, ülke temsilcilikleri bu yabancıları ülkelere göndermeyip, Türkiye’nin üstlenmesi gerektiğini söyleyerek, ilgilenmemektedir.

Afganistan, Pakistan, Bangladeş gibi ülkeler vatandaşlarını kabul etmekte, ancak ülkelere geri gönderilme işlemlerine maddi imkansızlıklar yüzünden yardımcı olamayacaklarını belirtmektedirler.

1.4.3. Yasadışı Göçmenlerin Getirdiği Maddi Yükün Sebepleri

Yakalanan yasadışı göçmenler, yoğunluk olarak Irak, İran, Afganistan, Pakistan ve Bangladeş gibi Asya ülkeleri ile bir kısım Afrika ülkelerinin vatandaşlarından oluşmaktadır. Birçok Afrika ülkesinin Türkiye’de temsilciliğinin bulunmaması, Türkiye’ye sınırı olmayan ve temsilciliği bulunan ülkelerin de vatandaşlarını kabul etmemesi, kabul

edenlerin de ülkelerine göndermek için gerekli masrafı karşılamaması, birçok yabancının Türkiye'den sınır dışı edilmesinde sorunlara sebep olmaktadır.

Bununla birlikte, çeşitli illerde yakalanan ve komşu ülkelerin vatandaşı olan yasadışı göçmenlerin görevliler refakatinde sınıra götürülerek Türkiye'den çıkarılması gerekmektedir.

Yabancı ülke temsilcileriyle yapılan çalışmaların sonuç vermemesi üzerine yabancılara güvenlik güçlerinin kontrolü altında tutulduğu sürenin uzaması, bu suçla mücadele kapsamında aksaklıkların doğmasına neden olmaktadır.

Uluslar arası bir sorun olan yasadışı göç ve kaçak çalışma sosyal, ekonomik, politik ve yasal boyutları olan çözülmesi zor bir insanlık sorunudur. Bu durum dünyanın temel problemlerinden biridir. Dün olduğu gibi bugün de önemini sürdürmektedir.

1.5. Göçmen Kaçakçılığının Görünmeyen İktisadi Boyutları

Ülkemizde ve yurt dışında hazırlanan raporlarda yer aldığı üzere; göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti yöntemleri, mağdurlarının durumu ve tüm bu gelişmelerin toplumda neden olduğu yozlaşma belirtilerek özellikle Türkiye'de, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yasadışı göçün ve göçmen kaçakçılığının tehlikeli bir seviyeye yükselmesi, ayrıca, sadece Türkiye'nin değil küresel bir insanlık problemi olduğu hususlarına açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Göçmen kaçakçılığı, aile ve toplumda sosyal boyutlu ve çok yönlü değişikliklere neden olduğu gibi, iktisadi açıdan da önemli bir sorundur. Göçmen kaçakçılığı iktisadi açıdan ele alındığında konunun üç boyutlu olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, yasadışı göçmeni bu yola iten ve çeken iktisadi nedenler, ikincisi yasadışı göç ile gidilen yerde neden olduğu iktisadi sorunlar ve son olarak da, bu isten haksız kazanç sağlayan göçmen kaçakçıların fahiş haksız kazançlarıdır.

Daha önce de açıklandığı üzere bazen savaşlar, iç çatışmalar vs. nedenlerle kendisinin ve ailesinin can güvenliğini sağlayamayan, ama çoğunlukla ülkelerindeki gereksinim ve ihtiyaçlarını karşılayamayan, yaşamlarını idame ettirmede ciddi sıkıntılarla karşılaşan, beklentilerini tatmin edemeyen insanların, daha çok şey umdukları bir başka ülkeye gitmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Burada ülkelerinin ve kendilerinin ekonomik sıkıntıları itici faktör olurken, yasadışı olarak göçmeyi düşündükleri ülkelerdeki ekonomik göstergeler çekici faktör olmaktadır. Örneğin, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Türkiye Temsilcisi Marielle Sander

Lindstrom'un da açıkça belirttiği üzere, özellikle Doğu Bloğu ülkelerinde yaşayan insanların gelir düzeylerindeki düşüklük, insan ticaretinin alt yapısını hazırlayan temel unsurdur. İnsanlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu amaçlarını yasal yollardan gerçekleştirebildikleri gibi, bunu yapma imkânına sahip olmayanlar ise, mülteci statüsünü kazanmak için talepte bulunmakta ya da yasadışı göçmen olarak baksa ülkelerde yaşamaya başlamaktadırlar.⁵⁵

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretinin ekonomik manada ikinci iktisadi boyutu ise, göçle gidilen ülkeler üzerinde olmaktadır. Nitekim bir hayal uğruna yola çıkarak kaderlerine terk edilen yasadışı göçmenlerden, yolculuk neticesinde Avrupa'ya ulaşmayı başarabilen göçmenler buldukları ülkelerdeki tekstil atölyelerinde, tarım veya temizlik sektörlerinde kaçak işçi olarak çalışmaktadırlar.⁵⁶

Avrupa ülkeleri dahil göçle gidilen ülkelerde, yasadışı göçmenler düşük ücretlerde ve yasadışı/kaçak olarak çalıştırılmaktadır. Bu sebeple ülkedeki yetişmiş elemanların işsiz kalması gündeme gelmekte ve kalitesiz üretim artmaktadır. Neticede yasadışı göçle gidilen ülkede hemen her sektörde yetişmiş ve yetişmemiş elemanların istihdam oranı azalarak işsizlik oranı artmaktadır.⁵⁷

Son olarak göçmen kaçakçılığının iktisadi manada belki de ülkeler açısından en önemli olan yönü, göçmen kaçakçılarının ya da mafyasının haksız kazanç boyutu bulunmaktadır.

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, terör örgütlerinin ve organize suç örgütlerinin uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonraki en önemli gelir kalemi haline gelmiştir. Çünkü, göçmenler gitmek istedikleri ülke ve tercih ettikleri güzergaha göre kişi başına 3-7 bin Euro arasında değişen bir rakamda ödeme yapmaktadır. Dolayısı ile, yasal olarak ülkelerinden ayrılarak gitmek istedikleri ülkelere gitme şansları olmayan insanları “vaat edilmiş topraklara” taşıyan göçmen kaçakçıları ve göçmen mafyası tarafından, yasadışı göç hareketlerinden yılda yaklaşık 7 -10 milyar dolarlık haksız ve kayıtsız kazanç elde etmektedir.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Suçu Önleme Merkezi'nin tahminlerine göre ise, insan ticaretinin dünyadaki yıllık cirosu 7 ila 8 milyar dolara ulaşmaktadır. Bu bağlamda,

⁵⁵ <http://www.kssgm.gov.tr/sonucraporu.pdf>, s.11, Erisim: 26.06.2006.

⁵⁶ Sanlı, U., Gün, E., “Mülteci Mafyası 7 Milyar Dolar Kazanıyor”, Aksiyon Dergisi, Sayı: 559,

⁵⁷ Fırat, A., “Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti”, <http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakligiveInsanTicareti.doc>,

çeşitli terör örgütleri ve organize suç örgütleri tarafından elde edilen bu haksız yüksek kazanç, yine bu suç örgütlerince yasadışı yollarda kullanılmaktadır.⁵⁸

Göçmenlerin kaçırılmasının dışında, yasadışı göçmenlerin ülke içerisinde zorla çalıştırılması suretiyle de azımsanamayacak oranda haksız kazanç sağlanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nin "2005: Türkiye, İnsan Ticareti ve Eğilimler" raporu, Türkiye'deki insan ticaretinin geldiği tabloyu ortaya koyması bakımından önemlidir. 2005 Raporuna göre; Türkiye'de, insan tacirleri tarafından zorla çalıştırılan kadınlar günde 15–30 kez cinsel ilişkiye girmek zorunda bırakılarak, tacirlere günde yaklaşık 2 bin 250 dolar, bir yılda yaklaşık 765 bin dolar para kazandırmaktadırlar.

Türkiye'de 2005 yılında belirlenen 469 mağdurun üzerinden sağlanan gelir 360 milyon doları civarındayken, toplam mağdur sayısının bunun 10 katı olduğu düşünüldüğünde seks kölesi ticaretinden yılda yaklaşık 3.6 milyar dolarlık yasadışı gelir elde edildiği de raporda belirtilmektedir.

Diğer taraftan ekonomik açıdan, yakalanan yasadışı göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, muhafazaları ve ülkelerine geri gönderilmelerinin mali külfetini de ülkemiz yüklenmektedir.

Tablo 1. Güvenlik nezaretinde bulunan masrafları

2007	3.409.651
2008	4.823.670
2009	3.284.081
2010	506.755

Kaynak: EGM - 2010

⁵⁸ Fırat, A., "Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti", <http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakciligiveInsanTicareti.doc>,

Tablo 2. Tahliye Giderleri (Ulaşım)

2007	1.462.215
2008	1.098.051
2009	1.541.800

Kaynak: EGM – 2010

İaşe giderleri günlük olarak 5.25 tı olarak belirlenmiştir. Yasadışı göçmenlerin barındırılması ve sınır dışı işlemleri için 1999-2008 yılları arasında toplam 23.858.183,00 Türk Lirası harcanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AB'NİN YASADIŞI GÖÇ POLİTİKALARI

Günümüzde ulus devletler ve uluslararası toplum, ister yasal ister yasadışı olsun göç olgusunu çok önemsemekte, buna ilişkin gelişmeleri yakından takip etmekte, her gelişmeyi yasal ve idari düzenlemelere yansıtılabilmektedir. Bu kapsamda, bölgesel bir küresel oluşumun en önemli bir örneği olan Avrupa Birliği, gerek yasal göç alanında gerekse yasadışı göçle mücadele zemininde kayda değer gelişmelere sahne olmuştur.

Bu bölümde, AB'nin yasadışı göç politikasını ortaya koyabilmek amacıyla Avrupa güvenlik anlayışının ortaya çıkışı ve bu güvenlik anlayışında yasadışı göçün konumu irdelenmeye çalışılacaktır. AB'nin yasadışı göçle mücadelede ortaya koyduğu enstrümanlar ve politikalar, yine bu bölüm kapsamında değerlendirilecektir. Bu bölümün birinci kısmında, 'AB'nin Güvenlik Politikaları Bağlamında Yasadışı Göçün Konumu' başlığı altında, AB'nin küresel güvenlik yaklaşımı, güvenlik politikasının gelişimi ve yasadışı göç sorunsalı ele alınacaktır. Yine bu bölümün ikinci kısmında 'Yasadışı Göç Konusunun AB'nin Politikalarındaki Yeri ve Önemi' başlığı altında, AB'nin hukuki ve kurumsal yapısı açısından yasadışı göç olgusunun yeri ve önemi anlatılmaya çalışılacaktır.

2.1. Yasadışı Göç Konusunun AB'nin Politikalarındaki Yeri Ve Önemi

Göç-güvenlik ilişkisini anlayabilmek için öncelikle göçe neden olan faktörlerin bilinmesi ve insanları kitlesel göçe zorlayan nedenlerin ortadan kaldırılması gereği akılda tutulmalıdır. Göçe neden olan faktörlerin başında ekonomik nedenlerine yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bunu bir ülkedeki sosyal ve politik huzursuzluklar, sivil (iç) savaşlar, ekolojik değişiklik ve yetersizlikler ile uluslararası askeri çatışmalar takip etmektedir. Lohrman, bu nedenlerin ekonomik ve sosyal gelişme harmonisine, barışa, ulusal ve uluslararası güvenlik ile uluslararası ilişkilere bir tehdit olduğunu belirtmektedir. Bu tehdit uluslararası ilişkileri üç düzeyde etkilemektedir:

“1. Göç alan ve transit ülkeler kitle halindeki insan hareketlerini ekonomik refah, sosyal düzen, kültürel ve dini değerler ve politik istikrarlarına bir tehdit olarak görmektedirler.

2. Sınırlar arası hareketlerin ikili ilişkilerdeki tansiyonu ve yükü artırması nedeniyle uluslararası ve bölgesel ilişkilerin dengesi etkilenmektedir.

3. Düzensiz göç akını ve nüfusun hesap edilmeyen yer değişimi, göçmen ve sığınmacıların bireysel güvenliği ve değeri üzerinde ciddi etkiler yaratmakta ve onları uluslararası ilişkilerin ne olacağı ve ne yapacağı bilinmeyen aktörleri haline getirmektedir.”⁵⁹

Bununla beraber hem göç gönderen hem de göç kabul eden ülkeler, dış politika, politik istikrarsızlık, kültürel ve etnik yapıdaki değişiklik ve ekonomik kayıplar gibi sebepler yüzünden uluslararası göçle yakından ilgilidirler. Bu kaygı ve endişelerin milli güvenlik konsepti içerisinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmalı bir konudur. Bununla birlikte, pek çok devlet yukarıdaki kaygıları temel alır bir tarzda göçle ilgili hukuki mevzuat ve politikalar geliştirmekte ve özellikle izinsiz veya ‘illegal’ göçü milli güvenlik kapsamı içine almaktadır.⁶⁰

Görüldüğü üzere yasadışı göç olgusunun uluslararası ilişkilerin konusuna girmesinin temel nedenleri arasında bu konunun bir tehdit algılaması çerçevesinde güvenlik bağlamında değerlendirilmesi gereği, hem ulusal planda hem de uluslararası platformlarda kabul görmüştür. AB de bu bakış açısı ile güvenlik ve yasa dışı göç politikalarını şekillendirmiş, hatta yasadışı göçle mücadele kapsamında yasal düzenlemelerin yanında idari yapılanmalara da gitmiştir. Bundan sonraki başlıklarda AB’nin yasadışı göçle mücadeleye yönelik olarak kabul ettiği yasal düzenlemeler ile tesis ettiği kurumsal yapılanmalar dile getirilmeye çalışılacaktır.

2.2. AB’de Yasadışı Göç Konusunun Genel Değerlendirilmesi

Uluslararası göç hareketlerindeki yükselme bir bakıma küreselleşmenin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.⁶¹ Ekonomik küreselleşmeyle beraber yine işçilerin serbest dolaşımı, küreselleşmenin bir parçası olarak görülmüş ve hatta serbest dolaşımın önündeki engellerin kaldırılarak tek pazarın oluşturulması gündeme gelmiştir.

AB’ye üye devletlerin tümü birçok kaynaktan göç baskısı altındadır. Topluluk mevzuatı ve temel uluslararası antlaşmalara uygun olarak ekonomik ve insani değerlendirmeler arasında bir denge bularak bu baskının hafifletilmesi gerekmektedir. İç

⁵⁹ Turkut Göksu, Göç ve Türkiye’nin Güvenliği, (içinde), edit. Tülin Günşen İçli ve Fatih Karaosmanoğlu **Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 261.

⁶⁰ Çiçekli, a.g.m., 2004, s. 195.

⁶¹ Sema Erder, Irregular Migration and Turkey, Turkish Family Health and Planning Organisation, **Population Challenges, International Migration and Reproductive Health in Turkey and the European Union: Issues and Policy Implications**, İstanbul, 2004, s. 119.

sınır kontrollerinin kaldırılması ve ortak bir dış sınır fikri, Birliğin göç politikası alanında ortak yaklaşımlar ve yakın işbirliğine gidilmesini gerekli kılmaktadır. Tek pazarın tamamlanmasıyla ortaya çıkan ve Avrupa Birliği Antlaşması tarafından hesaba katılan bu kaygılar Topluluk tarihi açısından oldukça yenidir.⁶² Hatta bu kaygıları gidermek için Birlik Üyesi Devletlerin kısıtlayıcı göçmen ve iltica politikalarının da etkisiyle bir ‘Avrupa Kalesi’ fikri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda adalet ve içişleri ile ilgili olarak bu alandaki düzenleme, karar ve tavsiyelerinin birçoğu kısıtlayıcı tedbirler üzerinde odaklanmaktadır. Bu kısıtlayıcı düzenlemeler, AB’ye iltica başvurusunda bulunacak kişinin bu başvuru işlemini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu olumsuzluğu giderme adına Amsterdam Antlaşması ile kişilerin serbest dolaşımına dair hususların yanında vize, iltica ve göç ile ilgili konular Adalet ve İçişleri sütunundan çıkartılarak Topluluk Politikaları bölümüne (1. Sütuna) aktarılmıştır.⁶³ Böylece, vize, iltica ve göç gibi konularına tamamıyla güvenlik penceresinden bakılmasının bir anlamda önüne geçilmiş, bu konulara bireysel özgürlükler açısından yaklaşılması adına önemli bir adım olmuştur.

Arsava’ya göre Avrupa Birliğinin bugün karşı karşıya olduğu genişleme hareketi üye devletlerarasındaki sınırları ifade eden “iç sınırlar” ve üye devletleri olmayanlardan ayıran dış sınırlar bakımından önemli sorunlar doğurmaktadır. Schengen Anlaşması çerçevesinde nihai amaç olarak üye ülkeler arasında hareket özgürlüğünü sağlamayı benimseyen ve iç sınırların şeffaflaşması hedefini güden Avrupa Birliği, yeni genişleme ile birlikte Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin mevcut sınırlarının Birliğin yeni dış sınırları olacağını bilincindedir. Bu bağlamda, üye devletler söz konusu ülkelerin sınırlarında emniyetin sağlanması, yasadışı göçe ve örgütlü suça meydan verilmemesi konularında; bir başka deyişle sınır politikalarının uygulanması alanında başarılı olabileceklerine ihtimal vermemektedir. Yeni genişleme süreci sonucunda, AB’nin dış sınırlarının Rusya, Moldovya, eski Yugoslav Cumhuriyetleri ve en önemlisi de Türkiye’nin üyeliği gündeme geldiğinde Ortadoğu ile kesişecek olması üye devletleri endişelendiren diğer bir husustur.⁶⁴

Yine, demografi uzmanı Albert Jacquard’ın nüfus artışı üzerine yaptığı çalışma çerçevesinde, şu şekilde bir saptama yapılmaktadır: Dünyanın zengin ve fakir

⁶² Moussis, **a.g.e.**, s.166

⁶³ Charlotte Bretherton and John Vogler, **The European Union As A Global Actor**, Routledge, 1999, London, s. 238.

⁶⁴ Alkan, **a.g.e.**, s. v-vi.

bölgelerindeki yaşam düzeyleri arasındaki farklar buldukça, denetimsiz bir göç baskısından sakınmak mümkün görülmemektedir. Her ne kadar resmi olarak sadece bir riskten söz edilse de, göç dalgası ne yazık ki etkisi giderek daha fazlalaşan bir tehdit olarak algılanmaktadır. Avrupa’da sınır denetimlerinin güçlendirilmesini haklı çıkarmak için gösterilen istila tematiğine dayanan Didier Bigo, net bir açıklama yapmaktadır: “Avrupa’yı korkutan ne terörizm, ne uyuşturucu ne de organize suçtur. Esas korkutan, kitleler halinde gelip Avrupa’ya yerleşmek isteyen göçmenlerdir. Bunun yarattığı korku yanında, birincilerinin lafı bile edilemez.”⁶⁵ Ayrıca, Avrupa Komisyonu’nun bir araştırmasına göre; 2005-2010 yılları arasında en fazla 200.000 işsiz Doğu ve Merkezi Avrupa Ülkelerinden şimdiki AB üyelerine göç edecekleri tahmin edilmektedir.⁶⁶ Bu bağlamda etkili tedbirlerin alınması adına AB gerek yasal gerekse kurumsal olarak adımlar atmıştır.

Yasadışı göçe yönelik ortak politikada temel amaç; göçe yönelik ‘ortak politika’⁶⁷ araçlarını uyumlu bir yapıda bir araya getirmek, yasadışı göçü önlemek, yasadışı göçle mücadele etmek amacıyla işbirliği mekanizmalarını ve ileri tedbirleri ortaya koymak olarak ifade edilmektedir.

⁶⁵ Marchesin, **a.g.m.**, s. 428-429.

⁶⁶ Alkan, **a.g.m.**, s. 68.

⁶⁷ Yasadışı göçle mücadele politikasının etkinliği için Komisyon 3 temel politika alanı belirlemiştir:

1. Vize Politikası:

Vize politikası göçmen akınlarının kontrolü ile yakından ilgilidir. Bu bağlamda, iki tüzük bu konuyu düzenlemektedir. Bunlar, yanlarında vize bulundurması gereken 3. ülke vatandaşlarının listesini ortaya koyan tüzük ile tek tip vize formatını belirleyen tüzük.

2. Bilginin Toplanması ve Analizi:

AB’de yasadışı göçle olgusunun portresini iyi bir şekilde ortaya koyabilmek için, Üye Devletler farklı ülkelerden gelen verilerin nitelikli analizini yapmaları gerekmektedir. Bu çerçevede, işbirliği modüllerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda belirtilenler ışığında, Komisyon şu hususları önermektedir:

İltica ve göç ile ilgili verilerin toplanması çerçevesinde bir eylem planının hazırlanması

Yasadışı göçle ilgili bilgilerin iletimine yönelik erken uyarı sistemini geliştirilmesine dair bir önerinin sunulması

3. Sınır Kontrolü ve Yönetimi

Dış Sınırların kontrolü için Komisyon şunları önermektedir:

‘Avrupa Sınır Muhafaza Biriminin’ kurulması

Sınır görevlilerinin eğitiminin uyumlaştırılması. Bununla beraber Avrupa Sınır Muhafaza Okulunun kurulması

İrtibat görevlilerinin değişimi ile idari görevliler arasında işbirliğinin geliştirilmesi. Sürekli teknik destek sağlayan bir birimin kurulması beklenmektedir. Bu birimin şu görevleri yapması beklenmektedir:

Bilginin toplanması depolanması ve iletimi; (Erken Uyarı Sisteminden, Avrupa Göç Gözlem Ofisinden gelen bilgiler vb.);

İdari işbirliğinin koordinasyonu; (Avrupa Sınır Muhafaza Okulu, eğitim vb.)

Sistem yönetimi; (SIS, Eurodac gibi sistemlere yönelik çalışmaların etkinleştirilmesi) göçmen akımlarına dair bilgi toplanan sistemler. Yasadışı göçle mücadelede ortak politika araçları için bkz.

2.3. Hukuki Yapısındaki Yeri ve Önemi

Ulusal ve AB düzeyindeki mevcut düzenleme ve tedbirler baz alınarak daha fazla ilerlemenin sağlanması gerekmektedir. 1950 tarihli İnsan Hakları Sözleşmesi, 1951 Tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve ilgili 1967 tarihli Protokolü dikkate alınarak Üye Devletler, yabancıların ülkeye girişi, oturması veya çalışması kapsamındaki hükümleri uyumlaştırmak istemektedirler.⁶⁸ AB düzeyinde ortak kurallar özellikle vize uygulaması, sınır yönetimi, geri gönderme, taşıyıcı sorumluluğu ile ilgili kurallar Schengen Müktesebatı ile ortaya konulmuştur. Ek olarak, yasadışı göçle mücadele, çalışma hususu ve 3. ülke vatandaşlarının geri gönderilmesine ilişkin Konsey tarafından bir dizi karar ve tavsiye de kabul edilmiştir.⁶⁹ Avrupa düzeyinde kabul edilen bu yaklaşımlar, global düzeyde bu olgu ile mücadelede kullanılan yöntemler çerçevesinde şekillenmiştir.

Yasadışı göçle mücadele ve yasadışı göçün önlenmesi Birliğin öncelikleri arasında yer almaktadır. Amsterdam Antlaşmasında “Konsey, yasadışı göç ve yasadışı ikamet de dahil olmak üzere göç politikası ile ilgili önlemleri alacaktır” hükmü baz olarak ele alınmıştır.⁷⁰ Bu bağlamda, yasadışı göç konusuna kurucu antlaşmanın ilgi alanına giren ve önemsenen bir konu olmuştur. Yasadışı göçle mücadele edilmesi konusu Zirve kararlarında da önemsenen bir konu olmuştur.

Bu bağlamda, 1999 tarihli Tampere Zirvesinde, üye devletler kaynak ve transit ülkeler ile birlikte göçmen akınlarının etkin olarak denetlenmesi çerçevesinde yasadışı

⁶⁸ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33106.htm>,

⁶⁹ http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/immigration/illegal/fsj_immigration_illegal_en.htm, (Erişim Tarihi: 29.05.2005). Ayrıca, bu tip yasal düzenlemelere örnek olarak şunları sıralayabiliriz:

Avrupa Görüntü Arşivleme Sistemi ile ilgili 3 Aralık 1998 tarihli eylem planı,

Seyahat Belgelerinin sahteciliğinin önlenmesine ilişkin 27 Mart 2000 tarihli Konsey Kararı,

- 14 Haziran 1985 tarihli Schengen Anlaşmasının Uygulama Sözleşmesinin 26. maddesinde geçen hususları tamamlayan 28 Haziran 2001 tarihli Konsey Direktifi,
- İzinsiz giriş, transit geçiş ve ikameti önlenmesi adına cezai tedbirlerin artırılmasına öngören 28 Kasım 2002 tarihli Konsey Çerçeve Kararı,
- İzinsiz giriş, transit geçiş ve ikameti kolaylaştırmayı tanımlayan ortaya koyan 28 Kasım 2002 tarihli Konsey Direktifi ve
- Göç İrtibat Görevlileri Ağının kurulmasını öngören 19 Şubat 2004 tarihli Konsey Tüzüğü için bkz.

http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁷⁰ 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren, nitelikli oy çoğunluğu kabul edilmiştir. Yine aynı tarihten itibaren Komisyon yasal girişimde bulunabilme özerkliğine sahip olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz.

http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

göçle mücadeleyi kabul etmişlerdir. Bunun öncesinde de Viyana Eylem Planı⁷¹ ile yasadışı göçle etkin mücadele için uygulamaya dönük tedbirlerin alınması gerekliliği vurgulanmıştır.⁷²

Ortak göç politikasının geliştirilmesi bağlamında, Hükümet ve Devlet başkanları Tampere Zirvesinde, yasadışı göçle son verilmesi için yoğun çaba gösterilmesi üzerinde karara varmışlardır. Tampere Zirve kararlarına göre Birlik'ten yasadışı göçle mücadeleye yönelik tedbirlerin uygulanması ile etkin bir kabul (göç) politikasının geliştirilmesi arasında dengeli bir yaklaşımı ortaya koyması beklenmiştir.⁷³ Yine, 1999 tarihli Tampere Zirvesi ile yasadışı göç olgusu önemszenmiş bu konuda adımların atılması gereği dile getirilmiştir.

Öyle ki, Tampere Zirvesinde bu kararlılık “ (...) için insan ticareti ile ilişkisi olanlarla ve göçmenleri ekonomik açıdan istismar edenlerle mücadele edilmesi gerekir” şeklinde ifade edilmiştir. Diğer taraftan 15 Kasım 2000 tarihinde, New York'ta kabul edilen BM Sözleşmesine Ek Protokoller doğrultusunda aday ülkelerden ulusal hukuklarında göçmen kaçakçılığını suç saymaları talep edilmiştir.⁷⁴ Göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretine ilişkin Protokollerde, ilk defa ulus devletlerce benimsenmesi gereken hususlara yer verilmiştir.

Tampere Zirvesi Kararlarının da ötesinde Komisyonun yasadışı göçle, yasadışı göçü kolaylaştıranlarla ve insan ticareti ile mücadeleye dair 11 Temmuz 2001 tarihili bildirisi ile ileri bir adım atılmıştır.

15 Kasım 2001 tarihli Bildiride Komisyon, yasadışı göçün şu zamanlarda ortaya çıktığını belirtmektedir:

- Bir üçüncü ülke vatandaşı Üye Devletlere yasadışı yollarla girerse;
- Bir üçüncü ülke vatandaşı Üye Devletlerde yasadışı oturursa;

⁷¹ Bu Eylem Planı Viyana Zirvesinde, 3 Aralık 1998 tarihinde sunulmuştur. Bu eylem planı, Konsey ve Komisyon'un bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturan Amsterdam Antlaşmasının hükümlerinin en iyi şekilde nasıl uygulanacağına ilişkin olarak kabul edilmiştir. Ayrıntılı Bilgi için bkz. ICMPD, Avrupa Birliği Odysseus Projesi için Eğitim Malzemesi, Viyana, Kasım 2000-Mart 2001, s. 82. Ayrıca, 3 Aralık 1998 Viyana Eylem Planı'nda, göç kaynağı ülkeler ile transit ülkeler arasında işbirliğine gidilmesi suretiyle yasadışı göçle mücadele edilmesi, yasadışı göçmenlerin geri gönderilmeleri amacıyla AB bünyesinde ortak politikalar geliştirilmesi öngörülmüştür. Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan 22 Şubat 2001 tarihli Bilgi Notu.

⁷² <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33191.htm>,

⁷³ http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁷⁴ http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

Yasal yollarla girip de oturma süresini aşarsa.⁷⁵

14-15 Aralık 2001 tarihli Laeken Zirvesinde, yasadışı göçle ilgili bir eylem planının hazırlanması talep edilmiştir. 21-22 Haziran 2002 tarihli Sevilla Zirvesinde, özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulması, özellikle, göç ve iltica konularına ilişkin ortak politika geliştirilmesi için Ekim 1999 tarihli Tampere Zirvesinde kabul edilen programın uygulanma durumunun hızlandırılması talep edilmiştir. Ayrıca, ortak ve kapsamlı bir politikanın temel bir parçası olarak yasadışı göçle etkin olarak mücadele edilmesi gereği vurgulanmıştır.⁷⁶ Tampere Zirvesinde alınan kararlardan biri de yasadışı göçle ve bu olgudan avantaj kazananlarla (yasadışı göç tacirleri) ilgilidir. Konsey bu kararı uygulamaya koyabilmek için Şubat 2002’de yasadışı göçle mücadeleye ilişkin kapsamlı bir eylem planını kabul etmiştir.⁷⁷ Bu plan hangi alanlarda faaliyetlerin gerekli olduğunu belirlemektedir: vize politikası, bilgi değişim ve analizi, geri kabul ve geri gönderme politikaları, sınır öncesi tedbirler, sınır yönetimi ile ilgili tedbirler, Europol ve cezalar.⁷⁸

⁷⁵ http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁷⁶ http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/immigration/illegal/fsj_immigration_illegal_en.htm,

⁷⁷ http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁷⁸ Yasadışı Göçle mücadelede ve yasadışın göçün önlenmesinde 6 muhtemel faaliyet alanı belirlenmiştir:

Vize politikası:

Bu politika, üye devletler arasında vize vermeyle ilgili bilgilerin değişimini gerektirmektedir. Komisyon, Avrupa Vize Bilgi Sisteminin oluşturulmasına ilişkin bir fizibilite çalışmasına girişmiştir.

Bilgi Değişimi, İşbirliği ve Koordinasyona Yönelik Altyapı :

Üye devletlerin yasa uygulayıcı birimlerinin koordinasyonu ve işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik olarak göç yönetimine yönelik ortak bir veri tabanının oluşturulması için, operasyonel işbirliğini koordine etmek için ve bilgi toplama, analiz, yaygınlaştırma gibi konuları desteklemek için sürekli bir teknik destek biriminin kurulması öngörülmektedir.

Sınır Yönetimi

‘Avrupa Sınır Muhafaza Biriminin’ kurulmasının sağlanması bağlamında bir dizi pilot projenin gerçekleştirilmesi için bazı adımlar atılmıştır. Bununla beraber, AB Bakanlar Konseyi, AB’ye Üye Ülkelerin dış sınırlarının yönetimine ilişkin bir planı 13 Haziran 2002’de kabul etmiştir. Buna müteakiben AB’nin dış sınırların entegre yönetimine dair 7 Mayıs 2002 tarihli bir Komisyon Bildirisi kabul edilmiştir. Komisyon ayrıca yasadışı oturanlara yönelik Topluluk geri gönderme politikasını ortaya koyan bir bildiri ve ‘Yeşil Kitabı’ kabul etmiştir. Bu belgeler daha sonra Geri Gönderme Eylem Programının kabulünde etkili olmuştur.

Polis İşbirliği

Polis İşbirliği Europol’ün yasadışı göçle mücadeleye yönelik güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yabancılar Hukuku ve Ceza Hukuku

Yasadışı göçü kolaylaştıranlara dönük yaptırımların üye devletler nezdinde uyumlaştırılması ve artırılması gerekmektedir. Bu tür suçlar, ağır cezaları kapsamaktadır. Yasadışı olarak elde edilmiş kazançlara el konulması anahtar bir faktör olarak kabul edilmektedir.

Geri Gönderme ve Geri Kabul Politikaları

Ortak standartların ve tedbirlerin oluşturulmasında olduğu gibi geri gönderme politikasının oluşturulması gerekmektedir. Göçmen akınlılarının kontrol altına alınması açısından Birlik transit ve kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmalarının imzalanmasına özel bir önem vermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Jörg Monar, Justice and Home Affairs, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 39, September 2000, s. 124.

Yasadışı göç ve insan ticareti ile mücadeleye dair alınması gereken tedbirleri dile getiren “Kapsamlı Plana”, 21-22 Haziran 2002 tarihli Sevilla Zirvesinde de resmi olarak yer verilmiştir.⁷⁹ Bu belge baz alınarak göçmenlerin yasadışı girişi (yasadışı göçmen tacirlerine yönelik güvenlik tedbirleri), belgelerin sahteciliği, yasadışı çalışma alanını kapsayacak şekilde birçok düzenleme kabul edilmiştir.

4 Haziran 2004 tarihli Komisyon Bildirisi de yasal ve yasadışı göç arasındaki bağları spesifik olarak ortaya koymaktadır. Bu bildiri, yasadışı göçün yapısal bir olgu olduğunu (hangi yasal yolların uygulamada yer aldığını) belirtmektedir. Yine bu bildiri, yasal göç ile yasadışı göç arasında bir bağın olduğunu fakat bu bağın karmaşık bir yapıda olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca bildiri, kapsamlı eylem planında dile getirilen önlemlerin kabul edilmesi ve yasadışı göçmenlerin düzenli hale getirilmesine yönelik ortak yaklaşımın aşamalı olarak geliştirilmesini önermektedir. Bu düzenleme hale getirme işlemi yapılırken Komisyon, üye devletlerin birbirlerini bilgilendirilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir.⁸⁰ Kapsamlı eylem planında dile getirilen hususlara ek olarak Komisyonun bu bildirisi ile yasadışı göçün sona erdirilemeyen fakat dizginlenecek bir olgu olduğu ve yasadışı göçmenlerin düzenli hale getirilmesine dair ortak bir yaklaşımın geliştirilmesi gerektiği önerilmektedir.

Yasadışı göç, yasal kabul yollarının kötüye kullanılması yoluyla oluşmaktadır ve bu durum göç sürecini tehdit etmektedir. Ayrıca, yasadışı göç, yasadışı göç eylemini kolaylaştırıcılar veya tacirler açısından oldukça kazançlıdır ve organize suçların büyümesinde de etkili bir unsur olmaktadır. Bunun dışında, Avrupa Parlamentosu, -her şeye rağmen- bu olguyla mücadele etmenin Avrupa'nın üçüncü ülkelere yönelik politikalarının sadece bir yönünü oluşturduğunu, bununla beraber ortak kalkınma politikalarının dikkate alınmasının göçün kötü etkilerini kısmi olarak minimuma indirilebileceğini kabul etmektedir. (Terróni Cusí raporu, 19 Haziran 2003)⁸¹

⁷⁹ http://www.euoparl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁸⁰ http://www.euoparl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁸¹ http://www.euoparl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

Ayrıca, 22 Aralık 2004 tarihli Konsey Kararına binaen yasadışı göçle ilgili hususlar 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren ortak karar alma prosedürü⁸² çerçevesinde ele alınacaktır.⁸³

Birlik nezdinde cezai bakımdan da birtakım düzenlemeler ortaya konmuştur:

Konsey tarafından kabul edilen cezai düzenlemeler daha çok şu hususlarda yoğunlaşmaktadır:

2.3.1. Taşıyıcı Sorumluluğunun Tanımlanması;

Schengen Uygulama Sözleşmesi Birliğe girişi kabul edilmeyen ve illegal durumda yakalanan 3. ülke vatandaşlarının taşıyıcı tarafından geri gönderilmesini zorunlu kılmaktadır. Konsey, 28 Haziran 2001 tarihinde, Üye Devletleri taşıyıcılara karşı mali yaptırım uygulamasını (kişi başı 3000 ila 5000 Euro arası) hükme bağlayan ve Schengen Uygulama Sözleşmesi hükümlerini tamamlayan bir direktifi kabul etmiştir. Yine bu çerçevede, 29 Nisan 2004 tarihli Konsey kararına göre; Birliğe giriş esnasında kayıt prosedürünün tamamlanmasından önce veya dış sınırlarda kişilerin kontrolünden sorumlu birimlerin talebi üzerine taşıyıcılar üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin bilgileri iletmekle yükümlüdür.

2.3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele;

Konsey, 19 Nisan 2002 tarihinde insan ticareti ile ilgili kavram, suç ve cezaları uyumlaştıran bir çerçeve kararı kabul etmiştir. Konsey, 29 Nisan 2004 tarihinde, insan ticareti mağdurlarından ulusal birimlerle işbirliğinde olanlara yönelik kısa dönem oturma izni vermeyi amaçlayan bir direktifi kabul etmiştir. Bu tür bir oturma izni mağdura iş, eğitim, sağlık ve psikolojik yardımdan yararlanabilme olanağı tanımıştır. Ayrıca, Lahey Programında insan ticareti ve yasadışı göç olgusuyla mücadeleye yönelik olarak 2005 yılı için bir Eylem Planını önermiştir.

2.3.3. Kolaylaştırıcının (kaçakçı veya tacirlerin) Eylemlerinin Önlenmesi;

Konsey, 28 Kasım 2002 tarihinde, illegal giriş, transit geçiş ve oturma izni önlenmesini amaçlayan bir direktif ve çerçeve kararı kabul etmiştir. Bu tür suçlardan dolayı suçlu bulunanlar profesyonel bir aktivitenin gerçekleştirilmesinden men edilmekte, suçun gerçekleşmesi için kullanılan araçlara da el konulmaktadır. Komisyon yasadışı çalışmaya

⁸² Yapılacak yasal düzenlemelerde Avrupa Parlamentosu Konseyle adeta karar yetkisini paylaşmakta ya da ortak karar vermektedirler. Bu düzenleme Maastricht Antlaşması ile getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan, **a.g.e.**, 30.

⁸³ http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

dair 2003 yılındaki ulusal eylem planlarına dayanarak 27 Şubat 2004'te yasadışı çalışmayı yasal çalışmaya dönüştürmeyi amaçlayan bir değerlendirmede bulunmuştur. Lahey Programında 2005 yılı için yasadışı çalışmayla mücadele edilmesini öngören bir eylem programının kabul edilmesine yer verilmektedir.”⁸⁴

2.4. İdari/Kurumsal Yapısındaki Konumu ve Önemi

Düzensiz göç akımlarına karşı herhangi bir faaliyetin yapılması gerekliliği söz konusu olduğunda AB, bu faaliyetleri güçlendirmekte ve bu kapsamda transit ile kaynak ülkeleri desteklemektedir. Bununla beraber, ‘Avrupa Sınır Muhafaza Birimini’ kurmak amacıyla AB’ye üye ülkeler ile operasyonel işbirliği derinleştirilmektedir. Ayrıca Birlik, politikalarında, insan kaçakçılığı ve insan ticareti ile mücadelede kurumsal düzenlemelere de yer verilmektedir.

Yasadışı göçle mücadelede veya bu olgunun önlenmesi kapsamında kurumsal/idari platformda şu düzenlemelere yer verilmiştir:

2.4.1. Veri Toplama ve Bilgi Değişiminin Güçlendirilmesi,

Komisyon, göç politikalarını ve eğilimlerini izlemek amacıyla Avrupa Göç İzleme Merkezini kurmuştur. Verileri değerlendirebilmek amacıyla Komisyon, 15 Nisan 2003 tarihinde, istatistiklerin toplanması ve analizine yönelik bir eylem planı sunmuştur. Eylem Planı genelde göçün mevcut durumunu; özelde yasadışı göç durumunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, plan yasal/yasadışı göçle ilgili yıllık raporların yayınlanmasını öngörmektedir.

2.4.2. Yasadışı Göçle Mücadeleye Yönelik Bilgi Sistemleri ve İlgili Kurumlar

Eurodac; Bilgisayarla destekli bu veri tabanı 15 Ocak 2003 tarihinden itibaren operasyonel olup yabancıların parmak izlerinin toplandığı bir sistemdir:

Birliğin dış sınırlarından yasadışı geçip de tutuklananlar bu sisteme kaydedilmektedir. 5 Mayıs 2004 tarihli bir Komisyon Raporu, sisteme 7.857 kişinin kayıtlı olduğunu ve yasadışı geçiş esnasında 673 kişinin önceden engellendiğini ortaya koymaktadır.

Bir Üye Devlette yasadışı olarak oturanlara ilişkin veriler yine sistemde bulunmaktadır. Bu veriler özel olarak muhafaza edilmemekle beraber Üye Devletler, bu kapsamdaki bilgilerin başka bir üye devlette kayıtlı olup olmadığını kontrol etmek için

⁸⁴ http://www.europarl.eu.int/compar/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

merkezi veri tabanında bu bilgilere yer verebilmektedirler ve böylece veri tabanında bilgileri bulunan kişinin geldiği ilk ülkeye gönderilmesi sağlanabilmektedir.

Eurodac sistemi ile iltica başvurusunda bulunan kişinin durumu araştırılarak yasadışı sorgulanmakta, yasadışı göçmen unsuru olup olmadığı araştırılmakta ve yasadışı bir yönü olmadığı takdirde kişinin iltica başvurusunu yapabilmesine imkân tanınmaktadır.⁸⁵ İnsan hakları savunucuları bu sistemi iltica başvurularının etkin olarak yerine getirilmesini olumsuz yönde etkilediğini ileri sürerek bu sistemi eleştirmektedirler.

Erken Uyarı Sistemi; 27 Mayıs 1999 tarihli düzenleme ile kabul edilmiştir. Bu sisteme ulusal birimlerin sahip olduğu yasadışı göç ve yasadışı göçü kolaylaştırıcı ağlara ait ilk bulgular, yasadışı göçle ilgili konularda yeni eğilimler ve bu bağlamdaki gelişmeler iletilebilmektedir.

Göç İrtibat Görevlileri Ağı; Yasadışı göçle ilgili bilgileri toplayabilmek ve ilgili birimler arasında irtibat kurmak amacıyla Üye Devletlerin katılımıyla ‘Göç Servisi Birimleri’ oluşturulmuştur. Kapsamlı Planda ifade edilen öncelikler doğrultusunda Konsey, 19 Şubat 2005 tarihinde, anılan ağı sürekli bir yapıya dönüştüren bir tüzük kabul etmiştir.

Europol; Görevlerin bir parçası olarak Europol’ün yasadışı göçle ve insan ticareti ile mücadele kapsamında da yetkisi bulunmaktadır.

2.4.2.1. Avrupa Göç Birimi

Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği; Lahey Programı çerçevesinde göç, insan ticareti ve cezai ilişkilerinin analiz edilmesi gereği vurgulanmaktadır. Bu analizin Europol ve Eurojust aracılığı ile yürütülmesi gerekmektedir.

Birlik ayrıca, belgelerin sahte hale getirilmesi ve sahte belge ticareti konularında aktif politikalar uygulamaktadır. 15 Kasım 2001 tarihli bildiri ile Komisyon yasadışı göçte sahte belgelerin çok sık kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Bu olguya karşı koymak için AB şunları kabul etmiştir:

⁸⁵ Ferruccio Pastore, The EU Entry Control System, edit. Neil Walker, **Europe’s Area of Freedom, Security and Justice**, Oxford University Press, 2004, s. 117.

Önleme tedbirlerini: Teknik özellikler bakımından bir dizi yapının kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Seyahat belgelerinde biyometrik verilerin kullanılması gerekmektedir. Bu kapsamda 13 Aralık 2004 tarihinde pasaport tüzüğü kabul edilmiştir.⁸⁶

Teşhise ilişkin tedbirler: Sahte belgelerle mücadele kapsamında ilgili birimler arasında bilgi değişiminin geliştirilmesine dayalı bir standart form geliştirilmiştir.

3 Aralık 1998 tarihli ortak eylem planına dayanılarak, bir Avrupa Görüntü Arşivleme Sisteminin geliştirilmesi öngörülmüştür. Hala tamamlanma aşamasında olan bu sistem, sahte ve gerçek belgelerle bilgisayarda yer alan verilerin değişimini amaçlamaktadır. Bu eylem planı, BM kapsamındaki çabalarını (Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesine Ekli Protokolü) destekleyici niteliktedir. Bu düzenleme ile sahte belge ve kimliklerin oluşturulması ve bulundurulması suç sayılmaktadır.”⁸⁷

Kurumsal/idari anlamda yasadışı göçle mücadeleye yönelik olarak AB'nin ortaya koyduğu düzenlemelere paralel olarak AB Programlarının önemli bir işlevinin olduğunu da ifade etmek gerekir.

2.5. AB PROGRAMLARI

AB'nin yapmış olduğu ortaklık ve işbirliği düzenlemeleri Birliğin gelecekte sınırlarının Avrupa'da yeni ayırım çizgilerinin yaratılmamasını sağlamak için AB Programları siyasal istikrarın ve ekonomik büyümenin şartlarını yaratmayı hedeflemektedir.⁸⁸ Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi ancak programların uygulanması ile sağlanacaktır.

Birçok yelpazede topluluk gündeminde yer alan programlar genel olarak yaşam kalitesinin artırılmasını ve refahın yükseltilmesini amaçlamaktadır.

AB Programları çerçevesinde gerçekleştirilen işbirliği projeleri ile Avrupa vatandaşlarının birbirine yakınlaşması sağlanarak bir Avrupalılık Bilincinin oluşması daha da kolaylaşacaktır.

⁸⁶ Selanik Zirvesi kararlarına göre bu şekilde belge güvenliğinin sağlanmasında uyumlaştırıcı bir yaklaşım kabul edilmektedir. belge güvenliği alanında biyometrik belirleyici unsurlar yüz şekli ve parmak izleri olarak ortaya konmuştur. Yüz şekli bağlayıcı olarak daha çok pasaportlar özelliği için sözkonusu olurken parmak izi özelliğinin bağlayıcı olup olmaması Üye Devletlere bırakılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. EU News, 'Commission proposal for biometric identifiers in EU citizens' passports', Brussels, http://www.europa.eu.int/news/index_en.htm, Brussels,

⁸⁷ http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,

⁸⁸ Avrupa Komisyonu Temsilciliği, **2000 Yılı Genişleme Stratejisi**, Ankara, 2000, s. 99.

Belirtilen bu sorunlarla beraber Birliğe yeni ülkelerin de katılması, gerek yasal gerek yapısal alanda düzenlemeleri zorunlu kılmıştır. Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalarında yapılan düzenlemeler bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda ortaya konulan AB Politikalarının etkin ve verimli olarak gerçekleştirilmesi ve bu politikaların Üye Devletler nezdinde uyumlu bir şekilde uygulanabilmesi açısından Adalet ve İçişleri alanında yapılan AB Programlarının büyük bir önemi vardır. Bu bağlamda yasadışı göçle mücadele politikasının etkili olarak sürdürülmesini teminen AB tarafından Odysseus-Argo programları yürütülmektedir.

2.5.1. ODYSSEUS Programı

Konsey tarafından 19 Mayıs 1998 yılında kabul edilen Odysseus Programının amacı; eğitim, bilgi ortamı ve dönüşümlü aktivite alanları yaratarak üye devletlerin kurumları arasında, iltica politikası, dış sınırlarından geçiş ve göç politikası konularında daha etkili bir işbirliğinin gelişmesini sağlamaktır.

Odysseus Programı içerisinde ele alınacak konular sırasıyla eğitime yönelik tedbirler, dönüşümlü tedbirler, eğitim ve araştırma faaliyetlerini kapsamaktadır. Program, iltica, göç ve dış sınırlardan geçiş gibi konulara odaklanmaktadır. Komisyon Programın yürütülmesinden sorumludur.

Odysseus Programına 2001 yılında mali destek sağlayacak mali fonlar tespit edilmiştir. Böylelikle Komisyon Konsey kararını da göz önünde bulundurarak 1 Haziran 2002 yılından 31 Aralık 2003 yılına kadar yürürlükte olacak Argo adlı yeni bir programı kabul etmiştir.⁸⁹

Bu bağlamda, Odysseus programı, ‘iltica, göç ve dış sınırlar’ konularında (üye devletlerarasında ve aday ülkeler içinde) mevcut işbirliğinin genişletilmesi ve güçlendirilmesine yönelik bir AB programıdır.⁹⁰

2.5.2. ARGO Programı

Konsey tarafından 13 Haziran 2002 yılında kabul edilen Argo Programı, ‘iltica, göç ve dış sınırlar’ alanlarında işbirliğini sağlamak amacıyla kabul edilmiştir. Argo Programı, Odysseus Programının mali sorunlar nedeniyle uygulanmasının sona ermesi ve dış sınırlar, vize, iltica ve göç gibi konularda idari bir işbirliğine ihtiyaç duyulması gibi nedenlerinden

⁸⁹ <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33050.htm>,

⁹⁰ <http://www.kobinet.org.tr/kosgebabın/yayınlar/docs/AB-Adalet.pdf>,

dolayı uygulama alanı bulmuştur. Argo programı 1 Haziran 2002 ve 31 Aralık 2006 yıllarını kapsamaktadır.

Argo Programı, belirtilen alanlarda Topluluk hukukunun oluşmasını sağlamayı, ulusal kurumlar tarafından alınan kararların şeffaflığını ve ulusal kurumların etkinliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu hareket programı, eğitim faaliyetlerini, görev değişimini, dosya ve elektronik veri alışverişini, grup çalışmalarını, seminer, araştırma ve konferansların yapılmasını destekleyen birçok faaliyeti kapsamaktadır.⁹¹

⁹¹ <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33170.htm>,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE VE YASADIŞI GÖÇ

Avrupa Birliğinin yasadışı göçle mücadeledeki yaklaşımına ilişkin olarak gerek kurumsal gerekse yasal alanda yapmış olduğu çalışmalar ve yasadışı göçün önemine ilişkin bilgiler 2. Bölüm kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bölümde ise Türkiye'nin yasadışı göç açısından mevcut konumu ortaya konulacak, bu alanda AB ile olan ilişkiler irdelenecek ve yine AB'ye uyum sürecinde Türkiye'nin yasadışı göçle mücadele politikası ve uygulamalarına değinilecektir.

Türkiye'yi göç konusunda ele aldığımızda; hem göçmen alan hem de göçmen gönderen bir ülke konumundadır. Bunlara bağlı olarak Türkiye'nin göç konusunda çok uzun süreci kapsayan tarihsel bir deneyimine sahip olduğunuz söyleyebiliriz.

Türkiye, tarihi boyunca göçmenlere kapısını aralamış ve koruma sağlamış bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi süreç içerisinde, 1492 yılında İspanya'dan göç etmek zorunda kalan 300.000 Yahudi göçmenin üçte biri Osmanlı topraklarına getirilmiştir. Yine, 1848–1849 yılları arasında, Avusturya'nın baskısı ile Macar ve Polonyalılar ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmışlar, zamanın Osmanlı Padişahı Rusya ve Avusturya ile savaşı göze alarak bu insanları topraklarına kabul etmiştir. Bu göç hareketinin günümüze yansıyan en çarpıcı örneği İstanbul yakınlarındaki Polonezköy'dür. Birinci Dünya Savaşı sırasında Bolşevik İhtilalinden kaçan birçok mülteci ülkemize kabul edilmiştir. Türkiye, göç hareketi sadece yabancılardan kaynaklanmamış, ayrıca Türk soylu olup da başka ülkelerde yaşayan soydaşlarımız da ülkemize göç etmişlerdir. Osmanlının küçülmesi ile birlikte, özellikle Balkanlarda yerleşik olan 1.445.000 civarında olan Türk soydaşının hareketi günümüzde bile sürmektedir. Cumhuriyet döneminde Yunanistan ile yapılan mübadelede 384.000 soydaşımız ülkemize göç etmiştir. Yine, 1920 ve 30'larda 200.000 civarında Türk ve Pomak Bulgaristan'dan, 117.000 Türk ve Tatar Romanya'dan, 115.000 Türk ve Bosnalı Müslüman Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bu dönemde yaklaşık olarak 800.000 göçmenin Türkiye'ye geldiği tahmin edilmektedir. Yine, Almanya'da Nazi rejiminden kaçan yüzlerce Alman, 1933–1945 yılları arasında ülkemize sığınmıştır.

Ayrıca, Bulgaristan’da Todor Jivkov döneminde başlatılan baskı yönetimi sürecinde 244.653 Türk soydaşı resmi olarak Türkiye’ye yerleştirilmişlerdir.⁹²

Görüldüğü üzere Türkiye, özellikle, yasal göç açısından değişik dönemlerde bir çok insan hareketi olayına maruz kalmıştır. Dolayısıyla pozitif göç bağlamında yaşanan bu insan hareketleri Türkiye’nin göç olgusuna karşı yabancı olmadığını ve karşı bir tutum sergilemediğini göstermektedir.

Hatta, eski Dışişleri Bakanlarından İsmail Cem’in 1997 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapmış olduğu konuşmada, Türkiye’nin göçmenler açısından bulunduğu konumunu şöyle ifade etmektedir:

“Yeni bir bin yılın eşliğinde, tarihin mirasıyla hem kutsanmış hem de kirlenmiş bir coğrafyada bulunmaktayız. Türkiye yüzyıllardır ayrıma ve baskıya maruz kalmış göçmen yığınları ve umutsuzlar için bir sığınak olagelmıştır.”⁹³

Yukarıda ana hatları ile Türkiye’nin jeo-stratejik konumu ile beraber yasal göç açısından mevcut durumu ifa edilmeye çalışılmıştır. Şimdi ise Türkiye’nin göç (yasal/yasadışı göç) açısından durumu değerlendirilecektir.

Türkiye, coğrafi konum itibarıyla doğu-batı kavşağında, üç tarafı denizlerle çevrili, Asya ve Avrupa kıtaları arasında doğal bir köprü, Karadeniz’den açık denizlere tek çıkış kapısı olan Boğazlara sahip ve bütün bunların yanında demokratik bir idareye sahip, ekonomisi ve sosyal refah seviyesi giderek güçlenen ve gelişmiş ve evrensel hukuk ilkelerini uygulayan bir ülkedir. Bu itibarla, Türkiye, turizm, bilimsel araştırma, çalışma, öğrenim ve ticaret amaçlı olarak gerçekleştirilen insan hareketleri açısından düzenli göçe; insan kaçakçılığı, insan ticareti, iltica, yasadışı göç eylemleri bağlamında gerçekleştirilen insan hareketleri açısından düzensiz göç girişimlerine yoğun olarak konu olmaktadır.⁹⁴ Yine, bu verilerde Türkiye’nin bulunmuş olduğu coğrafyadan kaynaklanan etkileşimi ortaya çıkan istatistikler bağlamında görebiliriz.

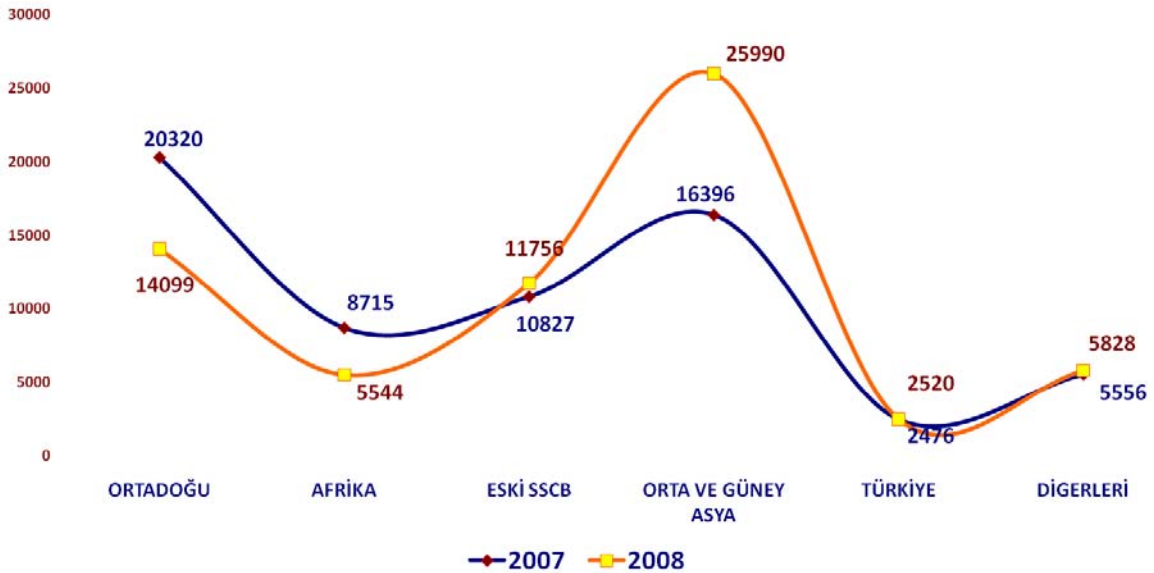
⁹² Emniyet Genel Müdürlüğü, **Dünyada ve Türkiye’de Yasadışı Göç**, EGM Basımevi, 2001, s. 8

⁹³ İsmail Cem, **Türkiye Avrupa Avrasya**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 66.

⁹⁴ EGM’nün 29/08/2005 tarih ve B.05.1.EGM.0.63.03-9474 sayılı yazı ile iletilen ‘**Genel Olarak Ülkemiz ve Yabancılar**’, konulu Bilgi Notundan esinlenilmiştir.

Yakalanan Yasadışı Göçmenlerin Bölgesel Dağılımı

Grafik 1. Yakalanan Yasadışı Göçmenlerin Bölgesel Dağılımı (2007-2008)

Tablo 3. 2008-2010 arası yakalanan uyruklarına göre yasa dışı göçmenler

S.NO	UYRUK	2008	2009	2010	TOPLAM
1	ABD	30	49	10	89
2	Afganistan	10839	3917	446	15202
3	Almanya	639	549	93	1281
4	Arjantin		1		1
5	Arnavutluk	23	8		31
6	Avustralya	13	10	4	27
7	Avusturya	59	51	19	129
8	Azerbaycan	1681	1234	106	3021
9	Bahama		1		1
10	Bangladeş	802	108	83	993
11	Belarus	61	50	3	114
12	Belçika	78	56	5	139
13	Belize	1			1
14	Benin			1	1
15	Birleşik Arap Emr	1			1
16	Bissau Gine		1		1
17	Burma (Myanmar)	4831	4087	614	9532
18	Burkina Faso	12	10		22
19	Bosna-Hersek		3		3
20	Brezilya	67	13	6	86
21	Bulgaristan	885	500	175	1560
22	Burundi	21	3		24
23	Cape Verde		1		1
24	Cezayir	90	84	11	185
25	Cibuti	1			1
26	Çek Cumhuriyeti	7	6		13
27	Çin	335	216	23	574
28	Danimarka	33	20	3	56
29	Dominik	13	2	4	19
30	Ekvator	8	2		10
31	Endonezya	43	31	9	83
32	Eritre	398	248	63	709
33	Ermenistan	664	706	53	1423
34	Estonya	8	9		17
35	Etyopya	17	1		18

36	Fas	113	93	19	225
37	Fildişi Sahilleri	7	9	2	18
38	Filipinler	123	51	3	177
39	Filistin	6941	5393	1196	13530
40	Finlandiya	5	4	1	10
41	Fransa	53	51	4	108
42	G.Afrika Cumhuriyeti	26	24		50
43	Gambia	2	1	1	4
44	Gana	2		2	4
45	Gine	10	4		14
46	Guatemala	1			1
47	Gürcistan	2702	1769	195	4666
48	Haiti		1		1
49	Hindistan	95	29	9	133
50	Hırvatistan	2	2		4
51	Hollanda	268	173	30	471
52	Hong-Kong			1	1
53	İngiltere	749	553	54	1356
54	Irak	4818	1128	71	6017
55	İran	1288	817	164	2269
56	İrlanda	62	33	3	98
57	İspanya	12	12		24
58	İsrail	11	4	3	18
59	İsveç	41	38	4	83
60	İsviçre	16	21	3	40
61	İtalya	24	16	2	42
62	İzlanda			2	2
63	Japonya	4	2		6
64	Kamerun	2	7	2	11
65	Kanada	18	13	1	32
66	Kazakistan	328	181	59	568
67	Kenya	2	5		7
68	Kıbrıs Rum Kesimi			1	1
69	Kırgızistan	279	140	19	438
70	Kolombiya		3		3
71	Komoren	21			21
72	Kongo Cumhuriyeti	8	16	3	27
73	Kore Cumhuriyeti	2	3		5
74	Kore Demokratik Cum.	1	6	1	8

75	Kosova			1	1
76	Kosta Rika	1			1
77	Kuveyt		3		3
78	Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti	3	1	3	7
79	Küba	1			1
80	Letonya	16	15		31
81	Liberya	2	1	3	6
82	Libya	6	1		7
83	Litvanya	41	24	1	66
84	Lübnan	39	24	9	72
85	Macaristan	17	7	2	26
86	Makedonya	7	6	3	16
87	Malavi			1	1
88	Malezya	11	9		20
89	Mali			2	2
90	Meksika	3			3
91	Mısır	49	14	10	73
92	Moğolistan	22	28	11	61
93	Moldova	600	318	33	951
94	Moritanya	1169	109	8	1286
95	Nepal	22	4		26
96	Nijerya	41	12	6	59
97	Nikaragua	3			3
98	Norveç	173	34	17	224
99	Oman	2			2
100	Orta Afrika Cumhuriyeti		3		3
101	Özbekistan	315	135	22	472
102	Pakistan	9186	2774	506	12466
103	Panama	1	2	1	4
104	Papua Yeni Gine			1	1
105	Peru	1	1		2
106	Polonya	61	44	7	112
107	Portekiz	7		1	8
108	Romanya	495	338	40	873
109	Ruanda	108	61	6	175
110	Rusya Federasyonu	1232	799	120	2151
111	Senegal	5	10	1	16
112	Sierra Leone	1	1		2
113	Singapur	2	2		4

114	Sırbistan			3	3
115	Sırbistan-Karadağ	32	12		44
116	Slovakya	16	13	1	30
117	Slovenya	2	4		6
118	Solomon Adl.		1		1
119	Somali	3348	2284	433	6065
120	Sri Lanka	88	21	4	113
121	Sudan	30	21	7	58
122	Suriye	907	713	186	1806
123	Suudi Arabistan	3	4	1	8
124	Tajikistan	14	10	1	25
125	Tanzanya	4	2	3	9
126	Tayland	25	2	2	29
127	Togo	6	1		7
128	Trinidad Tobago	1			1
129	Tunus	48	44	16	108
130	Türkmenistan	1741	452	101	2294
131	Uganda	2	1	2	5
132	Ukrayna	737	803	106	1646
133	Uruguay	1	1		2
134	Uyruğu Bilinmeyen	2813	385	1	3199
135	Ürdün	32	39	6	77
136	Vatansız			1	1
137	Vietnam	4		1	5
138	Yemen	2	8		10
139	Yeni Zelanda	2			2
140	Yugoslavya		5		5
141	Yunanistan	20	14		34
142	Zimbabve	1	1	1	3
143	Türkiye*	2520	2145	427	5092
	GENEL TOPLAM	65737	34345	5704	105786

Türkiye, gelişmemiş ve devlet olma istikrarını yakalayamamış Afganistan, Pakistan, Irak, İran ve Bangladeş gibi ülkelerin vatandaşlarının Avrupa ülkelerine geçişi için transit güzergah; Eski Doğu Bloğu ülkelerinin vatandaşlarının Türkiye’de kaçak çalışması açısından hedef ülke; Türk vatandaşlarının Avrupa ülkelerine yasadışı geçişleri bakımından da bir kaynak ülke olması yönüyle de yasadışı göç sorunsalı ile karşı karşıya

bulunmaktadır. Yasadışı göç açısından Türkiye'nin bulunmuş olduğu konumun yanı sıra yine Avrupa ülkelerine doğru hareket alanı olan başka geçiş yolları da bulunmaktadır.

Yasadışı göçmenler, Türkiye dışında, Kafkasya, Afrika, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Güneydoğu Akdeniz, Balkan Ülkeleri ve Bosna-Hersek gibi farklı birçok güzergahı kullanabilmektedir.

2000 ve 2001 yıllarında, etkin mücadeleye dönük güvenlik tedbirleri neticesinde, göçmen kaçakçılarının geçiş yolları güney rotasına (Irak-Suriye-Lübnan) ve kuzey rotasına (İran-Kafkaslar-Ukrayna) doğru kaymıştır. Bunun yanı sıra yasadışı göçmen taşıyan gemilerin rotalarında da değişiklik olmuştur. Bu çerçevede, son dönemde yoğunlukla Afrika ülkelerinden gelen gemilerin İtalya ve Fransa'yı; ayrıca, Sri Lanka ve Hindistan tarafından gelen gemilerin ise, Süveyş Kanalı'nı takip ederek, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan ve İtalya yolunu tercih etmeye başladıkları görülmektedir.⁹⁵

Yukarıda ifade edilen değerlendirmeler ışığında şu hususları özetleyebiliriz:

Göç olgusu ile ilgili olarak Türkiye, tarihten gelen süreç içerisinde oldukça deneyimli bir ülkedir. Mevcut coğrafik konumundan dolayı yasadışı göç açısından transit bir ülke konumundadır. Türkiye'nin transit bir ülke olmasının en önemli sebebi komşu ülkelerinin on yıllardır siyasi ve ekonomik açıdan istikrarsız bir durumda olmaları, Türkiye'nin jeo-stratejik konumu ve yasadışı göçmenlerin Avrupa'ya gitmek üzere Türkiye'yi bir geçiş noktası olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir nokta ise, Türkiye'nin 2000 ve 2001 yıllarında yasadışı göçle mücadele bağlamında etkin güvenlik tedbirlerini uygulaması, yasadışı göç rotasının değişmesinde etkili olmuştur. (Tablo-4'de yakalanan yasadışı göçmen ve organizatörlere ilişkin sayısal veriler gösterilmiştir.) Ancak bu fiili durum sadece göç rotasını değiştirmiştir, yasadışı göç olgusuna son verilememiştir. Dolayısıyla etkin güvenlik tedbirleri uygulanması yasadışı göçle mücadelenin sadece bir yönünü oluşturmaktadır.

⁹⁵ Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticaretinde Türkiye konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.egm.gov.tr/asayis/images/asayis/insanticaret/gk_turkiye.pdf, Türkiye'ye dönük yasadışı göçün olmasının sebepleri arasında kaynak ülkelerin ekonomik ve siyasi açıdan istikrarsız bir durumda olmasının yer aldığı, yasadışı göçmen profilinin belirlenmesinde göç etmeye sebep olan dinamiklerin etkili olduğu, yasadışı göç için Türkiye'nin tercih edilmesinin sebepleri arasında Türkiye'nin coğrafik yapısının önemli olduğuna dair düşünceler için bkz. Ahmet İçduygu, **Irregular Migration in Turkey**, IOM Migration Research Series, 2003 .

Tablo 4. Yasadışı göçmen ve organizatörlere ilişkin sayısal veriler

S.NO	UYRUK	2008	2009	2010	TOPLAM
1	TÜRKİYE	1235	970	182	2387
2	AFGANİSTAN	6	11		17
3	BANGLADEŞ	4			4
4	BULGARİSTAN		1		1
5	FAS		2		2
6	GÜRCİSTAN	1	4		5
7	IRAK	13	6		19
8	İRAN	12	10		22
9	MORİTANYA	2			2
10	NİJERYA		1		1
11	PAKİSTAN	5			5
12	RUSYA	2			2
13	SURİYE	6	1		7
14	SOMALİ	2	3		5
15	UKRAYNA	3	4	4	11
16	YUNANİSTAN		2		2
17	ALMANYA	1			1
18	FİLİSTİN	5	7	2	14
19	HOLLANDA	2			2
20	SUDAN		2		2
21	BURMA (MYANMAR)	2	1		3
22	KKTC	2	1		3
23	ERİTRE	1			1
24	SENEGAL	1			1
25	NAHÇIVAN		1		1
	TOPLAM	1305	1027	188	2520

Kaynak: EGM-2010

Türkiye ve yasadışı göç başlığı altında bu bölümde Türkiye'nin göç (yasal-yasadışı göç) olgusuna bakışı ile ilgili olarak genel değerlendirmelerde bulunulmuştur. Aşağıdaki bölümde ise Türkiye'nin AB'ye uyum süreci ve güvenlik olgusu konusuna genel hatları ile yer verilecektir.

3.1. Türkiye'nin AB'ye Uyum Süreci ve Güvenlik Olgusuna Genel Bakış

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi yasadışı göç olgusuna Avrupa Birliği daha çok güvenlik perspektifi ile bakmaktadır. Hatta kabul edilen Lahey Programında da AB, yasadışı göçle mücadeleyi küresel güvenliğin öncelikli bir parçası olarak görmektedir.⁹⁶ Bu bağlamda, Avrupa Birliği –Türkiye ilişkilerinin, küresel güvenlik politikaları ekseninde de ele alınmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

“Avrupa Birliği ile Türkiye'nin ilişkisi karşılıklı menfaat temelindedir. Dolayısıyla, sağlıklı bir ilişkidir. Burada Türkiye sadece alan ve tek başına kazanan bir taraf değildir. AB'nin Türkiye ile yaklaşarak, üyelik yolunu açarak kendisi için sağladıkları, en az Türkiye'ninkiler çapındadır.”⁹⁷ söylemiyle eski Dışişleri Bakanı İsmail Cem, AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerinin tek taraflı bir etkiden öte karşılıklı bir etkileşim zemininde gerçekleştiğini vurgulamaktadır.

AB-Türkiye ilişkilerini yorumlamak açısından en yararlı kavramlaştırma biçimi, AB'yi varacağı nokta açıkça belirlenmemiş, oluşum halinde bir proje olarak görmektir. Bu AB'nin şimdiye kadar geçirdiği oluşum öyküsüyle tutarlı gerçekçi bir kabuldür. Savaşan bir Avrupa olgusuna son vermek için bir çözüm olarak doğan bu proje, bugünün dünyasında yarışabilirliğini korumak için başvurulması gereken bir zorunluluk haline gelmiştir. Böyle bir kabul bir sorunun sorulmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu da AB'nin oluşumunu ne belirlemektedir sorusudur. Bu soruya verilebilecek yanıt ise, kısaca sistemin dış ve iç dinamikleri olarak özetlenebilir. AB'nin dış dinamikleri denildiğinde bunun kapsamı içine girebilecek çok sayıda faktör bulunmaktadır. Ama buradaki analiz bakımından bunu günümüzde kısaca küreselleşme diye adlandırabiliriz.⁹⁸ Türkiye'nin dış politika ve ilişkilerinin şekillenmesinde küresel gelişmelerin yanında AB'nin gelişim sürecinin de önemli etkileri olmuştur.

Bu çerçevede, Tekeli ve İlkin, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini küreselleşmeden bağımsız olarak düşünmenin doğru olmayacağını ve bir ulus devlet olan Türkiye'nin AB'ye katılma sürecinin bir anlamda ulus-devletin aşılmasında bir adım olarak

⁹⁶ The Hague Programme: Ten priorities for the next five years, Communication from the EU Commission to the European Parliament, Brussels, COM(2005).

⁹⁷ Cem, **a.g.e.**, s. 74-75.

⁹⁸ Tekeli ve İlkin, **a.g.e.**, s. 555.

yorumlanabilecekken, diğerk bir anlamda da AB'deki diğerk ulus devletlerle birlikte bir ulus devleti sürdürme çabasına katılma olarak yorumlanabileceğini kabul etmektedirler.⁹⁹

Bilgin ise, 1950'lerden bu yana Avrupa bütünleşme sürecinin bir güvenlik kültürü oluşturduğunu ve AB dışındaki ülkelerin bu güvenlik kültürünün içerisinde bulunmadığını ifade etmektedir. Ayrıca, bu varsayımın da Türk AB ilişkilerine şu şekilde iki yansıması olduğunu dile getirmektedir:

1. Avrupa bütünleşmesi, yumuşak güvenlik tehdidi ile kendi güvensizlik alanını oluşturmaktadır. Türk karar vericiler ise, Avrupalı muhataplarının bu duyarlılıklarından haberdar görünmemekte ve AB perspektifi ile bu tehditlerin varlığını kavrayamamaktadırlar.

2. Avrupalı karar vericiler güvenlik konularını kendi bakış açıları ile görmektedirler. Bunun sonucunda, Avrupalı karar vericiler kendilerinin dışındaki ülkelerin güvenlik ihtiyaçlarına ve çıkarlarına karşı daha az duyarlı kalmaktadırlar.¹⁰⁰

Diğerk taraftan AB-Türkiye ilişkilerindeki güvenlik algılaması, inşacı (constructivist) uluslararası ilişkiler kuramı doğrultusunda, güvenlik kültürünün dinamik bir yapıya sahip olduğu ve bu çerçevede ilişkilerin şekillendiğine dikkat çekilmektedir.¹⁰¹ Ayrıca, inşacı uluslararası ilişkiler kuramına dayanan eleştirel güvenlik yaklaşımları devletin yanı sıra birey, topluluk ve dünya güvenliğini de inceleme konusu yapmaktadır.¹⁰² Dolayısıyla güvenlik kültürünün ve AB uyum sürecinin dinamik yapısı da dikkate alındığında her iki konunun birbiri ile uyumlu ve daha sorunsuz planda sürdürülmesi söz konusu olmaktadır.

Ayrıca, Avrupa bütünleşmesi sürecinin oluşturduğu yeni güvensizlikler ve bunların yarattığı hassasiyetler (mesela, göç, mülteciler vb. 'yumuşak güvenlik' tehditlerinin neden AB bakış açısında 'varoluşsal tehdit' olarak görüldüğünü) tam olarak anlayamamıştır.¹⁰³ Bütünleşme süreci ile özellikle yatay entegrasyonun (genişleme) da etkisiyle beraber AB'nin güvenlik olgusuna bakışı değişmiş ve bu alanda ortak politikalar oluşturma yoluna

⁹⁹ *ibid.*, s. 557.

¹⁰⁰ Pınar Bilgin, Clash of Cultures? Differences between Turkey and the European Union, edit. Ali Karaosmanoğlu and Seyfi Taşhan, **The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Foreign Policy Institute, Ankara, s. 11-23.

¹⁰¹ Bilgin, **a.g.m.**, 2003, s. 194.

¹⁰² *ibid.*, s. 199.

¹⁰³ *ibid.*, s. 217.

gidilmiştir. Tabii ki bu politika değişikliği AB'nin aday ülkelere yönelik ilişkilerine de yansımıştır.

Şimdilerde ekonomik ve siyasi göçmenleri ayırt etmekte zorlanan AB'li yetkililer ileride giderek artan sayıda Türk vatandaşının daha iyi yaşam şartları bulma umudu ile AB'ye yolculuk edeceklerinden endişe etmektedirler. Diğer bir deyişle AB halklarının Türkleri nasıl gördüğünü bilen bunun kısa dönemde değiştirmenin zor olacağını tahmin eden AB'li politikacılar için Türkiye'nin sorunları, bir 'varoluşsal tehdit' olarak algılanmaktadır. Avrupa bütünleşmesi projesinin kırılabilirliği da göz önüne alınırsa Türkiye'nin güvensizliklerinin nasıl AB bakış açısından 'tehdit' olarak görülebileceği daha iyi anlaşılabilir. ¹⁰⁴ Açık olan şu ki AB politikacıları, Türkiye'nin iç güvensizliklerinin Avrupa'nın sorunu haline gelmesini istememektedirler. ¹⁰⁵ Bu düşünceler ışığında, iç güvenliğinde daha az sorun yaşayan bir aday ülke, AB uyum sürecini daha kısa zamanda tamamlayabilecek ve AB ile olan ilişkilerini etkili bir şekilde sürdürebilecektir. Diğer taraftan Türkiye'nin güvenlik politikaları bağlamındaki durumu Soğuk Savaş sonrasında olduğu gibi Soğuk Savaşın bitimiyle de dinamik olarak varlığını sürdürmektedir. ¹⁰⁶ Bu da Türkiye-AB ilişkilerinin farklı bir yönünü oluşturmaktadır.

Güvenlik, kimlik ve çıkarlar arasındaki karşılıklı birbirini oluşturma ilişkisini ciddiye alan eleştirel gözlemlerle bakıldığında farklı bir Türkiye-AB ilişkileri portresi ortaya çıkmaktadır. Bu portrede, Türkiye'nin Avrupa'da güvenliğin sağlanmasına yapmış olduğu geçmiş döneme ait katkılar görünür hale gelmektedir. Bu tür bir alternatif gözlemler, Türkiye'nin soğuk savaş yıllarında 'Batının güvenlik topluluğu' olarak edindiği kolektif

¹⁰⁴ *ibid.*, s. 216.

¹⁰⁵ *ibid.*, s. 208.

¹⁰⁶ Dış tehlike, dönüşmüştür ve komünist rejim tehdidinden organize suç ve 'göç' konularına bir kayma olmuştur. Bu kayma dikkatlerin dışarıdan kaynaklanan iç güvenlik tehditlerine odaklanılmasına yol açmıştır. "Yeni tehditler" terörizm, organize suç ya da 'denetimsiz göç akınları' gibi yüzyıllardır var olan ve hiç de yeni olmayan bu tehditler her şeyden önce askeri olmayan bir boyuta sahiptir ve sivil düzeni ifade etmektedir. Küreselleşmeyle beraber tehdit olgusu evrimleşmiş ve denetimsiz göç akınları' gibi yumuşak güvenlik konuları bu tehdit algılaması kapsamında değerlendirilmiştir. Türkiye-AB ilişkileri ekseninde de bu tehdit algılamasındaki değişiklik kendisini hissettirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Marchesin, *a.g.m.*, s. 422. Soğuk Savaşın bitiminden beri göçmenlerin potansiyel suçlu olarak görülmesinin yanında Doğudan gelen 'göçmen akınının' Batı Avrupa'nın refahı ve istikrarı için ve vatandaşlarının kimlikleri için bir tehdit oluşturduğu kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bretherton and Vogler, *a.g.e.*, s. 238.

kimliğini oluşturmasına ve korumasına nasıl yardımcı olduğunu görmeyi de kolaylaştırmaktadır.¹⁰⁷

Bu bağlamda, ‘Soğuk Savaş’ sonrası Türkiye’nin yüklendiği misyon ile ‘Soğuk Savaş’ dönemindeki önemi devam etmiştir. Küresel terör, uluslararası suç örgütleri, sınır ötesi analaşmazlıklar ve çatışmalar Türkiye’yi sadece jeopolitik konumu ve siyasi hinterlandı açısından değil, sosyo-kültürel kimliği ve etkinliği açısından da yeni dönemin önemli bir ülkesi haline getirmiştir.¹⁰⁸ Yine küresel güvenlik açısından yeni tehditlerin ortaya çıktığı bir dönemde Türkiye’nin konumu daha hassaslaşmıştır. evresine komşu olan ülkelerin siyasi açıdan istikrarsız yapıları da dikkate alındığında Türkiye, kendisini yeni küresel güvenlik konsepti ve gelişmelerinin odağında bulmaktadır.

Türkiye, son dönemde yaşanan olaylarla sadece bölgesel barış ve istikrar açısından değil, küresel güvenlik açısından da kilit bir konumda olduğunu göstermiştir. Bu yüzden Avrupa’nın hem jeopolitik önem hem de askeri hareket kabiliyeti açısından Türkiye’yi kazanmaya çalışması gerekmektedir.¹⁰⁹ çünkü dinamik bir coğrafyanın kavşağında ve özellikle yasadışı gn kaynağı durumundaki ülkeler için transit ve hedef bir ülke konumunda olan Türkiye’nin, küresel güvenliğin sağlanması adına önemli bir işlevi yerine getirebileceği değerlendirilmektedir. Yalnız bu güvenlik algılamasının yasadışı göç sorunsalına göre değil insan kaçakçılığı, insan ticareti gibi kriminal boyutta değerlendirilen eylemlere göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Çünkü yasadışı göç sorunun çözümü için güvenlik perspektifli yaklaşımının yanında sosyal içerikli yaklaşımların (sosyal, kalkınma ve insan hakları gibi politika alanları) da göz önüne alınması mücadele zeminindeki başarı sürecini hızlandıracaktır.

Türkiye hem uluslararası düzenlemelere taraf olması açısından hem de uluslararası ve bölgesel örgütlerle üyelik ilişkileri veya yakın ilişkileri olması açısından küreselleşmiş bir ülke konumundadır. Ayrıca, güvenlik konsepti açısından Türkiye-AB ilişkilerinde jeopolitik durumun önemi bulunmaktadır. Hatta bu önem son Irak krizi ile de teyit edilmiştir. Bu erevede, Türkiye’nin AB perspektifinden uzaklaşılması Türkiye’yi tek yanlı politika izleme veya komşuları ile ikili işbirliği mekanizmaları kurma durumunda

¹⁰⁷ Bilgin, **a.g.m.**, 220.

¹⁰⁸ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 55.

¹⁰⁹ **ibid.**, s. 189.

birakacaktır.¹¹⁰ Türkiye'yi kapsayan AB ile demokratik olmayan rejimlerden gelen tehditler, terörizm, silahlanma, dini etnik radikalizm ve halkların kitlesel çapta göçü ve eroin, silah ve insan kaçakçılığı dahil olmak üzere, siyasi sorunlar ve krizlerle başa çıkma daha verimli olacaktır.¹¹¹ Tabii ki bu durum yasal ve idari düzenlemeleri kapsayan uyum süreci enstrümanlarının benimsenmesini gerekli kılmaktadır.

Birliğe katılan yeni ülkeler katılım tarihine kadar AB müktesebatını benimsemek durumundadır. Bu müktesebat gün geçtikçe daha da artmaktadır. Dolayısıyla Birliğe daha sonraki tarihlerde katılanlar, daha önce katılanlardan hem daha az gelirlidir hem de daha radikal uyumlar yapmak durumundadırlar.¹¹² Ayrıca, önceki bölümlerde ifade edildiği gibi aday ülkelerden üye ülke olmadan önce göç, iltica, vize ve dış sınırlarla ilgili düzenlemeleri ortaya koyan Schengen Müktesebatının gereklerini yerine getirecek kapasitede olmaları beklenmektedir.

Türkiye, hem Asya kıtasında bulunan kaynak ülkelerin geçiş noktası olması yönüyle hem de AB ile üyelik ilişkilerinin başlaması ve dolayısıyla AB müktesebatını benimsemesi sebebi ile iltica, göç ve yasadışı göç gibi konularda bir çok yasal ve idari düzenlemeler yapma ihtiyacı duymuştur.¹¹³ Ayrıca, yasadışı göçle mücadelede caydırıcı düzenlemeler yapılırken, yasadışı konumda yakalanan yabancıların sınırdışı edilmelerine kadar geçen zaman içinde AB standartlarında bir işleyiş temin edilmesi ve söz konusu kişilerin insani gereksinimlerin karşılanması hususunda gerekli tedbirlerin alınmasına gereksinim duyulmuştur. Yasadışı göçmenlerin hem insani gereksinimlerinin karşılanması hem de dönüşlerinin sağlanabilmesi için geri gönderme merkezleri kurulmalıdır.¹¹⁴ Bununla beraber yasadışı göçle mücadelede, Türkiye'ye komşu ülkelerinin siyasi ve ekonomik durumları göz önüne alındığında ve 'İltica Göç Ulusal Eylem Planı'nda, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine getirilen coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına yönelik bir irade beyanında bulunduğu göz önüne alındığında Türkiye'nin mali ve teknik açıdan desteklenmesi ihtiyacı somut olarak ortaya çıkmaktadır.

¹¹⁰ Ali Karaosmanoğlu, *Globalization and Its Impact on Turkey's Security*, edit. Karaosmanoğlu and Taşhan., **a.g.e.**, s. 11-23.

¹¹¹ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 55.

¹¹² Tekeli ve İlkin, **a.g.e.**, s. 568.

¹¹³ Kemal Kirişçi, *Turkey's Pre-Accession and Immigration Issues*, Turkish Family Health and Planning Organisation, **a.g.e.**, s. 199-200.

¹¹⁴ BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, **a.g.e.**, s. 41.

Bu kapsamda, AB'nin iç güvenliğinin etkin olarak sağlanması adına Türkiye'ye hibe ettiği mali yardım ve kabul ettiği projeler yeni güvenlik konseptini ve dolayısıyla küresel güvenlik yaklaşımı açısından Türkiye'nin konumunu çok iyi bir şekilde ortaya koymaktadır.¹¹⁵

Bununla beraber, Avrupa Birliği'ne uyum süreci dikkate alındığında Türkiye'nin mevcut göç politikalarını, özellikle yasadışı göçle ilgili politikasını gözden geçirmesi gerekecektir. Bu bağlamda, aşağıdaki bölümde, Türkiye'nin Avrupa Birliği süreci kapsamında yasadışı göç alanında yapması gereken hususlara yer verilecektir.

3.2. Türkiye'nin AB'ye Uyum Sürecinde Yasadışı Göç Politikası Alanında Yapması Gerekenler

AB'nin genişleme sürecinde yer alma yönündeki girişimlerini yoğunlaştıran Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesinde, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda AB'ye aday ülke olarak kabul edilmiştir.¹¹⁶

Zirve metninde, Türkiye'nin, diğer aday ülkelere uygulanan kriterler çerçevesinde aday ülke olduğunun ilan edilmesinin yanı sıra, Türkiye'nin üyeliği için gerekli olan reformların gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Ayrıca, katılım sürecinde, Türkiye'nin de diğer aday ülkelere yönelik topluluk programlarından yararlanacağı ve AB ile diğer aday ülkeler arasında yapılacak toplantılara katılacağı belirtilmiştir. Bunlara ilaveten, Türkiye tarafından AB müktesebatının benimsenmesine ilişkin bir Ulusal Program hazırlanması öngörülmüştür. Ayrıca, Zirvede AB Komisyonundan Türkiye'nin benimsemesi gereken AB mevzuatına ilişkin bir çalışma yapması ve sağlanacak olan tüm katılım öncesi mali

¹¹⁵ AB tarafından hibe edilen ve desteklenen projeler şunlardır: Uyuşturucu ve Örgütlü Suçlarla Mücadele Projesi, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) Türkiye Ofisi Kurulması Projesi, İfade Alma Teknikleri ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi, Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlama Projesi, Türkiye'nin İltica ve Göç Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlama Projesi, Kara Paranın Aklanması, Suçun Mali Kaynakları ve Terörizmin Finansmanı İle Mücadelenin Güçlendirilmesi Projesi, Türk Polisinin Teşkilatlanma, Eğitim ve Personel Sistemlerinin Avrupa Birliği Standartlarına Göre Yeniden Yapılandırılması Projesi Polisin Adli Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi, İnsan Ticareti İle Mücadelenin Güçlendirilmesi Projesi, Jandarmanın Kolluk Hizmetlerinde Profesyonelliğinin Artırılması Projesi, Europol ve Sirene İnterpol ile ilişkiler Bağlamında Milli Büronun Güçlendirilmesi Projesi, 112 Acil Çağrı Sistemi Projesi. AB, bu projeler için yaklaşık olarak 22.500.500 Euro tahsis etmiştir. İçişleri Bakanlığı, **AB Projelerine İlişkin Bilgi Notu**, 2005, Ankara.

¹¹⁶ Çarıkçı, **a.g.e.**, s.:330..

yardımların koordinasyonuna ilişkin bir çerçeve hazırlanması talep edilmiştir.¹¹⁷ Türkiye, aday ülke olarak kabul edildiği 1999 tarihli Helsinki Avrupa Konseyi (Zirve) kararı ile, geniş kapsamlı anayasal ve yasal reformların gerçekleştirilmesi yönünde teşvik edilmiştir.

Bu bağlamda, Helsinki Zirvesi Sonuç Belgesi'nde Türkiye için de diğer aday ülkelere olduğu gibi Katılım Öncesi Stratejisinin temel uygulama aracı olan bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanması öngörülmüştür. Katılım Ortaklığı Belgesi, AB Komisyonu tarafından Türkiye ile istişare edilerek hazırlanacaktır.¹¹⁸ Bu belge doğrultusunda, öncelikleri kapsayacak ve karşılayacak şekilde Türkiye tarafından da Ulusal Program hazırlanacaktır. Bu çerçevede, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği kapsamında, Kopenhag Kriterleri esas alınarak daha önce yayımlanmış olan 1998, 1999 ve 2000 yılı İlerleme Raporlarında belirtilen hususları da kapsayacak şekilde, Avrupa Birliği Komisyonunca 8 Kasım 2000 tarihinde Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesine karşılık olarak Katılım Ortaklığında kaydedilen öncelik ve hedeflerin yer aldığı ve bunların bir takvim çerçevesinde gerçekleştirileceğinin ifade edildiği bir Ulusal Program hazırlanmış ve 24.03.2001 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ulusal Program AB müktesebatının uyumu için ortaya konulan bir 'taahhüt belgesi' niteliğini taşımaktadır.¹¹⁹

Yine, 14 Nisan 2003 tarihinde de AB Komisyonu tarafından Yeni Katılım Ortaklığı Belgesi kabul edilmiştir. Katılım Belgesine karşılık olarak Ulusal Programın yeniden hazırlanması öngörülmüştür. Bu çerçevede, AB Komisyonu tarafından yapılan eleştiriler doğrultusunda, Polonya'nın Ulusal Programı dikkate alınarak Ulusal Programın revizyonu çalışmalarına başlanılmıştır. Bu çerçevede 2. Ulusal Program 24 Temmuz 2003 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹²⁰ 2001 Ulusal Programından farklı olarak 2003 tarihli Ulusal Programın yapısı incelendiğinde mevzuat uyumu (Türk mevzuatına karşılık gelen AB mevzuatı), mevzuatın uyumu ve uygulanması için kurumsal yapılanma ve planlanan finansman ihtiyacının bir takvime bağlanarak tablolandırıldığı, şematize edildiği

¹¹⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, **2001 Yılı Programı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, 15 Kasım 2000 Tarihli Resmi Gazete, Sayı 24231, (Mükerrer), s. 96.

¹¹⁸ **ibid.**, s. 97.

¹¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm>, http://www.belgenet.com/arsiv/ab/up_001.html.

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program**, Ankara, 2003.

görülmektedir. Ulusal Program, 29 başlıkta ve sektörel bazda ifade edilen alanlarla ilgili olarak müktesebat uyumunu öngörmektedir. Bu başlıklardan birisi de ‘adalet ve içişleri’ başlığı olup yasadışı göçle mücadele edilmesine ilişkin önceliklere bu başlık altında yer verilmiştir.

Yasadışı göçle mücadelenin en etkin ve verimli biçimde yürütülmesi için bu alanda yapılacak çalışmalarda, AB Yasal Mevzuatı ve uygulama biçimlerini göz önüne alınması gerekmektedir. Zira, AB katılım sürecinde söz konusu alanlarla ilgili titiz bir mevzuat ve uygulama uyumunun gerçekleştirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Türk Mevzuatının tüm detaylarıyla AB kurumları ve üye ülkeleri tarafından bilinmesi şimdilik mümkün olmadığından gerekli tespitlerin Katılım Ortaklığı Belgesinde yer verilen öncelikler bağlamında hazırlanan Ulusal Program doğrultusunda yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda, Katılım Ortaklığı Belgelerinde ve Ulusal Programda yasadışı göçle mücadeleye ilişkin geçen hükümleri ortaya koymakta yarar vardır.

2000 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesinin orta vadeli öncelikler bölümünde ilk defa somut olarak yasadışı göçle mücadeleden bahsedilmiştir.

Belgede; “Yasadışı göçün önlenmesine yönelik olarak, göç konusundaki AB müktesebatının ve eylemlerinin (kabul, geri kabul, sınır dışı etme) kabul edilmesi ve uygulanması.” ve “Sınır yönetiminin güçlendirilmesine devam edilmesi ve Schengen Sözleşmesinin tam olarak uygulanması için hazırlık yapılması.” hükümlerine yer verilmiştir.¹²¹ Katılım Ortaklığı Belgesinde yer verilen bu önceliğe paralel olarak 2001 tarihli Ulusal Programda, yapılacak kurumsal ve yasal düzenlemeler sıralanmıştır.

Bu bağlamda anılan Programın dış sınırlar bölümünde, “sınır yönetiminin güçlendirilmesine devam edilecek ve Schengen Sözleşmesinin uygulanması için hazırlık yapılacaktır. Batı Avrupa Ülkelerine yasadışı yollardan ulaşmaya çalışan kişilerin sayılarının daha da azaltılması yolunda alınmış önlemler güçlendirilmeye devam edilecek; bunlar yeni önlemlerle desteklenecektir.” hükümlerine; göçle ilgili bölümde ise, “yasadışı göçü önlemek ve denetlemek amacıyla, AB’nin göç (kabul, geri kabul, sınır dışı) alanındaki müktesebatı ve uygulamaları, AB’nin kabul edebileceği ortak iltica ve göç prosedürü de dâhil olmak üzere, orta vadede benimsenecek ve uygulanmaya başlanacaktır.”

¹²¹ 2000 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi için bkz. http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kob_2000.html, (Erişim Tarihi: 13.08.2005) ve ayrıca, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/kob/aptr2001.pdf>,

hükümlerine yer verilmiştir. Ayrıca, Türk mevzuatında yapılması gereken değişiklik ve yenilikler bölümünde “2000 tarihli BM Sınır Aşan Sözleşmesi ile İnsan Ticareti ve Yasadışı Göçmen Trafikine ilişkin Ekli Protokollerin” onaylanması öngörülmüştür.¹²² Ulusal Programda bu taahhütler takvimi için ise orta vade belirlenmiştir.

2003 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesinde kısa vadeli öncelikler bölümünde, “Yasadışı göçün önlenmesine ve yasadışı göçle mücadele edilmesine yönelik olarak, yasadışı yollarla çoğaltılmış ve tahrif edilmiş belgelerin tespit edilmesi de dahil olmak üzere, AB müktesebatı ve iyi uygulamalar ile uyumlu etkin bir sınır yönetimi geliştirmek amacıyla, kamu idaresinin kapasitesinin güçlendirilmesi ve yasadışı göçle mücadelenin güçlendirilmesi ve Avrupa Topluluğu ile bir geri kabul anlaşmasının müzakere edilerek mümkün olan en kısa zamanda sonuçlandırılması.” hususlarına; orta vadeli öncelikler bölümünde ise “Schengen müktesebatının tam olarak uygulanabilmesine hazırlık amacıyla, sınır yönetimine ilişkin AB müktesebatına ve iyi uygulamalara uyum sağlanmasına devam edilmesi ve Yasadışı göçün önlenmesi amacıyla, göçe (kabul, geri kabul, sınırdışı etme) ilişkin müktesebatın ve iyi uygulamaların kabul edilmesi ve uygulanması.” önceliklerine yer verilmiştir.¹²³ 14 Nisan 2003 tarihinde kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesindeki belirtilen bu önceliklere paralel olarak 24 Temmuz 2003 tarihli Ulusal Programda, yapılacak kurumsal ve yasal düzenlemeler sıralanmıştır.

2003 tarihli Ulusal Programda, “sınır yönetimi ile ilgili AB mevzuatına uyum sağlanmasına devam edilmesi ve Schengen müktesebatının uygulanması için hazırlık yapılması”¹²⁴ ve “yasa dışı göçle mücadeleye yönelik olarak AB mevzuatının ve en iyi uygulamalarının kabul edilmesi ve uygulanması”¹²⁵ hükümlerine yer verilmiş olup bu

¹²² 24 Mart 2001 tarihli Resmi Gazete (Mükerrer), **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı**, Ankara, sayı: 24352, s. 379.

¹²³ Ayrıntılı bilgi için bkz.DPT Müsteşarlığı, **Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi**, Ankara, 2003, s.15/21. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/kob/2003.pdf>), (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/kob/2003i.pdf>).

¹²⁴ 2002 yılı Haziran ayında kurulan ve ilgili kurum ve kuruluşların temsil edildiği İltica, Göç ve Dış Sınırlar Görev Gücü dahilinde oluşturulan üç çalışma grubu, uzman desteği ile gerçekleştirilen altı aylık çalışma toplantıları, çalışma ziyaretleri ve yasa tarama çalışmaları sonucunda bu konu ile ilgili olarak ülkemizin Strateji Belgelerini oluşturmuştur. Strateji Belgeleri çerçevesinde, dış sınırlar konusunda AB’ye uyum çalışmaları bağlamında eğitim, yeniden yapılanma ve mevzuat konusunda bir dizi çalışma yürütülecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **a.g.e.**, s. 660.

¹²⁵ Türkiye, Göç ve Sınır İhlalleri Konusunda Bilgi Değişim ve Paylaşım Merkezine (CIREFI) 2001 yılında katılım sağlamış olup, bu tarihten itibaren istatistiksel bilgileri bu merkez ile teati etmektedir. Türkiye, CIREFI’nin 6 ayda bir gerçekleştirdiği toplantılara katılmakta ve Erken Uyarı Sistemi aracılığıyla yasa dışı

alandaki mevzuat, mevzuatın uyumu ve uygulanması için kurumsal yapılanma ve planlanan finansman ihtiyacı bir takvime bağlanarak tablolandırılmıştır.

Görüldüğü üzere Türkiye'nin AB Uyum süreci yasadışı göçle mücadele üzerinde hassasiyetle durulması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Hatta yasadışı göçle mücadeleye ilişkin bu hassasiyet Katılım Ortaklığı Belgelerine ve Ulusal Programlara yansıtılmıştır.¹²⁶ AB Komisyonunca hazırlanan Katılım Ortaklığı belgeleri incelendiğinde yasadışı göçle mücadeleye yönelik olarak Türkiye'den sınır kontrollerini güçlendirmesi ve AB ile geri kabul anlaşması istenilmektedir. Sınır kontrollerinin güçlendirilmesi ile güvenlik boyutunun ortaya konulması, geri kabul anlaşması ile de yasadışı göçle mücadelede AB ile bir işbirliği zemininin kurulması amaçlanmaktadır. Ancak, yasadışı göçmenlerin geri kabulüne ilişkin olarak AB ile böyle bir anlaşmanın imzalanmasındaki temel amaç AB güvenliğinin korunmasıdır. Böyle bir anlaşma imzalanmadan önce Türkiye'nin transit ve kaynak ülkelerle geri kabul anlaşması imzalanması gerekmektedir. Aksi takdirde tespit edilen yasadışı göçmenlerin AB tarafından geri gönderileceği ilk odak noktasının Türkiye gibi bir transit ülke olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü Türkiye'ye komşu ülkelerin çoğu kaynak ülke konumundadır ve Türkiye, ekonomik ve siyasi açıdan istikrarsızlığın dinamik olarak yaşandığı bir coğrafyanın kavşağındadır. Ayrıca, AB'ye yasal göç amaçlı veya

göç hareketlerine ilişkin acil bilgileri ve çalıntı belgelerle ilgili bilgileri diğer üye ve aday ülkelerle paylaşmaktadır.

Türkiye, yasa dışı göç bağlamında, kabul, geri kabul ve sınır dışı etme gibi uygulamalara katılım öncesi dönemde AB mevzuatından benimsenmesi gerekenleri, orta vadede yürürlüğe koyacaktır. Türk Hükümeti, Türk vatandaşlarının, Türkiye'den yasa dışı transit geçiş yapan kişilerin ve Türkiye'de yakalanan yabancı ülke vatandaşlarının geri kabulü hususlarını düzenleyen anlaşmaların, komşu ve kaynak ülkelerle müzakeresine başlamıştır. Bu kapsamda öncelikle, Türkiye'nin doğu sınırındaki komşu ülkelerle, bilahare doğu sınırındaki komşu ülkelerin ötesindeki ülkelerle ve nihayet Türkiye'nin batı sınırındaki komşu ülkelerle geri kabul anlaşması akdedilmesi hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda, Türkiye, 2001 yılı başında İran, Pakistan, Bangladeş, Afganistan, Irak, Hindistan, Suriye, Çin Halk Cumhuriyeti (Ç. H.C.), Sri Lanka, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'ya geri kabul anlaşması teklif etmiştir. Bu çerçevede, Suriye ile yapılan görüşmeler sonucunda 10 Eylül 2001 tarihinde Geri Kabul Anlaşması, Yunanistan ile 8 Kasım 2001 tarihinde Geri Kabul Protokolü imzalanmıştır. Öte yandan, Bulgaristan ile müzakereler devam etmektedir. Romanya ile ise ikinci tur müzakereler tamamlanarak anlaşma parafe edilmiş olup en kısa sürede anlaşma imzalanacaktır. İran, Pakistan, Hindistan, Sri Lanka ve Ç. H.C.'den henüz bir yanıt alınmamıştır. Ayrıca, Ürdün, Rusya Federasyonu, Tunus, Özbekistan, Moğolistan, Mısır, Kırgızistan, İsrail, Gürcistan, Etiyopya, Belarus, Sudan, Cezayir, Libya, Fas, Lübnan, Nijerya ve Kazakistan'a 2002 yılında geri kabul anlaşmaları teklif edilmiştir. Bu ülkelerden Kırgızistan ile Geri Kabul Anlaşması 6 Mayıs 2003 tarihinde imzalanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm>,

¹²⁶ İçduygu, a.g.e., s. 62.

zorunlu olarak (iltica) kapsamında gitme durumunda bulunanlar böyle bir koruma sistemine takılacak ve etkin bir başvuru yapma haklarından da yoksun kalabileceklerdir.

Diğer taraftan yasadışı göçle mücadeleyle ilişkin olarak Ulusal Program ve Katılım Ortaklığı Belgesinde geçen düzenlemelerin yanında Türkiye için yayınlanan İlerleme Raporlarında nelerin yer aldığını ortaya koymakta yarar vardır. Her yıl için Komisyon tarafından yayınlanan ‘İlerleme Raporları’, siyasi kriterler, ekonomik kriterler, üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri (müktesebat uyumu) üstlenebilme yeteneği gibi konularda aday ülkelerin kat etmiş olduğu mesafeyi ve bu çerçevedeki yapılması gerekenleri ortaya koyan belgelerdir. Yasadışı göç konusu, ‘üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri (müktesebat uyumu) üstlenebilme yeteneği’ başlığı altında adalet içişleri bölümünde değerlendirilmektedir.

1998 tarihli İlerleme Raporunda, Katılım Ortaklığı Belgelerinde de dile getirildiği gibi yasadışı göç olgusu, güvenlik perspektifli değerlendirilerek etkin mücadele için geri kabul anlaşmalarının imzalanması gerektiği ifade edilmiştir.¹²⁷

1999 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadeleyle ilgili olarak;

1999 tarihinde Helsinki Zirvesinde Türkiye’nin aday ülke olma statüsünün teyit edilmesiyle beraber 1999 tarihli İlerleme Raporunda yasadışı göçle mücadeleyle ilişkin açıklamaların daha kapsamlı olarak yer aldığını belirtebiliriz. Ayrıca, bu ilerleme raporunda yasadışı göçle mücadeleyle dönük Türkiye’nin yapmış olduğu çalışmalar olumlu olarak belirtilmekte, sınır yönetiminden sorumlu tek bir sınır koruma biriminin kurulması konusu gündeme getirilmekte ve geri kabul anlaşmalarının imzalanması gerekliliği tekrarlanmaktadır.¹²⁸

2000 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadeleyle ilgili olarak;

2000 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadeleyle dönük yapılanlar anlatıldıktan sonra Türkiye’nin sınır yönetiminden sorumlu birimleri sıralanarak (Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Genel Kurmay Başkanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Gümrük Müsteşarlığı) sınır yönetimin tek çatı altında ve sivil bir otorite

¹²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **1998 Yılında Aday Ülkeler İlerleme Raporları, Türkiye 1998 Yılı İlerleme Raporu**, Ankara, 1998, s.72.

¹²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi’ne İlişkin Komisyon 1999 İlerleme Raporu**, Ankara, 1999, s. 80-81.

tarafından yürütülmesi gerektiği vurgulanmakta ve Avrupa'ya doğru yasadışı göçün sınırlandırılması için çabaların artırılması gerekliliği ifade edilmektedir.¹²⁹

2001 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadeleyle ilgili olarak;

2001 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadele bağlamında, yapılan çalışmalar sıralandıktan sonra yapılması gereken çalışmalar bağlamında sınır yönetiminin profesyonel ve tek bir birim altında yürütülmesi gerektiği tekrar ifade edilmiş, AB ile geri kabul anlaşmasının imzalanması gerekliliği yinelenmiş ve 'Sınır aşan Örgütlü Suçlarla Mücadeleye ilişkin BM Sözleşmesi ile Ek Protokollerinin' imzalanması gerektiği dile getirilmiştir.¹³⁰

2002 tarihli İlerleme Raporunda ise,

2002 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadele bağlamında yapılan çalışmalar açısından olumlu ifadelere yoğun olarak yer verilmiştir. Bu kapsamda, 2001 ve daha önceki ilerleme raporlarında dile getirilen gereksinimlerin yerine getirilmesi adına birçok çalışma yapılmıştır. Örneğin, kaynak ve transit ülkelerle geri kabul anlaşmaları ve 'Sınır aşan Örgütlü Suçlarla Mücadeleye ilişkin BM Sözleşmesi ile Ek Protokolleri' imzalanmıştır. Yine bu raporda, AB ile geri kabul anlaşmasının imzalanması gerekliliği yinelenmiştir. İlk defa 2002 İlerleme Raporunda, 'tutuklanan yasadışı göçmenler arasındaki mültecilerin belirlenebilmesi için ülke çapında bir tarama mekanizmasının oluşturulmasının önemi' ifade edilmiştir. Ayrıca, 'gerçek mültecilerin diğer göçmenlerle birlikte sınır dışı edilmemesinin sağlanması' hususu dile getirilmiştir. Bu zamana kadar yayınlanan ilerleme raporlarında güvenlik tedbirlerine ağırlık verilirken ilk defa 2002 yılı İlerleme raporunda, yasadışı göçle mücadelenin insani boyutuna da değinilmiştir.¹³¹

Ayrıca, 2002 tarihli İlerleme Raporunda yasadışı göçle mücadelenin insani boyutu şu şekilde değerlendirilmiştir:

“Tutuklanan yasadışı göçmenler arasındaki mültecilerin belirlenebilmesi için ülke çapında bir tarama mekanizmasının oluşturulması, önemli bir konu olmaya devam etmektedir. Gerçek mültecilerin diğer göçmenlerle birlikte sınır dışı edilmemesinin

¹²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Türkiye'nin Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Katılım Yönünde İlerleme Üzerine 2000 Düzenli İlerleme Raporu**, Ankara, 2000, s. 75.

¹³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerleme Üzerine 2001 Düzenli İlerleme Raporu, s. 79-82, <http://www.deltur.cec.eu.int/RRTurkey2001.pdf>,

¹³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerleme'ne İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu**, Ankara, 2002, s. 103-104.

sağlanması önem taşımaktadır. İltica prosedürlerine erişimin iyileştirilmesi ve taramanın, kendisini yetkili makamlara bildiren kişilerin yanı sıra, yasa dışı göçmen olarak tutuklanan kişileri de kapsayacak şekilde genişletilmesi diğer önemli bir husustur.”¹³²

2003 tarihli İlerleme Raporunda, yasadışı göçle mücadeleyle ilişkin olarak;

2003 tarihli İlerleme Raporunda yasadışı göçle mücadele bağlamında imzalanmış olan ‘Sınır aşan Örgütlü Suçlarla Mücadeleye ilişkin BM Sözleşmesi ile Ek Protokollerinin’ onay aşamalarının da gerçekleştirilmiş olması olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, dış sınırlar, iltica ve göç ile ilgili kabul edilen strateji belgelerinin önemine değinilmiştir. Yine bu raporda, AB ile geri kabul anlaşmasının imzalanması gerekliliği yinelenmiştir. 2003 İlerleme Raporunda yasadışı göçle mücadelenin insani boyutuna önem verilmesi gerekliliği tekrarlanmış ve bu kapsamda insan ticareti mağdurları ile insan kaçakçılığı mağdurlarına yönelik tedbirlerin alınması gerektiği dile getirilmiştir.¹³³

2004 tarihli İlerleme Raporunda,

Yasadışı göçle mücadele bağlamında daha önce yayınlanan ilerleme raporlarında dile getirilen beklentilerin büyük bir bölümü karşılanmıştır. Bu çerçevede, ‘Entegre Sınır Yönetim Stratejisini uygulamaya yönelik ‘Ulusal Eylem Planı’ çalışmalarına başlanması ve yine bu tarihe kadar herhangi bir çalışması başlatılmayan AB ile geri kabul anlaşmasına yönelik müzakerelerin başlatılacağı yönünde kararın alınması memnuniyetle karşılanmıştır. Buna karşın AB ve Türkiye arasında ‘Yasadışı Göç Ortak Eylem Programı’ müzakerelerinin bir an evvel sonuçlanması talep edilmiş, yasal göçle ilgili müktesebat uyumu çalışmalarına başlanması gerekliliği vurgulanmıştır. 2004 yılı İlerleme raporunda yasadışı göçle mücadelenin insani boyutuna yönelik herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır.¹³⁴

Yukarıda, AB’ne katılım yönünde, yasadışı göçle mücadele alanında yapılması gereken hususlar, Katılım Ortaklığı Belgeleri, Ulusal Programlar ve İlerleme Raporları ışığında dile getirilmiştir. Bu belgeler ve belgelerle dile getirilen hususlar bir anlamda müzakerenin stratejisini de belirleyecektir.

¹³² Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi’ne İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu, s. 111, <http://www.deltur.cec.eu.int/2002ILERLEMERAPORU-DPTercume.doc>,

¹³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu**, Ankara, 2003, s. 112.

¹³⁴ **Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecine İlişkin 2004 Yılı İlerleme Raporu**, s. 128, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/>,

AB ile uyum sürecinde, katılım sürecinin gerekleri doğrultusunda, Türkiye, yasal ve yapısal (kurumsal) alanda bir takım tedbirler almış, düzenlemelere gitmiş ve müktesebat uyumu için gerekli çalışmalara devam etmiştir. Bu bağlamda, yasadışı göçle mücadeleye yönelik olarak yasal ve kurumsal alanda yapılan çalışmalara bundan sonraki bölümde yer verilecektir.

3.3. Yasal Düzenlemeler

İlerleme Raporlarında, özellikle 2001 İlerleme Raporunda, ve 2001 tarihli Ulusal Programda öngörülen öncelikler ışığında ‘2000 tarihli BM Sınır Aşan Sözleşmesi ile İnsan Ticareti ve Yasadışı Göçmen Trafikine ilişkin Ekli Protokolleri’ imzalanmış ve onaylanmıştır. Sözleşme hükümlerine uygun olarak ve Sözleşmenin iç hukuka yansıtılması amacıyla Türk Ceza Kanununda, ‘Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti’ suçları ayrı ayrı olarak tanımlanmıştır.

Bu kapsamda, Türk Ceza Kanunu, 2000 tarihli BM Sözleşmesi dikkate alınarak revize edilmiş ve anılan kanunun ‘Özel Hükümler Bölümünün Uluslararası Suçlar Kısmında’¹³⁵ (Yeni TCK’nın 79. ile 80. maddeleri; eski 201/a ve 201/b maddeleri) ‘göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti’ suçlarının tanımı ve unsurlarına yer verilmiştir.

¹³⁵ 1. Göçmen kaçakçılığı:

MADDE 79. - (1) Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla, yasal olmayan yollardan;

a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkan sağlayan,

b) Türk vatandaşı veya yabancıyı yurt dışına çıkmasına imkan sağlayan,

Kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(3) Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

2. İnsan ticareti:

MADDE 80. - (1) Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak amacıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.

(3) Onsekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

(4) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.”

12.10.2004 tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>,

Ayrıca, bu suçların kovuşturulmasından tespitine ve suçun işlenmesi adına kullanılan eşyalara el konulmasına kadar birçok düzenlemeye Ceza Muhakemesi Kanununda da yer verilmiştir.¹³⁶ Ancak bir hususu tekrar belirtmekte yarar vardır o da; insan ticareti suçu, niteliği gereği zaman zaman yasadışı göçe konu olabilmektedir. Diğer bir söylemle insan ticareti olgusu bazen yasadışı geçiş bazen de yasadışı ikamet suretiyle yasadışı göçün konusuna girebilmektedir. Diğer taraftan suçun işleniş amacı ve niteliği bakımından göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasında temele dayalı farklılıklar da görülebilmektedir. Bu farklılıklar tanım ve kavramlar bölümünde dile getirilmiştir.

Cezai alanda yapılan bu düzenlemenin yanı sıra, anlaşmalı evliliklerin önüne geçmek amacıyla 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun 5. maddesi değiştirilmiş ve böylece yeni düzenleme ile; ‘Türk vatandaşları ile evlenen yabancıların evliliğin tescil tarihinden 3 yıl geçtikten sonra, vatandaşlığa alınma prosedürünün başlayabileceği’, hükme bağlanmıştır.¹³⁷ Ayrıca, ‘Uygulama Yönetmeliği’ ile “evlilik birliği ile bağdaşmayacak işte çalışmamak, aynı çatı altında yaşamak, başka kişilerle yaşamamak” gibi şartları taşıdıkları yaptırılan tahkikat ile tespit edilenlerin vatandaşlığa alınmaları ortaya konulmuştur.¹³⁸ 403 Sayılı ‘Vatandaşlık Kanununda’ yapılan değişikliklerle ülkede kalmaya yönelik sahte evliliklerin önüne geçilerek, insan kaçakçılarının ve insan tacirlerinin kullandıkları bir yöntem ortadan kaldırılmıştır.

Kaçak çalışmanın önüne geçmek amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanan ve ‘Yabancıların Çalışma İzinlerini’ düzenleyen 27.02.2003 tarih ve 4817 sayılı yasa TBMM tarafından onaylanarak 6 Mart 2003 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır. Yasanın uygulanmasını sağlayacak olan yönetmelikler hazırlanmış ve yasa 6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş, 02.10.2003 tarihinden itibaren de yönetmelikle birlikte fiilen uygulamaya geçmiştir.

4817 sayılı ‘Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’, buna ilişkin uygulama yönetmeliği ve yayınlanan genelgeler ile yabancıların kaçak çalışmaların ve düşük ücretle

¹³⁶ Yeni Ceza Muhakeme Kanununun 128., 135, 140. ve 248. maddeleri de Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti suçlarına atıfta bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. 17.12.2004 tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>,

¹³⁷ 12.06.2003 Tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>,

¹³⁸ ‘Türk Vatandaşı ile Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Yönetmelik’ için bkz. Tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>,

istihdamının önüne geçilmiş, çalışma amaçlı göçün yasal olarak kontrol ve düzenlenmesi sağlanmıştır.

25 Şubat 2004 tarihinde, yürürlüğe giren ‘Kara Ulaştırma Yönetmeliği’ uyarınca (Yönetmeliğin 82. maddesinde yer alan hüküm gereğince), ‘kaçak insan taşımacılığı ve ticareti suçları ile diğer bazı suçlar nedeniyle yargı organları tarafından verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunması halinde yetki belgesi sahiplerinin yetki belgeleri iptal edilmesi, bu suretle yetki belgeleri iptal edilenlere üç yıl geçmedikçe yetki belgesi verilmemesi, bununla birlikte, taşıma kooperatiflerinde, yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile kooperatif temsil ve imzaya yetkili yöneticilerin, söz konusu suçlardan hürriyeti bağlayıcı ceza ile hükümlü bulunmaması şartı aranması’ hükümlerine yer verilmiştir.¹³⁹ Bu hükümlerle insan kaçakçılarının en çok kullandığı yöntemlerden biri olan kara yolu taşımacılığı ile insan kaçakçılığının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Böylece, gerek 2001 Ulusal Programında gerekse 2001 İlerleme Raporunda yasadışı göçle mücadeleyle ilişkin yerine getirilmesi gereken yasal düzenlemeler olarak dile getirilen 2000 tarihli ‘Sınırşan Organize Suçlara Karşı Sözleşmeyi’ (Palermo Sözleşmesi) ve Sözleşme’ye bağlı ‘İnsan Kaçakçılığının, Özellikle Kadın ve Çocuk Kaçakçılığının Önlenmesi, Bastırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol ile Göçmenlerin Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Kaçakçılığına Karşı Protokol’ onaylanmış ve Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanununda ve diğer yasal düzenlemelerde, yani iç hukukta da, bu konu ile ilgili gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Yasal düzenlemeler bağlamındaki gelişmelerden sonra aşağıdaki bölümde yasadışı göçle mücadeleyle ilişkin kurumsal/idari düzenlemeler irdelenecektir.

3.4. İdari/Kurumsal Düzenlemeler

3.4.1. Uluslararası Faaliyetlere Katılım

Yasadışı göçle mücadele konusunda uluslararası alanda yapılan çalışmalar, uluslararası oluşum ve platformlarının faaliyetlerine aktif olarak katılım bağlamında olabileceği gibi yasadışı göçle daha etkin mücadele edebilmek amacıyla kaynak ve transit ülkelerle imzalanan geri kabul anlaşmaları da uluslararası alanda yapılan çalışmaların ilgi alanına girebilmektedir.

¹³⁹ 25.02.2004 Tarihli Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>

Türkiye, uluslararası işbirliği kapsamında birçok ülkeyle ikili görüşmeler yapmakta, uluslararası oluşumlara ve forumlara katılmaktadır. Yasadışı göç ile mücadele ve bilgi değişimine yönelik olarak başlatılan ve uluslararası nitelik taşıyan çalışmalarda da yer almaktadır.

Türkiye, gerek ulusal düzeyde etkin tedbirler alarak, gerekse uluslararası düzeyde sorunların tespiti, bilgi alış-verişi, ortak mücadele ve işbirliği çalışmalarına aktif olarak katılarak yasadışı göçle geniş kapsamlı bir mücadeleyi benimsemektedir.

Bu kapsamda;

a) Budapeşte Grubu: Bu grup, 1991 yılında kurulmuş ve ülkemiz kuruluşundan beri çalışmalarına aktif katılım sağlamaktadır. En önemli faaliyeti, 1997 yılında aldığı tavsiye kararlarıdır. Bu kararlar, insan kaçakçılığı, vize, geri iade, yasal zeminin hazırlanması gibi çeşitli bölümlerden oluşan 55 adet tavsiyeyi içermektedir. Bu grup altında Güneydoğu Avrupa Çalışma Grubu adı ile bir alt çalışma grubu daha kurulmuştur.¹⁴⁰

b) Sınır Polisi Konferansları: 1997 yılından itibaren ülkemizin katıldığı bu konferanslar Macaristan'da düzenlenmekte olup, Sekreteryasını, ICMPD (Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi-Bu uluslararası örgütle ülkemiz arasında 2000 yılı Nisan ayında bir işbirliği anlaşması imzalanmıştır) yapmaktadır. Bu grup altında da çeşitli alt gruplar kurulmuş ve dönemler halinde çalışmalar yaparak sonuçlarını Başkanlığa ulaştırmışlardır. En önemli aktivitelerinden birisi ise, yasadışı göç ve organize suçlar konusunda bilgi değişimi mekanizmasını kurması olmuştur. 17 ülke, bu merkeze aylık olarak bilgilerini göndermektedir.

c) CIREFI (AB-Yasadışı Göç ve Sınır İhlalleri Konusunda Bilgi Değişimi Merkezi): Ülkemizin 2000 yılından itibaren katıldığı ve 2001 yılından itibaren bilgi değişim sistemine katıldığı bu merkez, AB'ye üye ve aday ülkelerde yasadışı göçün boyutlarını araştırmakta ve tartışmaktadır.

d) SECI-İnsan Kaçakçılığı Çalışma Grubu: Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi (SECI) bünyesinde kurulan bu oluşumda SECI üyesi ülkeler arasında insan kaçakçılığının önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

¹⁴⁰ 44 Avrupa ülkesi ile 11 uluslararası kuruluşun katılımıyla Avrupa çapında yasadışı göçün ele alındığı Budapeşte Süreci'nin eş başkanlığını ülkemiz yürütmektedir.
http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/TurkiyedeYasadisiGoc/

e) İstikrar Paketi-İnsan Ticareti Görev Gücü: İstikrar Paketi'nin Balkanlar bölgesinde oluşturduğu bu sistemde, insan kaçakçılığına konu olan, özellikle, kadın ve çocukların ticaretinin önlenmesi için çeşitli projeler hazırlanmış, yakın planda Balkan ülkelerinde bu projelerin uygulamaya konması öngörülmüştür.”¹⁴¹

Yukarıda ifade elden uluslararası oluşumlara ek olarak; aktif biçimde katılım sağlanan diğer uluslararası işbirliği oluşumlarını şöyle belirtebiliriz:

1. Bern İnisyatifi: Türkiye, göç kontrolünde devletin sorumluluklarını artırıcı çerçeve ilkelerinin, Hükümetlerin geliştirmekte oldukları göçmen politikaları ve programlarına yol gösterici nitelikte etken uygulamaların ve bu konuda ülkeler arasında ortak anlayış noktalarının saptanmasını amaçlayan Bern İnisyatifi toplantılarına aktif olarak katılmaktadır.

2. Issık Göl Göç Politikası Diyalogu: ‘Uluslararası Göç Politikası Programı’ çerçevesinde gerçekleştirilmekte olan bu süreç kapsamında, Orta Asya, Kafkasya ve Komşu Ülkeler Göç Politikası Konferansı'nın üçüncü toplantısı İstanbul'da düzenlenmiştir.

3. Uluslararası Küresel Göç Komisyonu: BM Genel Sekreteri'nin girişimiyle 2003 yılında kurulan Komisyon'a gayri resmi danışmanlık yapan 22 üyeli Çekirdek

Ülkeler Grubu'na Türkiye de üyedir. Bu çerçevede, Komisyon toplantılarına ülkemizden katılım sağlanmaktadır.

Türkiye, çok taraflı platformlarda yasadışı göç konusunda faaliyet gösteren, Budapeşte Süreci'nin Sekretarya görevini yürüten ‘Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)’ ile 2001 yılında bir işbirliği anlaşması imzalamıştır. ICMPD'nin keza Sekretarya görevini üstlendiği Sınır Polisi Konferanslarına 1997'den bu yana Türkiye'den de katılım sağlanmaktadır.

Öte yandan, Türkiye, ICMPD tarafından yürütülmekte olan Akdeniz Bölgesinde Transit Göç Diyalogu girişimine de katılmaktadır. Bu çerçevede, 2004 yılında İstanbul'da, Türkiye'nin ev sahipliğinde bir toplantı düzenlenmiştir.

¹⁴¹ EGM'nün 29/08/2005 tarih ve B.05.1.EGM.0.63.03-9474 sayılı yazı ile iletilen ‘Genel Olarak Ülkemiz ve Yabancılar’, konulu Bilgi Notundan esinlenilmiştir.

Türkiye, yasadışı göç ve insan ticareti konularında, özellikle, kolluk kuvvetleri arasında işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulan Bali Süreci'ne de aktif olarak katılım sağlamaktadır.¹⁴²

3.4.2. Geri Kabul Anlaşmaları:

Önceki bölümlerde AB'nin yasadışı göç politikası ve geri kabul politikaları bağlamında transit ve kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalama yoluna gittiğini belirtmiştik.¹⁴³ Her ne kadar geri kabul anlaşmalarının tanımına 1. Bölümde yer verilse de bu bölümde geri kabul anlaşmalarının anlam ve içerik açısından ne ifade ettiğini ortaya koymak yararlı olacaktır.

Geri kabul anlaşmaları, bir ülkede yakalanan yasadışı göçmenlerin uyuşunda buldukları ülkeye, üçüncü bir ülke veya geldiği ülkeye iade edilmesi ile ilgili kuralları düzenlemektedir. Bu tür ikili anlaşmalar ile yasadışı göçle mücadelede etkinlik amaçlanmaktadır. Geri kabul anlaşmaları AB açısından olduğu gibi Türkiye açısından da çok önem arz etmektedir. Bu kapsamda;

1. Yoğun olarak yasadışı göçe konu olan ülkeler ile yapılacak bu anlaşma ile yakalanan ve ilgili ülke temsilcilikleri tarafından kabul edilmeyen yasadışı göçmenlerin hedef veya transit ülkeden çıkışı sağlanmış olacaktır.

2. Yasadışı göçmenlerin hedef veya transit ülkede kalması halinde olabilecek mali kaybın önüne geçilmiş olacaktır.

3. Bu tür anlaşmalar ile hedef ülkeler yasadışı göçmen akınından korunmuş olacak ve uluslar arası kamuoyu nezdinde anlaşmayı uygulayan transit ülkelere yönelik olumlu bir bakış açısı ortaya çıkacaktır.

4. Yasadışı göçmen trafiği engellenecek. Bu anlaşmaların uzun süreli olarak uygulanması neticesinde yasadışı göçmen trafiği rotası değişmiş olacaktır. Artık hedef ülke veya transit ülke konumunda olan ülkelere yasadışı göç amaçlı ulaşım daha da zorlaşacaktır.

¹⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz.

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/TurkiyedeYasadisiGoc/

¹⁴³ Council Conclusions on the priorities for the successful development of a common readmission policy, No: 13758/04,

5. Bu tür anlaşmaların imzalanması sayesinde uluslararası yasadışı göç hareketinde ciddi bir düşüş olacaktır.¹⁴⁴

Türkiye, yasadışı göç bağlamında, geri kabul, sınır dışı vb. uygulamalara ilişkin AB müktesebatına uygun düzenlemeleri orta vadede uygulamaya koymayı amaçlamaktadır. Türkiye, öncelikle kaynak ülkelerle, daha sonra aşamalı olarak transit ve hedef ülkelerle geri kabul anlaşması imzalanması politikasını takip etmekte, 2001 ile 2002 yıllarında çeşitli ülkelere sunmuş olduğu geri kabul anlaşması tekliflerinin sonuçlanmasını beklemektedir. Türk vatandaşlarının geri kabulünde Türkiye oldukça pratik bir uygulama yürütmekte, ayrıca, Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi (ICAO) Sözleşmesi gereğince Türkiye'den giden yasadışı göçmenlerin geldiği uçakla ya da bir sonraki uçakla geri gönderilmesi halinde kabul edilmektedir.¹⁴⁵

Türkiye, komşu ülkesi olmasından dolayı ve AB ile ilişkilerinin gereği olarak Yunanistan ile bir geri kabul anlaşması imzalamıştır. İşlevsel bir sonuç alınamayacağı savıyla şu aşamada AB ile geri kabul anlaşması imzalanması Türkiye tarafından gerekli görülmemiştir. Türkiye, kaynak ülke pozisyonunda olan İran, Pakistan, Bangladeş, Afganistan, Irak, Hindistan, Suriye, Çin H.C. ve Sri Lanka'ya, transit ve hedef ülke olan Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'ya 2001 yılı başında geri kabul anlaşması teklif etmiştir.

Yine Türkiye, 2002 yılı Nisan ve Mayıs aylarında, Ürdün, Rusya, Tunus, Özbekistan, Moğolistan, Mısır, Kırgızistan, İsrail, Gürcistan, Etiyopya, Belarus, Sudan, Cezayir, Libya, Fas, Lübnan, Nijerya, ve Kazakistan'a geri kabul anlaşmaları teklif etmiştir.

Suriye ile 10 Eylül 2001 tarihinde geri kabul anlaşması,

Yunanistan ile 8 Kasım 2001 tarihinde, geri kabul protokolü imzalanmıştır.

Kırgızistan ile sadece iki ülke vatandaşlarına dair geri kabul anlaşması imzalanmıştır.

Romanya ile 16.01.2004 tarihinde geri kabul anlaşması imzalanmıştır.

Ukrayna ile 07.06.2005 tarihinde imzalanmıştır.

¹⁴⁴ Emniyet Genel Müdürlüğü, **a.g.e.**, s. 60-61.

¹⁴⁵ BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, **İltica ve Göç Mevzuatı**, İltica ve Göç Konulu Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi Yayını, Şubat 2005, Ankara, s.28.

Bulgaristan ile müzakereler sürdürülmektedir.

Irak ve Afganistan'ın mevcut siyasi yapısı itibariyle ilerleme sağlanması mümkün görülmemiş,

Bangladeş, bu anlaşmayı kabul edemeyeceğini belirtmiş,

Türkiye, Cumhuriyeti ile Belarus, Rusya Federasyonu, Macaristan, Srilanka ve Lübnan arasında Geri Kabul Anlaşmaları müzakere edilmeye başlanmıştır.

Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan arasında Geri Kabul Anlaşması teklif edilmiş olup Pakistan makamlarından olumlu bir yanıt alınmamıştır.¹⁴⁶

Türkiye, AB uyum çalışmaları bağlamında, 2001 yılından itibaren günümüze kadar toplam 31 transit veya kaynak ülkeye geri kabul anlaşması teklif etmiştir. Bu anlaşma tekliflerine sadece 5 ülke somut olarak yanıt vermiş ve bu çerçevede anlaşmalar uygulama zemini bulmuştur (bkz. Tablo-5). Bu bağlamda, AB'nin yasadışı göç politikaları doğrultusunda önemsendiği bir unsur olan geri kabul anlaşmasına yönelik olarak sunmuş olduğu anlaşma teklifleri, Türkiye'nin yasadışı göçle mücadeledeki ciddi tavrını ortaya koymaktadır.

¹⁴⁶ EGM'nin 29/08/2005 tarih ve B.05.1.EGM.0.63.03-9474 sayılı yazı ile iletilen '**Genel Olarak Ülkemiz ve Yabancılar**', konulu Bilgi Notundan esinlenilmiştir.

Tablo 5. Geri Kabul Anlaşmaları ve Türkiye

Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması Teklif Ettiği Ülkeler	1. Çin H.C., 2. Moğolistan, 3. Afganistan, 4. Irak, 5. Hindistan, 6. Gürcistan, 7. İsrail, 8. Etiyopya, 9. Sudan, 10. Cezayir, 11. Kazakistan, 12. Fas, 13. Nijerya, 14. Libya, 15. Tunus, 16. Mısır, 17. Özbekistan, 18. Bangladeş, 19. Pakistan, 20. Rusya Federasyonu, 21. Ukrayna, 22. Belarus, 23. Macaristan, 24. Srilanka, 25. Lübnan, 26. Ukrayna, 27. Kırgızistan, 28. Romanya, 29. Suriye, 30. Yunanistan, 31. Bulgaristan.
Geri Kabul Anlaşması Yapma Talebine Olumlu Yanıt Vermeyen	1. Bangladeş 2. Pakistan
Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması Müzakereleri Yapmakta Olduğu Ülkeler	1. Rusya Federasyonu, 2. Ukrayna, 3. Belarus, 4. Macaristan, 5. Srilanka, 6. Lübnan, 7. Bulgaristan.
Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması İmzaladığı Ülkeler	1. Ukrayna, 2. Kırgızistan, 3. Romanya, 4. Suriye, 5. Yunanistan.

KAYNAK: EGM

3.4.3. Yasadışı Göçle Mücadele Alanındaki AB Projeleri

Yasadışı göçle mücadele bağlamında yürütülen AB projelerini açıklayabilmek için AB proje yaklaşımlarını ortaya koymak yararlı olacaktır.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik 'Mali Yardımları', Ulusal Programda ve Katılım Ortaklığı Belgesindeki önceliklerin gerçekleştirilmesini desteklemek amaçlamaktadır.¹⁴⁷

Bir program ya da projenin AB tarafından desteklenmesi için, aşağıdaki koşullara uyması gerekmektedir:

Proje, AB katılım stratejisinin uygulanmasına katkıda bulunması,

Türkiye tarafından hazırlanan Ulusal Program'da belirtilen alanları destekleyici nitelikte olmalı ya da bu alanlarla ilgili olması,

Türkiye'deki yasaların, AB uyum sürecine katkıda bulunması gerekmektedir.¹⁴⁸

'Katılım Öncesi Mali Yardım Programı' çerçevesinde tahsis edilen fonların, Lüksemburg Zirvesi'nde alınan karar uyarınca, özellikle 'eşleştirme (twinning) mekanizması' aracılığıyla, kurumsal yapılanmaya yönelik projeler için kullanılması öngörülmektedir.¹⁴⁹ Mayıs 1998'de AB Komisyonu tarafından uygulamaya konulan 'eşleştirme (twinning)' aday ülkelerin Topluluk Müktesebatını üye ülkelerle aynı standartlarda uygulayabilmeleri için gerekli yapıların, insan kaynaklarının ve yönetim becerilerinin geliştirmesine katkıda bulunacak temel kurumsal yapılanma aracıdır.¹⁵⁰ "Twinning" sistemi, Avrupa Komisyonunun, aday ülkeleri benimsemiş oldukları AB müktesebatını etkili bir şekilde uygulamaları için sağlanan teknik yardım mekanizmalarından biridir. Bu mekanizma, üye ülke kamu kurumlarından danışmanların (katılım öncesi danışman -pre-accession advisor), aday ülkelerde uzun süreli olarak (en az 12 ay) görevlendirilmesi, aday ülkedeki ilgili bakanlıkta, müktesebatın uygulanmasına yönelik kurumsal yapılanmaya ilişkin bir proje üzerinde çalışması üzerine kuruludur. "Twinning" sistemi, esasen AB mali yardımı yoluyla finanse edilmekte (danışmanın maliyeti); aday ülke ise, ülke içindeki cari masrafları (transaction costs) karşılamakla yükümlü bulunmaktadır.¹⁵¹

¹⁴⁷ <http://www.tobb.org.tr/abproje/ab.php>

¹⁴⁸ Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **AB'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004**, Ankara, 2003, s. 8.

¹⁴⁹ EGM Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, **AB Katılım Öncesi Mali Yardımlar Hakkında Bilgi Notu**, Ankara, 2005, s. 4.

¹⁵⁰ Hakan Karabacak, **Türkiye-AB Katılım Öncesi Mali İşbirliği ve Proje Yönetimi Yaklaşımı**, Ayrıntı Basımevi, Ankara, 2004, s. 42-43.

¹⁵¹ http://www.abgs.gov.tr/dokuman/aylik_bulten_dosyalar/aralik_bulten_dosyalar.htm

12-13 Aralık 2002 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Türkiye'ye yapılan mali yardımların artırılması kararlaştırılmıştır. Türkiye'ye katılım öncesi mali yardımın 2004 yılında 250 m€, 2005 yılında 300 m€, 2006 yılında ise 500 m€ olmak üzere 3 yıl için toplam 1050 m€ olması taahhüt edilmiştir.¹⁵² 2003 tarihli 'Katılım Ortaklığı Belgesi' uyarınca 2004-2006 döneminde verilecek üyelik öncesi mali destek, başta siyasi olmak üzere, Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesini hedeflemektedir.¹⁵³

Türkiye'nin AB'ye uyum çalışmaları ve özellikle uluslararası polisiye işbirliği alanında 2002 yılından günümüze kadar AB fonlarından 'Mali İşbirliği' kapsamında pek çok proje kabul edilmiş ve uygulama aşamasına geçmiştir. Aşağıda, İçişleri Bakanlığı'nca yürütülen eşleştirme (twinning) projelerinden bahsedilmektedir. Bu projeler, Türkiye'nin üyelikten kaynaklanan müktesebatı yerine getirmesi ve yapılan uyum çalışmalarının uygulamaya aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.¹⁵⁴

3.5. Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlama Eşleştirme Projesi

Avrupa Birliği müktesebatında yer alan göç, iltica ve dış sınırların korunması konularında uyum çalışmaları için bir strateji oluşturulması amacıyla "İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü" kurulmuştur. Görev gücü, ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda "Dış Sınırlar Strateji Belgesi"ni hazırlamış ve bu strateji belgesi 14 Nisan 2003 tarihinde yayımlanmıştır.

Strateji Belgesinde sınır güvenliği ve korumasına yönelik olarak İçişleri Bakanlığına bağlı yeni bir birimin kurulması öngörülmektedir. Söz konusunun birimin yasal alt yapısı, görev ve yetkileri, malzeme ve teçhizat ihtiyaçları gibi hususların AB müktesebatına göre belirlenmesi amacıyla Fransa-İngiltere konsorsiyumu ile 19 Temmuz 2004 tarihinde, 'Entegre Sınır Yönetimi Eşleştirme Projesi' faaliyetlerine başlamıştır.¹⁵⁵

¹⁵² Halil Serkan Körezlioğlu, "Proje Çevirimi Yönetimi Kapsamında Proje Fişi Hazırlama (Uygulamalı) Eğitim Kurs Notları", ABGS, Ankara, 2004, s. 4.

¹⁵³ Türk Sanayici ve İşadamları Derneği AB Temsilciliği, Türkiye-AB Mali İşbirliği Projeler İçin Pratik Bilgiler, Brüksel, 2003, s. 5.

¹⁵⁴ İçişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Daire Başkanlığı, "İçişleri Bakanlığı AB Projeleri Genel Değerlendirmesi" Bilgi Notu, Ankara, 2005.

¹⁵⁵ Proje faaliyetlerine ilişkin konular, 03.09.2005 tarihinde, Proje Uygulama Müdürü Şenol Arslan ile yapılan mülakat çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, proje faaliyetleri aşağıdaki konuları içermektedir.

- Mevcut Türk yasal çerçevesinin belirlenmesi
- Mevcut Türk kurumsal çerçevesinin belirlenmesi

Proje kapsamında, Türkiye'nin kara ve deniz sınırları ile hudut kapılarında; önleyici ve caydırıcı amaçlı olarak kaçakçılık ve yasadışı geçişlerle mücadele faaliyetleri, hudut kapılarının güvenliği, yolcu giriş-çıkış, pasaport kontrol ve sahteciliğin önlenmesi işlemleri, geri gönderme ve sınır dışı işlemleri, sınır güvenliği ve fiziki tedbirlerin alınması gibi görevlerin tek elden yürütülmesi ve böyle bir sistemin maliyetinin ortaya çıkarılması amacıyla AB müktesebatı esas alınarak bir eylem planı hazırlanacaktır. Projenin temel amaçları bağlamında ortaya çıkacak Eylem Planının, Türkiye tarafından 24 Şubat 2006 tarihinde onaylanması beklenmektedir.

Bu proje bağlamında, AB mevzuatı ve Ulusal Program doğrultusundaki yükümlülüklerin tam olarak anlaşılabilmesi amacıyla ülke stratejisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. İçişleri Bakanlığı'nca yürütülen projenin toplam tutarı 807.000 Euro'dur.

3.6. Türkiye'nin İltica ve Göç Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlama Eşleştirme Projesi

Türkiye'nin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde geçen mülteci tanımını coğrafi bir kısıtlama koyarak kabul etmekte ve AB tarafından bu kısıtlama tedbirinin kaldırılması istenmektedir.¹⁵⁶ Öncelikle böyle bir durumun ilgili tüm Bakanlıklarca tam ve sağlıklı bir

-
- Donanım ihtiyaçlarının belirlenmesi için hava, deniz ve kara sınırlarıyla ilgili saha çalışmaları
 - Schengen müktesebatı ve en iyi uygulamalar hakkında seminer
 - Havaalanında yolcuların kabul işlemleri hakkında seminer
 - Sahte veya tahrif edilmiş seyahat belgelerinin saptanması hakkında seminer
 - Deniz gözetim sistemleri hakkında seminer
 - İstihbarat sisteminin kullanımı hakkında seminer
 - İspanya, Fransa, İngiltere ve Finlandiya'ya çalışma ziyareti
 - Yeni sınır örgütlenmesi ve gelecek sınır kurumu için insan kaynakları gelişimi hakkında çalışma grubu toplantısı
 - AB müktesebatına uyum için gerekli yasal değişikliklerin tanımlanması hakkında çalışma grubu toplantısı
 - Yeni sınır örgütlenmesinde eğitim ihtiyaçları/stratejinin analizi hakkında çalışma grubu toplantısı
 - Fransa ve İngiltere'de sınır yönetimi konusunda uygulama eğitimi
 - Proje yönetimi hakkında seminer
 - Altyapı ve donanım ihtiyaçlarının tanımlanması ve önceliklerin belirlenmesi hakkında seminer
 - Proje finansmanı ve ulusal ve AB eş-finansmanının belirlenmesi için seminer
 - Eylem planının ilgili finansman planının hazırlanması için seminer

¹⁵⁶ İltica Göç Ulusal Eylem Planında, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması bağlamında şu hususlara yer verilmiştir: AB müktesebatının uygulanmasının ve coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasının Türkiye'ye getireceği yükün ne olacağı konusunda 2005 yılından itibaren bir araştırma başlatılmalıdır. Bu araştırmanın kapsamına aşağıdaki konular dahil edilmelidir:

şekilde incelenebilmesi ve ülkemizin iltica ve göç ile ilgili olarak stratejisinin belirlenebilmesi, bununla birlikte bir eylem planı oluşturabilmesi amacıyla bu projenin faaliyete geçmesi hedeflenmiştir. İltica ve göç konularına ilişkin olarak bir eylem planı ve stratejisi oluşturmayı amaçlayan bu proje 2005 yılında “İltica ve Göç Eylem Planı” adı altında tamamlanmış ve hazırlanan strateji belgesi uygulanmak üzere Başbakan tarafından imzalanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü’nce tamamlanan bu proje için AB tarafından toplam 807.000 Euro tutarında bir kaynak ayrılmıştır.

3.7. İnsan Ticareti İle Mücadelenin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi

Emniyet Genel Müdürlüğü’nce yürütülen bu projenin toplam tutarı 1.200.000 Euro’dur. Proje Almanya-Avusturya konsorsiyumu ile birlikte yürütülecektir. Projenin kapsamını belirleyen eşleştirme sözleşmesi ise onay aşamasındadır. Proje kapsamında yapılacak olan faaliyetler şunlardır:

- a) Ülkemizin insan ticareti konusunda AB müktesebatına uygun olarak strateji ve politika geliştirmesi,
- b) İnsan ticaretine ilişkin bilinçlenmenin artırılması,
- c) İnsan ticareti mağdurlarına, sosyal, sağlık ve psikolojik açıdan yardım sağlanması, bu kişilerin tutulduğu ünitelerin fiziki yapılarının değerlendirilerek öneriler hazırlanması ve buralarda çalışan kişilere eğitim sağlanması,

-
- Coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından sonra Türkiye’ye gelecek mülteci sayısında beklenebilecek artış miktarı,
 - Kurulması gereken sığınmacı kabul ve barınma merkezleri, mülteci misafirhaneleri ve mülteci barınma merkezleri ve geri gönderme merkezlerinin yer ve maliyetleri,
 - İltica ve göç alanında çalışan ve çalışacak olan personelinin düzenli eğitimine ilişkin kalıcı eğitim akademisinin tesis edilmesinde ortaya çıkacak maliyet,
 - Türkiye’deki göçmen ve mültecilerin entegrasyonu için gereken finansman miktarı,

gibi konuları içermelidir.

Yukarıdaki araştırmanın sonuçları doğrultusunda ve kısıtlama kaldırılmadan önce, eşit sorumluluk paylaşımı ve Türkiye’nin yükünün eşit bir biçimde dağıtılması için müzakerelerin başlamasıyla birlikte gerekli olanakları sağlayacak şekilde Avrupa Birliği Komisyonunca bir program ve protokol hazırlanarak, Türkiye ile bir uzlaşmaya varılması gerekli görülmektedir.

Bu çerçevede, külfet paylaşımı veya külfetin kaldırılması konusunda Türk yetkilileri ile AB yetkililerinin katılımıyla bir görev gücü kurulmalıdır. Görev gücünün yapacağı çalışmalar sonucunda ortaya çıkartılan bulgular analiz edilerek belli bir zaman dilimini kapsayacak şekilde hazırlanmalı taraflarca onaylanmalı ve uygulamaya konulmalıdır.

Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılım müzakerelerinin tamamlanmasına paralellik arz edecek şekilde yukarıda belirtilen projelerin ve koşulların tamamlanmasının ardından coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına yönelik bir önerinin muhtemelen 2012 yılından sonra TBMM’ne sevk edilmesi öngörülmektedir. Bu alanda Türkiye ile işbirliğinin geliştirilmesi ve gereken her türlü destek ve yardımın sağlanması, gelecekte coğrafi kısıtlamanın kaldırılması konusunda TBMM’nin yapacağı değerlendirmede etken rol oynayacaktır. BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, **a.g.e.**, s.48-49.

d) İnsan ticareti ile mücadele için kapsamlı bir mevzuat çatısının oluşturularak AB müktesebatı ile karşılaştırılması,

e) İnsan ticareti ile sorumlu olan kurumlar arasında işbirliğinin geliştirilmesidir.

3.8. Diğer İdari Düzenlemeler

Göç ve iltica alanında AB'nin Adalet ve İçişleri alanındaki müktesebata (mevzuata) uyum sağlayabilmek amacı ile, sınır kontrolü, göç ve ilticadan sorumlu farklı resmi birimler bir araya gelerek özel bir görev gücü oluşturmuştur. Türkiye, genel bir strateji geliştirebilme amacı ile bu alanlarda (dış sınırlar, göç ve iltica) üç çalışma grubu kurmuştur. Her üç konuda oluşturulan çalışma grupları 18.06.2002 tarihinde çalışmalarına başlamışlardır. Özel Görev Gücü çalışmalarının sonucunda; Türkiye'de Dış Sınırların Korunmasına İlişkin Strateji Belgesi" Nisan 2003'te, 'Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde İltica Alanında Yapılması Öngörülen Çalışmalara İlişkin Strateji Belgesi (İltica Strateji Belgesi)' ile 'Türkiye'de Göç Yönetimi Eylem Planına Katkı Sağlayacak Strateji Belgesi (Göç Strateji Belgesi)' Ekim 2003'te hazırlanmıştır.¹⁵⁷

Bu bağlamda, Türkiye, oluşturulan bu görev güçlerinin yapmış olduğu çalışmaları (strateji belgeleri) ve sunmuş oldukları önerileri dikkate alarak daha sonra iltica ve göç işlemlerinin AB müktesebatına uyumu çalışmalarını yürütmek amacıyla Danimarka ve İngiltere Konsorsiyumu ile birlikte "TR02-JH-03: Türkiye'nin Göç ve İltica Stratejisinin Uygulanması İçin Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlamak" isimli Twinning (Eşleştirme) Projesini 8 Mart 2004 tarihinde uygulamaya başlatmıştır.¹⁵⁸ Bu projedeki çalışmaların sonucunda elde edilen tavsiyelerin eylem planına dönüştürülebilmesi için ilgili Bakanlık Kurum ve Kuruluşlarının yetkililerinden oluşan bir "İltica-Göç Eylem Planı Görev Gücü" kurulmuş ve bu yapı 2004 yılının Aralık ayı sonuna kadar çalışmalarını tamamlayarak "İltica ve Göç Ulusal Eylem Planını"¹⁵⁹ hazırlamıştır.

¹⁵⁷ *ibid.*, s. 6-7.

¹⁵⁸ Bahse konu 'Eşleştirme Projesine' dair ayrıntılı açıklamaların yer verildiği İltica ve Göç Mevzuatı Kitabı, aynı zamanda Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (www.egm.gov.tr), BMMYK Türkiye Temsilciliği'nin (www.unhcr.org.tr), Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği'nin (www.deltur.cec.eu.int), Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin (www.abgs.gov.tr), ve Dışişleri Bakanlığı'nın (www.mfa.gov.tr) internet sayfalarında bulunmaktadır.

¹⁵⁹ Anılan bu eylem planı AB Uyum süreci açısından Türkiye'nin iltica-göç stratejisini ortaya koyan ilk ve kapsamlı bir çalışma olup 25.03.2005 tarihinde Başbakanlıkça onanmıştır: <http://www.egm.gov.tr/>,

İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı, Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri süresince, Türkiye'nin iltica, göç ve yabancılar mevzuatının ve sisteminin AB müktesebatı ve sistemleri ile uyumlu hale getirilmesi için uyumlaştırma sürecinde yürürlüğe konması gereken yasal düzenlemeleri, idari yapılanma ve fiziki alt yapının tamamlanması için gereken yatırım projelerini ve alınması gereken tedbirleri içermektedir.

3.9. Türkiye-AB Üyelik Müzakerelerinde Yasadışı Göçün Önemi ve Yansımaları

Türkiye'nin AB üyeliğinin göç üzerindeki etkisini tahmin etme olanağı olmamakla beraber bu konudaki belirleyici etkenler (Türkiye ve AB'deki demografik gelişmeler, ülke içindeki ekonomik durum ve nispi gelir düzeyleri, ekonomik fırsatlar ve iş imkânlarının varlığı, göç için uzun bir geçiş döneminin söz konusu olması gibi...) oldukça çeşitlidir. Pek çok belirsizlik olduğundan, Türkiye'den gelecek göç potansiyeli konusunda yapılan tahminler büyük farklılıklar göstermektedir; yine de en sıkı yapılan tahmin uzun vadede 2.7 milyon insanın göç edebileceğidir. Bu rakam, AB'nin toplam nüfusunun sadece % 0.5'ine tekabül etmektedir. Gelecekte göç edecek Türkler büyük olasılıkla daha profesyonel ve iyi eğitilmiş kesimlerden olacak ve dolayısıyla geçmişte vasıfsız göçmenlerle yaşanmış uyum sorunları azalacaktır.¹⁶⁰ Bu bağlamda, AB, Türkiye'den gelecek olası göçten daha çok Türkiye'nin istikrarsız bir coğrafyanın kavşağında bulunmasından kaynaklanan yasadışı göçten endişe duymaktadır. Buna karşın diğer genişleme dalgalarında AB böyle bir göç akınına maruz kalmamıştır.¹⁶¹ Dolayısıyla bu tür endişeler boşa çıkmıştır.

Bu bağlamda, öncelikli olarak, AB-Türkiye ilişkilerinde bir güven ortamının tesis edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, katılım öncesi süreç çerçevesinde, Türkiye'nin yasadışı göçün önlenmesine yönelik uygulamaları, her iki tarafın da yararlanacağı ve karşılıklı güvene dayanan bir zeminde gerçekleşebilir.¹⁶² Bu amaçla ilk olarak Türkiye'nin doğu sınırının AB'nin dış sınırı olarak algılanılması gerekmektedir.¹⁶³ Yani diğer bir

¹⁶⁰ Bağımsız Türkiye Komisyonu, **Avrupa'da Türkiye Raporu**, British Council&Open Society Institute, Brüksel, Eylül 2004, s.31-32.

¹⁶¹ Claudia Faria, **Preventing Illegal Immigration: Reflections on Implications for an Enlarged European Union**, Eipascope, 2003, s. 36-40, <http://www.eipa.nl>, (Erişim Tarihi: 29.05.2005)

¹⁶² Joanna Apap, Sergio Carrera & Kemal Kirişçi, Turkey in the European Area of Freedom, Security and Justice, **Working Papers**, Centre for European Policy Studies, 2004, s. 17, (<http://www.ceps.be>).

¹⁶³ Kemal Derviş, Daniel Gros, Mihael Emerson&Sinan Ülgen, **Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü, Doğan Kitapçılık**, 2004, İstanbul, s. 60.

söylemle; 2007 genişlemesi¹⁶⁴ sonrası, AB'nin dış sınırı artık Türkiye'nin sınırları ile anılacak ve ilerleyen süreç içerisinde Türkiye'nin de üye olması neticesinde de AB'nin en uç sınırları Türkiye'nin güneydoğu sınırlarına kadar uzanacaktır. Bu bağlamda AB tarafından uygulanacak politikaların içselleştirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan üyeliğin zorunlu koşullarından olması yanında, adalet ve içişleri konuları¹⁶⁵, Türkiye ve AB arasında çeşitli şekillerde sürdürülmekte olan ve çok derin mantıklı temelleri olan işbirliği alanlarıdır.¹⁶⁶ Yani yasadışı göç, insan ticareti, insan kaçakçılığı, gibi konular AB üyeliği kapsamında değerlendirilen konular olmasıyla birlikte Türkiye-AB ilişkileri ekseninin de, uyum sürecinin somut zeminini oluşturmaktadır.

Yasadışı göç sorunsalının Türkiye-AB ilişkilerini nasıl etkilediğini iki şekilde ortaya koyabiliriz. İlk olarak Türkiye'nin AB'ye uyum süreci açısından; ikinci olarak ise AB'nin Türkiye ile katılım süreci bağlamında kurmuş olduğu ilişki açısından etki değerlendirmesi söz konusu olabilir.

3.9.1. Yasadışı Göç Sorunsalı Bağlamında AB Uyum Sürecinin Türkiye Etkileri Açısından;

Tam üyelikle beraber Türkiye bölgesel konumundan dolayı karşı karşıya kaldığı yasadışı göç sorunu ile daha etkin mücadele edebilecektir. Çünkü Birliğin bu alandaki müktesebatı ve kurumsal yapısı güçlü bir koordinasyonu gerektirmektedir. Bu güçlü koordinasyon mekanizmasından yararlanacak Türkiye, etkin olarak bu tip sorunların üstesinden gelebilecektir. Buna karşın Türkiye'nin bu alanda AB standartlarını yakalaması ve mevzuat uyumunu sağlaması AB'nin adalet ve içişleri politikasının kapsadığı tüm alanlardaki ortak mücadeleyi güçlendirici etki yapacaktır.¹⁶⁷ Böylece, yeni ve etkin işbirliği

¹⁶⁴ 2007 genişlemesi ile Bulgaristan ve Romanya, Birliğin 6 genişleme halkasını oluşturacaktır. Enver Bozkurt, et al. **Avrupa Birliği Hukuku**, Asil Yayıncılık, **Genişletilmiş 2. Baskı**, Ankara, 2004, s.52

¹⁶⁵ Adalet ve içişleri alanındaki politikalar, Birliğin 'özgürlük, güvenlik ve adalet alanı' olarak gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu politika alanlarına Birliğin kurucu antlaşmalarında (Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalarında) şu şekilde yer verilmiştir:

"Schengen Eylem Planı, Yargı Reformu, Verilerin Korunması, Vize Politikası, Dış Sınırların Kontrolü, Göç (ülkeye giriş, oturma, ülke dışına çıkarılma, yeniden kabul edilme), Sığınma, Polis İşbirliği, Organize Suçlar, Terörizmle Mücadele, Dolandırıcılık ve Yolsuzlukla Mücadele, Uyuşturucu ile mücadele, Medeni Hukuka İlişkin Adli İşbirliği, Ceza Hukukuna İlişkin Adli İşbirliği, Gümrükler Alanında İşbirliği". Ayrıntılı bilgi için bkz. İKV, **Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi**, İKV Yayınları, No: 184, İstanbul, 2005, s. 379-380.

¹⁶⁶ Lodge ve Bayburtlu, **a.g.e.**, s. 126

¹⁶⁷ İKV, **Türkiye'nin Tam Üyeliğinin Avrupa Birliği'ne ve Türkiye'ye Katkıları**, İKV Yayınları, No: 168, İstanbul, 2002, s. 14.

modülleri oluşacak ve ortak tutum çerçevesinde hareket etme adına önemli bir işlev yerine getirilmiş olacaktır.

Yasadışı göç konusunda Ulusal Programda ortalı vadeli öncelikler tarih olarak 2005-2006 yıllarında yoğunlaşmaktadır. Bu süre içerisinde Türkiye’de çok önemli yasal düzenlemelerin yapılması beklenmektedir. Bu yasal düzenlemeler yapıldıktan sonra Türkiye, AB’nin yasadışı göçmen sorununda soruna kaynaklık eden bir ülke görünümünden çıkacak, sorunlara çözüm üreterek katkıda bulunan bir ülke konumuna geçecektir.¹⁶⁸

AB tam üyeliği, kaçak göç trafiğinin yoğun olduğu bir bölgede yer alan Türkiye’nin, bu alandaki önlemlerini güçlendirmesine katkıda bulunacaktır. Bu önlemler arasında AB’nin mali desteği ile yer alacağı sınır güvenliği ve denetimlerine ilişkin tedbirler bulunmaktadır. Bununla beraber tam üyelik sürecinde göç ile ilgili mevzuat Birliğin hukuksal düzenlemelerine paralel olarak yeniden düzenlenmiş olacaktır. Tam üyelikle beraber Türkiye, Schengen Bilgi Sistemi, Europol gibi oluşumlara dâhil olarak işbirliği sürecine katkıda bulunmuş olacaktır.¹⁶⁹

Adalet ve içişleri alanında aday ülkeler tarafından yapılması gerekenler arasında; yasadışı göçle mücadele edilmesi, AB’nin yeni dış sınırlarında kontrollerin sıklaştırılması, sınırlarda denetim ve gözetim alt yapısının oluşturulması, Schengen müktesebatının kabulü için bir eylem planı hazırlanması hususlarına yer verilmiştir. Bu alanda yürütülen müzakerelerde aday ülkelerden bir güven beklentisine ihtiyaç duyulmuş ve aday ülkelerin anılan müktesebatı uygulayabilme standardında olması beklenmiştir.¹⁷⁰ Tüm yeni ülkeleri bağlayıcı nitelik taşıyan Schengen Müktesebatının tüm yönleri ile uygulama alanı bulması iç sınırların kaldırılması neticesinde olacaktır. Birliğe yeni giren ülkelerin Schengen yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine yardımcı olmak amacıyla Schengen Kolaylığı adı altında mali destek sağlanmaktadır.¹⁷¹ Ülkemiz de üyelik sürecinde bu mali destekten yararlanma imkânı bulacaktır.

¹⁶⁸ Sedat Laçiner, Mehmet Özcan & İhsan Bal, **Türkiye’li Avrupa, Türkiye’nin Üyeliğinin AB’ye Olası Etkileri**, Uluslararası Stratejik Araştırmaları Kurumu, Hayat Yayınları, İstanbul, 2004, s. 196.

¹⁶⁹ İKV, **op.cit.**, s. 48-49.

¹⁷⁰ İKV, **a.g.e.**, 2005, s. 380.

¹⁷¹ **ibid.**, s. 384.

Diğer taraftan, vize, iltica, göç ve dış sınırların korunmasına dair düzenlemeleri içeren Schengen kuralları veya müktesebatı ilk ortaya çıktığı 1985 tarihinden bu yana hep bir gelişme çerçevesinde olmuştur. Bu anlamda Schengen Müktesebatına dinamik hukuk karakterli diyebiliriz.¹⁷² Bu bir anlamda yabancılar hukuku ile ilgili düzenlemelere de benzemektedir. Bu tür hukuksal düzenlemeler çağın şartlarına göre algılanıp ve revize edilip uygulama alanı bulabilmektedir. Bu bağlamda, aday ülke olarak müzakereler süresince gelişen bu müktesebat alanını yakından takip edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin uluslararası sözleşmeler doğrultusunda insan ticareti ve insan kaçakçılığı suçlarının kapsamının genişletilmesinde, AB uyum çalışmalarının önemli bir etkisi olmuştur.¹⁷³ Ancak, insan ticareti ve insan kaçakçılığı ile ilgili olarak iç hukukta yapılan düzenlemeler AB uyum çalışmaları açısından değerlendirilmemeli aynı zamanda gerçekleştirilmiş olan bu düzenlemeler, Türkiye'nin uluslararası kamuoyu nezdindeki durumuna olumlu olarak etkilemiştir.

Türkiye'nin transit ve kaynak ülkelerle müzakere etmeyi planladığı geri kabul anlaşmalarında aktif olarak AB'nin desteğine ihtiyaç duymaktadır. AB, Türkiye'nin yasadışı göçle mücadele bağlamında gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar hakkında güvene dayalı pozitif tepkileri AB kamuoyuna aktarmalıdır. Türkiye'nin yasadışı göç kaynağı bir ülke olarak yansıtılmasından veya algılanmasından kaçınmalıdır.¹⁷⁴ Böylece, AB halklarının Türkiye'ye olan bakış açısı olumlu olarak etkilenecek ve Türkiye'ye yönelik yanlış algılamaların önüne geçilmiş olacaktır.. Sonuçta AB'nin göçmen akınlarına dönük endişeleri, Türkiye'nin mücadeledeki başarıları ile giderilmiş olacaktır. Bu da Türkiye'nin uluslararası kamuoyu nezdindeki durumunda pozitif bir etki yaratacaktır.

Yasadışı göçle mücadele konusunda daha etkili bir politika için gereken yasal zemin, Avrupa Komisyonu tarafından da dile getirildiği üzere, Türk hukuk sisteminde oluşturulmuş durumdadır. Avrupa'da göçün güvenli bir hale getirilmesine yönelik çalışmalar ile Türkiye'nin yasadışı göçle mücadele doğrultusunda maruz kaldığı baskılar,

¹⁷² Apap, Carrera & Kirişçi, **a.g.m.**, s. 43.

¹⁷³ Toby King, **Migration Control in EU-Turkey Relations**, European Commission External Relations and Enlargement unit, DG Justice and Home Affairs Desk Officer – Turkey http://www.ces.boun.edu.tr/2/2/may/tobias_king.pdf,

¹⁷⁴ Apap, Carrera & Kirişçi, **a.g.m.**, s. 42,

Türkiye'nin iltica politikasında sağlanan iyileşmelerini tehlikeye atma riski taşımaktadır.¹⁷⁵ Türkiye AB ilişkileri ekseninde, yasadışı göçle mücadelenin üzerinde özellikle durulması ve AB'de göçe yönelik olarak kısıtlayıcı tedbirleri benimseme eğilimlerinin de etkisiyle iltica alanını tehlike içinde bırakmıştır. Bununla beraber birçok akademisyen, yasadışı göçle mücadele edilirken 'göç kontrolü'¹⁷⁶ bağlamında bazı kısıtlayıcı tedbirlere başvurmanın neticesinde mülteci göçmen ile mülteci olmayan göçmenin ayırt edilmesinin güçleşeceğinden bahisle mülteci koruma sisteminin önemine değinmişlerdir.¹⁷⁷ Bu da, yasa uygulayıcı birimlerin yasadışı göç olgusu ile karşı karşıya geldikleri zaman yasadışı göçmenlerin iltica başvurusu yapandan ayırt etme gereksinimini ortaya çıkarmaktadır.¹⁷⁸

Bu kapsamda, yasadışı (düzensiz) konumda yakalanan göçmenlerin yasadışı göçmen mi yoksa gerçek bir sığınmacı mı olduğunun tespiti ve ilgili prosedür ve kurumsal yapının bu yönde oluşturulması gerekmektedir.¹⁷⁹

Her ne kadar AB uyum sürecinde çeşitli çalışmalar yapılsa da beklentileri karşılamada somut bir boşluk bulunmaktadır. AB sürecinde bir taraftan Türkiye'den kontrol mekanizmalarını geliştirmesi istenirken bir taraftan da kaynak ve yardım olmaksızın bu beklentileri karşılama adına gerekli hassasiyet gösterilememektedir.¹⁸⁰ Bu çerçevede, mali işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye açısından coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, AB açısından 'Avrupa Kalesinin' oluşturulması adına güvenlik hassasiyetli kısıtlayıcı tedbirlerin gündeme getirilmesi, hatta mülteciler için güvenli üçüncü ülke uygulamasına dair Konsey tarafından bir düzenleme teklifinin sunulması ve bu kapsamdaki gelişmeler dikkate alındığında, Türk yetkililer, Türkiye'nin istenmeyen sığınmacı ve mülteciler açısından bir tampon bölge olarak değerlendirilmesinden kaygı duymaktadırlar.¹⁸¹ Katılım sürecinde müzakereler,

¹⁷⁵ Derviş et. al., **a.g.e.**, s. 58.

¹⁷⁶ Göç kontrol politikalarının her şeyden önce bilgi toplama, kimlik tespiti, bilgi paylaşımı ve kurumlar/devletler arası işbirliği konularında yoğunlaştığı söylenebilir. Ayrıca, giriş öncesi göç kontrolü, hudut kontrolü ve güvenliği ve ülke içi göç kontrolü bu kapsamda değerlendirilmektedir. Çiçekli, **a.g.m.**, 2004, s. 190.

¹⁷⁷ Kay Hailbronner, *Asylum Law and a Migration Policy*, Edit Neil Walker, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁷⁸ Kirişçi, **a.g.m.**, 2004, s. 198.

¹⁷⁹ Çiçekli, **a.g.m.**, 2005, s. 49.

¹⁸⁰ İçduygu, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁸¹ Apap, Carrera & Kirişçi, **op.cit.**, s. 25,

Türkiye'nin yaşadığı/yaşayacağı bu sorunların ve karşılaşmış olduğu/karşılaşacağı diğer güçlüklerin üstesinden gelebilmesi açısından önemli bir zemin olacaktır.¹⁸²

Yasadışı göçü ortaya çıkaran sebepler arasında kaynak ülkelerin ekonomik açıdan istikrarsız ve siyasi açıdan baskıcı bir yapıda olmaları etkili olmaktadır. Türkiye'nin AB uyum süreci ile beraber siyasi ve ekonomik açıdan Türkiye'de yaşanan istikrar ortamından yasadışı göç sorunun kaynağı olan ülkeler de olumlu olarak etkilenecektir.¹⁸³ Dolayısıyla yasadışı göç sorununa güvenlik yaklaşımının yanında sosyal ve kalkınma endeksli bir yaklaşımın da göz önüne alınması ve politikaların da bu kapsamda yürütülmesi gerekmektedir.

3.9.2. Yasadışı Göç Sorunu Bağlamında Uyum Sürecinin AB'ye Olan

Etkileri ise Şöyle Belirtebiliriz:

Günümüzde Avrupa Birliği'nin iç güvenlik sorunlarının ana başlıkları; uluslararası terörizm, organize suçlar, yasadışı göç ve insan ticareti olmuştur. AB üye ülkeleri ve kurumları bu sorunu çözmek için uzun yıllardır yoğun bir çaba içerisindeyler. Ancak sorunu çözdüklerini söylemek mümkün değildir. Sorun küçülmemekte, tam tersine giderek büyümektedir. AB'nin ortaya koyduğu politikalar sorunu çözmekten öte yasadışı göçmenleri ve sığınmacıları organize suç örgütlerinin kucağına itmektedir.¹⁸⁴ Dolayısıyla bu alanda uygulanan politikalara güvenlik perspektifi ile yaklaşılmaktadır. İnsan ticareti ve insan kaçakçılığının suç sayılmasının yanısıra, yasadışı göçün bizzat kendisi de kriminal bir eylem olarak kabul edilmiştir. Burada, yasadışı göçün suçtan daha çok sosyolojik yönleri ağır basan bir olgu olarak değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Bununla beraber, AB'nin bu alanla ilgili politikalarında, yasal göç yollarının kolaylaştırılması, yasadışı göçe neden olan sebeplere inilerek bu kapsamda politikaların geliştirilmesi ve bu olgu değerlendirilirken insan hakları, sosyal, kalkınma gibi diğer politika ve disiplinler alanların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

AB ülkeleri, sorunun çözümünde ağırlıklı olarak sadece sınır kontrolleri ve sınır güvenliğini artırma gibi palyatif tedbirler geliştirerek, bir anlamda baskıdan, yoksulluktan ve zulümden kaçan insanların, organize suç şebekelerinin ellerine düşmelerine neden

¹⁸² Kemal Kirişçi, **Justice and Home Affairs Issues in Turkish-EU Relations**, TESEV Publications, İstanbul, 2002, s. 57.

¹⁸³ Laçiner, Özcan & Bal, **op.cit.**, s. 198-199.

¹⁸⁴ **ibid.**, s. 131.

olmaktadır.¹⁸⁵ Bu alandaki mücadele bitmemekte sadece zemin değiştirmektedir. Böylece, bu alanda yapılan mücadele başarılı bir şekilde sonuçlanmamaktadır.

Türkiye'nin, üyelik öncesinde, yasadışı göçle mücadele alanında başarılı olması, AB açısından çok önemli bir derecede maddi külfetin ve sosyal karmaşıklığın sınırların dışında çözümlenmesi olanağını sağlayacaktır. Türkiye ise, böylesi bir önemli konuda, AB'nin destek ve işbirliğini sağlayarak daha etkin mücadele gücü kazanmış olacaktır.¹⁸⁶ Bu da, yine, AB ile Türkiye arasında bir işbirliği zeminin kurulmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye'nin sınır yönetimini geliştirme çabalarına karşın AB, iltica olgusunu, 'Aşıl'ın topuğu' gibi kırılabilir ve hassas bir zeminde değerlendirilmektedir.¹⁸⁷ Avrupa'nın yasadışı göçe karşı korunması ile iltica hakkının gözetilmesi arasındaki denge, hem Türkiye içinde hem de Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada AB'nin itibarı açısından önemli bir sınav olacaktır.¹⁸⁸ Dolayısıyla AB'nin iltica ile ilgili konularda paylaşımcı ve çözüme dayalı politikalar geliştirmesi uluslararası kamuoyuna da olumlu olarak yansımaya olacaktır.

Türkiye'nin sınır yönetimi stratejisi ve ulusal eylem planı kabul etmesi neticesinde, AB'nin dış sınırlarının korunmasına adına, önemli aşamalar kat edilmiş olacaktır.¹⁸⁹ Türkiye'nin sınırları, AB'nin dış politikasını önemli ölçüde etkileyecektir. Üyelikle beraber AB'nin sınırları Türkiye'nin güneydoğu sınırına kadar uzanacak ve bu durum da Birliğin dinamik yapılı bu bölgeye yönelik ilgisi artacak ve neticede, Türkiye, AB'nin bu alandaki dış politikasının gelişmesine katkıda bulunmuş olacaktır.¹⁹⁰ Genişleme ile beraber AB'nin dış sınırlarına yönelik olarak politika ve uygulamaları dinamik bir şekilde gelişerek devam edecektir.

Türkiye'de kilometre başına düşen insan sayısı 90 iken, yasadışı göçün hedefinde yer alan Almanya'da 231, Belçika'da 339, Hollanda'da 478 ve İngiltere'de 243'tür.¹⁹¹ Ayrıca, iltica başvurusunda bulunanların en gözde yeri İngiltere olup Avrupa'ya en çok iltica başvurusunda kaynak ülkeler arasında ise Irak gelmektedir.¹⁹² Bu bağlamda, hedef

¹⁸⁵ *ibid.*, s. 144.

¹⁸⁶ Lodge ve Bayburtlu, *op.cit.*, s. 90

¹⁸⁷ Apap, Carrera & Kirişçi, *op.cit.*, s. 26,

¹⁸⁸ Derviş et. al., *op.cit.*, s. 51.

¹⁸⁹ Toby King, *a.g.m.*, http://www.ces.boun.edu.tr/2/2/may/tobias_king.pdf,

¹⁹⁰ Kirsty Hughes, *Turkey and The European Union: Just another Enlargement?*, June 2004, Standard&Poors, s. 34.

¹⁹¹ Laçiner, Özcan & Bal, *op.cit.*, s. 199.

¹⁹² http://www.economist.com/printedition/PrinterFriendly.cfm?Story_ID=2482021,

ülkelerin siyasi ve ekonomik durumları dikkate alındığında, iltica gibi zorunlu göç ve yasal göçe yönelik olarak iç politika alanlarında yoğun kısıtlayıcı tedbirlere gidebilmektedir. Hatta, AB’de sağ partilerin anti-göç gündemleri ile trendlerini yükseltmesi, adalet ve içişleri ile ilgili, özellikle, sınır kontrolleri ile ilgili konuların bir politika aracı olarak da değerlendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.¹⁹³ Günümüzde yasadışı göç olgusunun politika zeminine taşınması bu konunun önemini daha da artırmıştır.

AB’nin Adalet ve İçişlerinden sorumlu Komisyon Üyesi Antonio Vitorino, AB topraklarına her yıl 500.000 yasadışı göçmenin giriş yaptığını, yasadışı göçle mücadele edilirken yasal göç imkanlarının da oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁹⁴ Yasadışı göçle mücadele daha çok göçün kriminal boyutunda ele alınan insan kaçakçılığı ve insan ticaretine dönük olmalıdır. Yasadışı göç bu anlamda bir olgudur, suç değildir. Suç olan yönleri gerek uluslararası hukukta (göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarını Protokollerle düzenleyen ilgili BM Sözleşmesi) gerekse ulusal hukukta (TCK 79. ve 80. maddeler) tanımlanmıştır. Dolayısıyla insan hakları, sosyal, kalkınma gibi politika alanları çerçevesinde de yasadışı göç olgusunun değerlendirilmesi ve sorunun çözümüne dönük açılımların yapılması gerekmektedir.

Yasadışı göç sorununun çözümü orta ve uzun vadede bulunacak yöntemler ile mümkün görünmektedir. Kısa vadede kısıtlayıcı tedbirlerin soruna çözüm getirmekten aciz kaldığı anlaşılmıştır. Uzun vadeli çözüm, kaynak ülkelere yönelik politikalarda yatmaktadır. Bu çözümlerin en önemlisi bu ülke ve bölgelerde siyasi istikrarın sağlanması ve refah düzeyinin artırılmasıdır.¹⁹⁵ Bu durum, uzun vadeli çözümler ile kısa vadeli çözümlerin dengeli olarak yürütülmesini gerekli kılmaktadır.

Kısa vadeli (güvenlik duyarlı yaklaşım çerçevesinde) çözümlerin yanı sıra uzun vadeli çözümlerin (kalkınma, sosyal, insan hakları gibi politika alanlarını da içerecek şekilde) de dikkate alındığı bir platformda ancak yasadışı göçle mücadelede başarı edinimi söz konusu olabilir.¹⁹⁶ Her iki çözüm sürecinin uygulama alanında bu süreçlerin

¹⁹³ Apap, Carrera & Kirişçi, **op.cit.**, s. 1.

¹⁹⁴ Kirişçi, **op.cit.**, 2002, s. 46.

¹⁹⁵ Laçiner, Özcan & Bal, **op.cit.**, s. 199-200.

¹⁹⁶ Bu yaklaşım daha çok göçün kriminal boyutu olan ‘insan ticareti ve insan kaçakçılığına’ yönelik yoğunlaşmalıdır. Diğer taraftan kalkınmanın uluslararası yasadışı göçün önüne geçilmesinde önemli bir işlevi olmakla beraber göç veren ve göç alan ülkeler arasında gerçekleştirilecek işbirliğinin uluslararası yasadışı göçün hızının kesilmesinde de önemli bir unsur olacağı değerlendirilmektedir.

uluslararası işbirliği mekanizmaları ile desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü yasadışı göç sorunsalına dönük ortak tutum ve ortak yaklaşım kurulacak işbirliği modülleri ile şekillenebilecektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

AB uyum sürecinin hız kazandığı günümüzde gerek idari yapılanmalar gerekse yasal yapılanmalar bu süreçten doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilmektedir. Bu etkileşim sürecinin neticesinde algılamalar, yaklaşımlar ve politikalar değişebilmekte veya evrimleşerek gelişebilmektedir. İşte, AB müktesebat alanının önemsenen konularından biri olan yasadışı göç olgusu, uyum sürecinde de karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde küresel gelişmeler, dünya düzeyindeki farklı refah dağılımları, kuzey-güney uçurumu, sosyo-ekonomik durumlardan dolayı göç hareketleri gerçekleşebilmektedir. Dolaşım serbestilerinin yaşandığı bir durumda daha çok kendisini hissettiren küreselleşme sürecinin de etkisiyle insanlar, daha iyi yaşam koşullarına ulaşma adına veya zorunlu sebepler yüzünden göç edebilmektedirler. Tabii ki buradaki insan hareketlerinin yasallık ilkesi çerçevesinde gelişimi ile ‘yasal göç’; yine bu insan hareketleri, (hareket öncesi veya hareket sonrasında) yasadışı yollar kullanılarak gerçekleşiyorsa ‘yasadışı göç’ meydana gelmektedir.

Bu bağlamda, yasadışı göç, global alanda değerlendirilen, önemsenen ve ulus devletlerin iç politikalarına etki eden konular arasında yerini almaktadır. Yasadışı göç olgusunu ortaya çıkaran sebepler arasında ülkelerin sosyal, siyasal, ekonomik açıdan istikrarsız bir yapıda olması bu ülkeleri bir itim merkezi haline getirmektedir. Belirtilen durumlar açısından istikrarlı bir yapı varsa o ülke çekim merkezi haline de gelebilmektedir.

Yasadışı göç olgusunun iyi anlaşılması için ne olduğunun, neyi kapsadığının, hangi şartlar çerçevesinde oluştuğunun da ortaya konulması gerekmektedir. Ancak, yasadışı göçe ilişkin terminoloji, oldukça karmaşık bir yapı arz etmektedir. Terminolojik uyumsuzluğun bu kadar fazla olmasının temel nedeni ülkelerin bu olguyu nasıl algıladıkları, anlamlandırdıkları veya nasıl tepkimeye buldukları ile ilgilidir. Örneğin yasadışı göç terimi açıklanırken ‘insan kaçakçılığı’ terimi ile kavram uyuşmazlığına girilebilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası literatür kapsamında yasadışı göç, sorunun adı olarak; insan ticareti ve insan kaçakçılığı ise, suçun adı veya göçün kriminal boyutu olarak tarif edilebilmektedir. Yine, uluslararası literatürde, yasadışı göç kavramıyla beraber ‘düzensiz göç’ terimi de yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Yasadışı göçle ilgili kavramların evrensel olarak kabul edildiği, algılandığı çalışmaların yapılması yararlı olacaktır. Bu kapsamda, sorun tespiti daha kolay

yapılabilecek ve kavram kargaşaları önlenmiş olacaktır. Kavram uyumluluğunun söz konusu olması neticesinde de soruna yönelik ortak yaklaşım ve duyarlılık söz konusu olabilecektir. Örneğin yasadışı göç eğer bir sorunun adı ise bu sorunun salt ‘mücadele veya güvenlik’ kapsamında değil aynı zamanda ‘çözüm veya sosyal’ yönüyle de değerlendirilmesi gerekmektedir. Yine, insan kaçakçılığı eğer bir suçun adı ise bu suç tipine yönelik yaklaşım, mücadele veya güvenlik endeksli olması gerekir. Yasadışı göç ile ilgili terminolojiyi de bu bağlamda ele almak gerekmektedir.

Kavram uyumluluğunun sağlanması adına evrensel düzeyde çalışmalar-yeterli olmamakla beraber- başlatılmıştır. ‘Sınıraşan Örgütlü Suçlarla Mücadeleye İlişkin BM Sözleşmesi ve ekli Protokolleri’ ile IOM tarafından hazırlanan ‘Uluslararası Göç Hukuku Alanında Göç İle İlgili Terimler Sözlüğü’ bu çalışmalara örnek olarak verilebilir.

Günümüzde ulus devletler ve uluslararası toplum, ister yasal ister yasadışı olsun göç olgusunu çok önemsemekte, buna ilişkin gelişmeleri yakından takip etmekte, her gelişmeyi yasal ve idari düzenlemelere yansıtılabilmektedir. Hatta göç konusuna güvenlik penceresinden bakma durumu yoğunluk kazanmaktadır.

Bu kapsamda, bölgesel bir küresel oluşum olan ve ekonomik amaçlı bir Topluluktan, siyasi amaçlı bir Birliğe geçen Avrupa Birliği, gerek yasal göç alanında gerekse yasadışı göçle mücadele zemininde kayda değer gelişmelere sahne olmuştur. Yasadışı göç olgusunun genel olarak uluslararası ilişkilerin konusuna girmesinin temel nedenleri arasında bu konunun bir tehdit algılanması çerçevesinde güvenlik bağlamında değerlendirilmesidir. Hatta bu yaklaşım, ulusal/uluslararası platformlarda da kabul görmüştür. AB de bu bakış açısı ile güvenlik ve yasa dışı göç politikalarını şekillendirmiş, hatta yasadışı göçle mücadele kapsamında yasal düzenlemelerin yanında idari yapılanmalara da gitmiştir.

Birliğin güvenlik politikasının gelişim süreci de ekonomik amaçlı sağlanan serbestilerle, özellikle, kişilerin serbest dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması ile başlamıştır. Kişilerin dolaşım serbestisi neticesinde ve iç sınırların kaldırılması ile Topluluk bir güvenlik çıkmazı ile karşı karşıya kalmıştır. İç sınır kontrolleri kaldırılırken dış sınır kontrolleri güçlendirilmiştir.

Bu çerçevede, Birliğin Trevi, Schengen, Europol gibi oluşumlara gitmesinin temel nedeni bu çıkmazın üstesinden gelme iradesi olarak ifade edebiliriz. Böylece, kurumsal

yapılanmada önemli bir adım atılmış olmaktadır. Avrupa, kendi iç yapısını bozabilecek herhangi bir olaya karşı kurumlarla beraber tedbirini gerek yasal alanda, gerek kurumsal yapılanmalarla ortaya koymaktadır.

AB güvenlik anlayışının temelini göç olgusu oluşturduğundan dolayı AB'nin yasadışı göç politikası daha çok güvenlik hassasiyetli olmuş hatta bu hassasiyet; sınır yönetimi, geri kabul, vize politika alanlarında, kısıtlayıcı tedbirlerle ortaya konulmuştur. Bu kısıtlayıcı tedbirler, iltica ve yasal göç başvurularının Avrupa'ya erişimine olumsuz olarak yansımıştır.

11 Eylül ile beraber sınır kontrollerinin katı bir şekilde uygulanması ve kaçak göçe izin verilmemesi için çeşitli tedbirlerin alınması bağlamında güvenlik politikalarına yönelik yapılması gerekenler etkin olarak yerine getirilmiştir. Ancak, yasal göç imkânı arayan ve zorunlu göç etmek (iltica başvurusunda bulunmak için) durumunda kalanlar etkin güvenlik kontrolleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı 11 Eylül sonrası AB'nin negatif göç politikası daha da keskinleşmiştir.

Göç olgusu ile ilgili olarak Türkiye, tarihten gelen süreç içerisinde oldukça deneyimli bir ülkedir. Mevcut coğrafik konumundan dolayı yasadışı göçle açısından transit bir ülke konumundadır. Türkiye'nin transit bir ülke olmasının en önemli sebebi komşu ülkelerinin on yıllardır siyasi ve ekonomik açıdan istikrarsız bir durumda olmaları, Türkiye'nin jeo-stratejik konumu ve yasadışı göçmenlerin Avrupa'ya gitmek üzere Türkiye'yi bir geçiş noktası olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Yine küresel güvenlik açısından yeni tehditlerin ortaya çıktığı bir dönemde Türkiye'nin konumu daha hassaslaşmıştır. Çevresine komşu olan ülkelerin siyasi açıdan istikrarsız yapıları da dikkate alındığında Türkiye, kendisini yeni küresel güvenlik konsepti ve gelişmelerinin odağında bulmaktadır.

Ayrıca, AB uyum süreci kapsamında da Türkiye yasadışı göç politikalarını tekrar gözden geçirmek durumunda kalmıştır. Diğer taraftan uyum süreci bağlamında, aday ülkelerden üye ülke olmadan önce göç, iltica, vize ve dış sınırlarla ilgili düzenlemeleri ortaya koyan Schengen Müktesebatının gereklerini yerine getirecek kapasitede olmaları beklenmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin yasadışı göçle mücadele alanındaki yasal düzenlemeler uyum sürecinden doğal olarak etkilenecek ve bu kapsamda yeni düzenlemelere de yer verilebilecektir. Ayrıca Schengen müktesebat alanı dinamik karakterli

olduğundan aday ülke olarak müzakereler süresince gelişen bu müktesebat alanını yakından takip edilmesi gerekmektedir.

Uyum çalışmaları bağlamında da yasadışı göç değerlendirme alanı düzenleme yapılmıştır. Bu süreci ile beraber yasadışı göç konusu, Türkiye-AB ilişkileri açısından da önemsenmiştir. Bu bağlamda yasadışı göç konusuna Katılım Ortaklığı Belgeleri, Ulusal Programlar, İlerleme Raporları, AB Projelerinde yer verilmiştir.

Hatta yasadışı göçle mücadeleye ilişkin bu hassasiyet Katılım Ortaklığı Belgelerine ve Ulusal Programlara yansıtılmıştır. AB Komisyonunca hazırlanan Katılım Ortaklığı belgeleri incelendiğinde yasadışı göçle mücadeleye yönelik olarak Türkiye'den sınır kontrollerini güçlendirmesi ve AB ile geri kabul anlaşması istenilmektedir. Sınır kontrollerinin güçlendirilmesi ile güvenlik boyutunun ortaya konulması, geri kabul anlaşması ile de yasadışı göçle mücadelede AB ile bir işbirliği zemininin kurulması amaçlanmaktadır. Ancak, yasadışı göçmenlerin geri kabulüne ilişkin olarak AB ile böyle bir anlaşmanın imzalanmasındaki temel amaç AB güvenliğinin korunmasıdır. Böyle bir anlaşma imzalanmadan önce Türkiye'nin transit ve kaynak ülkelerle geri kabul anlaşması imzalanması gerekmektedir. Aksi takdirde tespit edilen yasadışı göçmenlerin AB tarafından geri gönderileceği ilk odak noktasının Türkiye gibi bir transit ülke olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü Türkiye'ye komşu ülkelerin çoğu kaynak ülke konumundadır ve Türkiye, ekonomik ve siyasi açıdan istikrarsızlığın dinamik olarak yaşandığı bir coğrafyanın kavşağındadır.

Bu bağlamda, AB'nin yasadışı göç politikaları doğrultusunda önemsedığı bir unsur olan geri kabul anlaşmasına yönelik olarak sunmuş olduğu anlaşma teklifleri, Türkiye'nin yasadışı göçle mücadeledeki ciddi tavrını ortaya koymaktadır. Ancak bu duyarlılığın AB tarafından ortaya konulması, geri kabul anlaşmaları imzalamayan kaynak veya transit ülkelere yönelik politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Yasadışı göçle mücadeleye yönelik etkin güvenlik tedbirleri sadece yasadışı göçmen kaçakçılarının rotalarını değiştirmekten öteye gitmemektedir. Yasadışı göç sorununa bu şekilde etkin bir çözüm bulunamamaktadır. Dolayısıyla etkin güvenlik tedbirlerinin uygulanması yasadışı göçle mücadelenin sadece bir yönünü oluşturmaktadır.

Yasadışı göçle mücadelede yasal reformları ve düzenlemeleri kurumsal yapısına dahil etmede, Avrupa Birliği, kayda değer bir gelişme kat etmiştir. Yasadışı göçle

mücadelede etkinlik, bir bilgi alanının oluşturulması ve bu bilgi alanının uygulamaya aktarılmasıyla gerçekleştirilecektir.

Ayrıca, AB'ye yasal göç amaçlı veya zorunlu olarak (iltica) kapsamında gitme durumunda bulunanlar böyle bir koruma sistemine takılacak ve etkin bir başvuru yapma haklarından da yoksun kalabileceklerdir. Sınır kontrollerinde yasadışı göçmen ile mülteci veya iltica başvurusunda bulunanların veya yasal göçmenlerin birbirinden ayırt edilmesini dikkat edilmeli bu bağlamda sınırda görevli personelin eğitimi sağlanmalı, yasadışı göçü önleyici; yasal göçü veya zorunlu göçü (iltica talebi) kolaylaştırıcı sistemler kurulmalıdır.

Kısa vadeli çözümlerin yanı sıra uzun vadeli çözümlerin de dikkate alındığı bir platformda ancak yasadışı göçle mücadelede başarı edinimi söz konusu olabilir. Ayrıca her iki çözüm sürecinin uygulanması aşamasında bu süreçlerin uluslararası işbirliği mekanizmalarıyla da desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü yasadışı göç sorunsalına dönük ortak tutum ve ortak yaklaşım kurulacak işbirliği modülleri ile şekillenecektir.

Yasadışı göçün nedeni olan kaynak ülkelerdeki ekonomik güçlüklerin önümüzdeki yıllarda da artış göstererek devam edecek gibi görünmesi, gelir dağılımı uçurumunun kapanacağına dair olumlu bir işaretin olmayışı, yasadışı geçişlerin bundan sonra da artarak süreceğini göstermektedir. Bundan dolayı zengin hedef ülkelerin gelişmemiş ülkelere ekonomik yardımlarını artırması gerekmektedir.

Bu bağlamda, güvenlik duyarlı yaklaşım daha çok göçün kriminal boyutu olan 'insan ticareti ve insan kaçakçılığına' yönelik yoğunlaşmalıdır. Kalkınma, sosyal, insan hakları gibi politika alanlarını da içerecek şekilde kısa vadeli çözümler desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yalçın, Kırk Yıllık Düş, Avrupa Birliğinin Siyasal Geleceği ve Türkiye, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.
- Alkan, M. Nail, Avrupa'da Sınırlar, Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2002.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program, Ankara, 2003.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Avrupa Birliğinin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Ankara, 1996.
- Avrupa Komisyonu Temsilciliği, 2000 Yılı Genişleme Stratejisi, Ankara, 2000.
- Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine 2000 Düzenli İlerleme Raporu, Ankara, 2000.
- Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi'ne İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu, Ankara, 2002.
- Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu, Ankara, 2003.
- Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, AB'nin Türkiye'de Desteklediği Programlar 2003-2004, Ankara, 2003.
- Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 1998 Yılında Aday Ülkeler İlerleme Raporları, Türkiye 1998 Yılı İlerleme Raporu, Ankara, 1998.
- Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi'ne İlişkin Komisyon 1999 İlerleme Raporu, Ankara, 1999.
- Bağımsız Türkiye Komisyonu, Avrupa'da Türkiye Raporu, British Council&Open Society Institute, Brüksel, Eylül 2004.
- Bartlett, Robert, The Making Of Europe, Penguin Books, 1994, s.: 111-113.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Ankara, 1998.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Parlamentolararası Birlik, Parlamenterler İçin El Kitabı, 2001.
- BMMYK, AB Komisyonu ve Türkiye İçişleri Bakanlığı, İltica ve Göç Mevzuatı, İltica ve Göç Konulu Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi Yayını, Şubat 2005, Ankara.

- Cem, İsmail, Türkiye Avrupa Avrasya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.
- Çarıkcı, Emin, Ekonomik Gelişmeler ve Türkiye – AB İlişkileri, Tutibay Yayınları, Ankara, 2001.
- Çiçekli, Bülent, Yabancılar ve Polis, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 91.
- Derviş, Kemal, Gros, Daniel, Emerson, Mihael & Ülgen, Sinan, Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2004.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2001 Yılı Programı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000.
- DPT Müsteşarlığı, Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi, Ankara, 2003Emniyet Genel Müdürlüğü, Dünyada ve Türkiye'de Yasadışı Göç, EGM Basımevi, 2001.
- Goodwin-Gill, Guy S., The Refugee In International Law, Oxford University Press, 1998.
- Hughes, Kirsty, Turkey and The European Union: Just another Enlargement?, Standard&Poors, June 2004.
- ICMPD, Avrupa Birliği Odysseus Projesi için Eğitim Malzemesi, Viyana, Kasım 2000-Mart 2001.
- İçduygu, Ahmet, Irregular Migration in Turkey, IOM Migration Research Series, 2003.
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Antlaşmaları: Amsterdam Antlaşması, sayı. 162, İstanbul.
- İKV, Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi, İKV Yayınları, No: 184, İstanbul, 2005.
- İKV, Türkiye'nin Tam Üyeliğinin Avrupa Birliği'ne ve Türkiye'ye Katkıları, İKV Yayınları, No: 168, İstanbul, 2002.
- International Organization For Migration (IOM), International Migration Law Glossary on Migration, Geneva, 2004.
- IOM, Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği, İstanbul, 2003.
- Kirişçi, Kemal Justice and Home Affairs Issues in Turkish-EU Relations, TESEV, Publications, İstanbul, 2002
- Körezlioğlu, Halil Serkan, "Proje Çevirimi Yönetimi Kapsamında Proje Fişi Hazırlama (Uygulamalı) Eğitimi Kurs Notları", ABGS, Ankara, 2004.
- Özmen, Remzi, Notlu-Gerekçeli-Karşılaştırmalı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

Tezcan, Ercüment, Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2001.

Türk Sanayici ve İşadamları Derneği AB Temsilciliği, Türkiye-AB Mali İşbirliği Projeler İçin Pratik Bilgiler, Brüksel, 2003.

Uluslararası Göç Ofisini (IOM) tanıtıcı 2000, 2001, 2004 ve 2005 tarihli broşürler, Ankara.

2. MAKALELER

Alkan, M. Nail, Avrupa Birliğinin Genişleme Süreci ve Sonrası, edit. Oğuz Kaymakçı, Avrupa Birliği Üzerine Notlar, Nobel Yayınları, Ankara, 2005, s. 61-78.

Apap, Joanna, Recent Developments as regards European Migration Policy in view of Enlarged Europe, edit. Joanna Apap, Justice And Home Affairs, s. 175-191.

Apap, Joanna, Carrera, Sergio & Kirişçi, Kemal Turkey in the European Area of Freedom, Security and Justice, Working Papers, Centre for European Policy Studies, (<http://www.ceps.be>), 2004, s. 1-45

Bilgin, Pınar, Clash of Cultures? Differences between Turkey and the European Union, edit. Ali Karaosmanoğlu and Seyfi Taşhan, The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls, Foreign Policy Institute, Ankara, s. 25-46.

Bilgin, Pınar Türkiye-AB İlişkilerinde Güvenlik Kültürünün Rolü, der. Cem Karadeli, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye, 2003, s. 206-207.

Çiçekli, Bülent, Uluslararası Terörizm ve Uluslararası Göç: 11 Eylül Sonrası Terör Tehdidi ve Göç Kontrol Politikalarının Terörizmle Mücadelede Kullanımı, der. Kamer Kasım ve Zerrin A. Bakan, Uluslararası Güvenlik Sorunları, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları (ASAM), Ankara, 2004, s. 189-217.

Çiçekli, Bülent Yasadışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İle Mücadele Türkiye, Polis Bilimleri Dergisi, C.:7, S.:1, Ankara, 2005, s. 43-57.

Erder, Sema, Irregular Migration and Turkey, Turkish Family Health and Planning Organisation, Population Challenges, International Migration and Reproductive Health in Turkey and the European Union: Issues and Policy Implications, İstanbul, 2004, s. 119-124.

Faria, Claudia, Preventing Illegal Immigration: Reflections on Implications for an Enlarged European Union, Eipascope, 2003, <http://www.eipa.nl>, (Erişim Tarihi: 29.05.2005), s. 36-40.

- Hailbronner, Kay, Asylum Law and a Migration Policy, Edit Neil Walker Europe's Area of Freedom, Security and Justice, s. 41-89.
- Göksu, Turkut, Göç ve Türkiye'nin Güvenliği, edit. Tülin Günşen İçli ve Fatih Karaosmanoğlu Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 259-287.
- Karaosmanoğlu, Ali, Globalization and Its Impact on Turkey's Security, edit. Karaosmanoğlu and Taşhan., The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls, s. 11-23.
- Kirişçi, Kemal Zorunlu Göç ve Türkiye, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye'deki Yargı Kararları, Ankara, 2000, s. 37-67.
- Kirişçi, Kemal, Turkey's Pre-Accession and Immigration Issues, (inside), Turkish Family Health and Planning Organisation, Population Challenges, International Migration and Reproductive Health in Turkey and the European Union: Issues and Policy Implications s. 193-202.
- King, Toby, Migration Control in EU-Turkey Relations, European Commission External Relations and Enlargement unit, s. 1-5,
http://www.ces.boun.edu.tr/2/2/may/tobias_king.pdf, (Erişim Tarihi: 29.08.2005).
- Köktaş, Arif, "Avrupa Birliğine Üye Devletlerin Yeni Polis Teşkilatı, Avrupa Polis Ofisi", Polis Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 22, Ankara, Ocak-Şubat-Mart 2000, s. 61-68.
- Marchesin, Philippe, Yeni Tehditler Karşısında Avrupa, der. Beril Dedeoğlu, Dünden Bugüne Avrupa Birliği, Boyut Yayınları, İstanbul, 2003 s. 421-vd.
- Marshall, Barbara, "Recent Developments in EU Migration and Asylum Policy", edit. Monar, Jörg, Justice and Home Affairs, Journal of Common Market Studies, Vol. 39, September 2000, s. 124-vd.
- Pastore, Ferruccio, The EU Entry Control System, edit. Neil Walker, Europe's Area of Freedom, Security and Justice, Oxford University Press, 2004, s. 89-143.
- Sciortino, Giuseppe and Pastore, Ferruccio, Immigration and European Immigration
- Turnbul, Penelope and Sandholtz, Wayne, Policing and Immigration, Alec Stone Sweet, Wayne Sandholtz & Neil Fligstein, The Institutionalization of Europe, Oxford University Press, 2001, s. 194-220.

3. RESMİ DOKÜMAN, BELGE, GAZETE, BİLGİ NOTLARI.

Council Conclusions on the priorities for the successful development of a common readmission policy, No: 13758/04, Brussels, 27 October 2004.

The Hague Programme: Ten priorities for the next five years, Communication from the EU Commission to the European Parliament, Brussels, COM(2005).

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan 22 Şubat 2001 tarihli Bilgi Notu.

EGM'nin 29/08/2005 tarih ve B.05.1.EGM.0.63.03-9474 sayılı yazı ile iletilen 'Genel Olarak Ülkemiz ve Yabancılar', konulu Bilgi Notu.

EGM Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, AB Katılım Öncesi Mali Yardımlar Hakkında Bilgi Notu, Ankara, 2005.

EU News, 'Commission proposal for biometric identifiers in EU citizens' passports', Brussels, http://www.europa.eu.int/news/index_en.htm, Brussels, (Erişim Tarihi: 18.02.2004)

İçişleri Bakanlığı, AB Projelerine İlişkin Bilgi Notu, 2005, Ankara.

İçişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Daire Başkanlığı, "İçişleri Bakanlığı AB Projeleri Genel Değerlendirmesi" Bilgi Notu, Ankara, 2005.

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) Bülteni, AB Terörle Mücadele Stratejisini Belirliyor, 16-30/09 /2001.

Radikal Gazetesi, Göçe Yaptırım Yok,

15 Kasım 2000 Tarihli Resmi Gazete.

12.10.2004 tarihli Resmi Gazete.

17.12.2004 tarihli Resmi Gazete.

12.06.2003 Tarihli Resmi Gazete.

24.05.2004 Tarihli Resmi Gazete.

06.03.2003 Tarihli Resmi Gazete.

25.02.2004 Tarihli Resmi Gazete.

18.03.2003 tarihli Resmi Gazete.

4. İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.curia.eu.int>,

<http://www.egm.gov.tr/asayis/asayisinsantic.asp>,

<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33191.htm>,

<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33106.htm>,
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/immigration/illegal/fsj_immigration_illegal_en.htm,
http://www.europarl.eu.int/comparl/libe/elsj/zoom_in/08_en.htm?textMode=on,
<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33050.htm>,
<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabin/yayinlar/docs/AB-Adalet.pdf>,
<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33170.htm>,
http://www.egm.gov.tr/asayis/images/asayis/insanticareti/gk_turkiye.pdf,
http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kob_2000.html,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/kob/aptr2001.pdf>,
<http://www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm>,
http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/TurkiyedeYasadisiGoc/
<http://www.tobb.org.tr/abproje/ab.php>,
http://www.abgs.gov.tr/dokuman/aylik_bulten_dosyalar/aralik_bulten_dosyalar.htm,
<http://www.egm.gov.tr/>,
http://www.economist.com/printedition/PrinterFriendly.cfm?Story_ID=2482021,

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Burdur ilinde doğdu. 1987 yılında Adana'da Mimar Kemal İlkokulu'nu, 1990 yılında Antalya'da Merkez Ortaokulu'nu, 1994 yılında İstanbul'da Polis Koleji'ni, 1998 yılında Ankara'da Polis Akademisi'ni bitirdi. Aynı yıl Kırklareli Emniyet Müdürlüğü'nde Komiser Yardımcısı olarak göreve başladı. 2004-2005 arasında BM Uluslararası Polis Gücü'nde Kosova'da görev yaptı. 2006 yılında genel atama döneminde Kahramanmaraş Emniyet Müdürlüğü'ne atandı ve halen burada görevine devam etmektedir.